

CEJANO

RUKKILILL

4

Akademiano Paul Ariste 100. Internacia konferenco „*Interlinguistica et eurolinguistica*“, 04.02.2005, Urbodomo de Tartu, Estonio.

Okaze de honorado per la premio *Academicus Ariste*: Vladimir Šokman (vicurbestro de Tartu), akademiano Ŭlo Lumiste, Povilas Jegorovas (reprezentanto de Universala Esperanto-Asocio), prof. Helmar Frank, prof. Aleksandr Duliĉenko, d-ro Sergej Kuznecov, doc. Enn Ernits, Madis Linnamägi

CEJANO

RUKKILILL

4

Almanako de Tartua Esperanto-Societo

Tartu Esperanto Seltsi almanahh

2006

Cejano (*Centaurea cyanus*) – estona nacia floro, fakte tre konata trudherbo en grenkampoj de Eŭropo kaj Azio, kun intense ĉielbluaj floroj kaj lancetformaj folioj. Ĝi ornamas kampojn de sekalo (*Secale cereale* L). La sekalo estis historie grava saneca pangreno, pro tio ĝi estas proklamita estona nacia cerealo.

Almanahhi kirjastamist toetasid Eesti Kultuurkapital ja Eesti Esperanto Liit. Täname!

La almanako aperis subvencie de *Eesti Kultuurkapital* kaj Esperanto-Asocio de Estonio. Sinceran dankon!

Kirjastaja/Eldonanto: Tartu Esperanto Selts / Tartua Esperanto-Societo

Pepleri 27, 51010 Tartu, Estonio

GSM +372 509 8647

Tel +372 748 1055 vespere

EENet madis@forselius.ee

Elion forsel@hotmail.ee

<http://kultuuriaken.tartu.ee/?place=1062181863>

Toimetus/Redakcio: Enn Ernits, Madis Linnamägi

Arvuti/komputilo: autorid/aŭtoroj, Max Linnamägi, Kalle Vilbaste

Fotoj: Ahto Kaljusaar, Madis Linnamägi, Paul Vesik
(Tartua Universitato)

Layout: Irina Gron

Preso: OÜ PAAR, Ilmatsalu 3g, 51014 Tartu
tel +372 716 8151, faks +372 716 8150
info@paar.ee
www.paar.ee

ISSN 1736-051X

© Tartu Esperanto Selts
Cejano – Rukkilill 4
Tartu 2006

CEJANO 4, 2006: ENHAVO. SISUKORD

FOTOJ PRI ESPERANTO-MOVADO. PILTE ESPERANTO-LIIKUMISEST

I–XVI

DOKUMENTOJ

4

Lingvopolitikaj aspektoj de la plivastiĝo de Eŭropa Unio [Konkluda Dokumento de la Kvara Nitobe-simpozio. Neljanda Nitobe-sümposioni löppdokument]. Inazo Nitobe	4
Ni pagas € 17 MILIARDOJN jare al la brita ekonomio!	9
Me kingime igal aastal 17 miljardit € Suurbritannia majandusele!	10

INTERLINGVISTIKO. ESPERANTOLOGIO. HISTORIO

12

<i>Povilas Jegorovas</i> . Raporto pri “Akademiano Paul Ariste 100”	12
<i>Brian R. Moon</i> . La multlingva terminologio de eŭropaj aferoj – kelkaj problemoj en Esperanto kaj aliaj lingvoj	14
<i>Enn Ernits</i> . Post 15 jaroj aperis „Interlinguistica Tartuensis“	17
<i>Ottó Haszpra</i> . Ideoj kaj dataoj pri la plej ekonomia kaj nediskriminacia lingva politiko por la Eŭropa Unio	18
<i>Aida Čižikaitė</i> . Uzo de refleksivo en la litova kaj Esperanto	28
Intervjuu esperanto-liikumisest. [Helika Jürgenson el la 12a klaso de <i>Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium</i> intervjuas Madis Linnmägi pri Esperanto-movado por sia studaĵo]	38
<i>Enn Ernits</i> . Pri frekvenco de la afiksoj en Esperanto	45
<i>Enn Ernits</i> . Valora letero kun raraj fotaĵoj	47
<i>Madis Linnamägi</i> . Amatorartaj konkursoj “Kannel” en 1982 kaj 1983	47
Gajinintoj de la amatorarta konkurso „Kannel“ en 1986, 1987, 1988	50
Regularo de la konkurso „Kannel 2006“ [Taidluskonkursi „Kannel 2006“ juhend]. Kui Kungla rahvas kuldsel a'al	54
Esperanto-movado en ĝemelurboj de Tartu: Veszprém	56

ESPERANTO KAJ MI. PERSONOJ

59

Rahvusvaheline tunnustus Tartu teadlasele [Madis Linnamäe intervjuu prof Aleksandr Dulitšenkoga]	59
Kial mi inventis baston-valizon? [Intervjuo de A. Kaljusaar kun la japana entreprenisto Etsuo Miyoshi]	65
Jüri Talvet 60	71

LASTE APERIS ...

73

Nova libro pri interlingvistiko [de d-ro Detlev Blanke]	73
---	----

EN TARTUA ESPERANTO-SOCIETO

75

Raporto pri agado de Tartua Esperanto-Societo (TES) en 2005	75
Dankletero okaze de la turneo en Francio 12.03.–09.04.2005	82

Povilas Jegorovas laŭtlegas en la aŭlo de Tartua Universitato la mesaĝon de d-ro Renato Corsetti, prezidanto de UEA

Enn Ernits prelegas pri „Paul Ariste kaj Esperanto“

Interlingvistoj dum la solenaĵo

Tartuaj esperantistoj Valve Petti, Ruti Kamla kaj Malle Ranne bonvenigas gastojn

**Prezidio de la konferenco „Interlinguistica et eurolinguistica“, 04.02.05:
Enn Ernits, Aleksandr Duliĉenko, Sergej Kuznecov**

**Vicurbestro Vladimir Ŝokman kaj akademiano Ŭlo Lumiste transdonas la
unuan honorpremion *Academicus Ariste* al prof. Aleksandr Duliĉenko**

**Interlingvistoj kaj parencoj
de Paul Ariste,
centre B. R. Moon (barbulo)**

**Helmar Frank, Enn Ernits
kaj Brian R. Moon rigardas
ekspozicion „Paul Ariste 100“
en la universitata
scienca biblioteko**

Vizito al la tombo de P. Ariste en Raadi

**Endel E. Taniloo skulptis
la kapon de Paul Ariste,
12.2005**

Estona delegacio antaŭ la kongresejo Reval Hotel Lietuva

Ahto Kaljusaar kaj la japana mecenato Etsuo Miyoshi

Akcepto en la Estona ambasadejo, 27.07.05: Madis Linnamägi, Ōie Liiv, Heli Tammik, Tõnu Hirsik, Kaie Pöial (konsulino en rajtoj de la ambasadoro), Edda-Merike Pelt ...

... kaj en la belega korto: Edda-Merike Pelt, Tõnu Hirsik, Heli Tammik, Kaie Pöial

Boris Kolker verkas multe, eĉ por nia Cejano

Dum la malfermo transdonis ambasadorino Kaie Pöial, d-ro Renato Corsetti kaj Madis Linnamägi honorpremiojn *Academicus Ariste*

D-ro Ivan Bujdosó sukcesadas en Budapeŝta Univesitato pri interlingvistiko kaj ŝtataj E-ekzamenoj

**Reklamilo antaŭ
la urbodomo
de Vilnius**

**Dum la urbestra
akcepto: prof. Aloyzas
Gudavičius (Šiauliai),
Birute Rozenfelde (Rīga) ...**

**... prof. Humphrey Tonkin
kun edzino (Hartford, Usono)**

4A NITOBE-SIMPOZIO, VILNIUS, 30.07 – 01.08.2005

La internacia lingvopolitika Nitobe-simpozio okazis en la Litova parlamentejo

Povilas Jegorovas, prezidanto de Litova E-Asocio – animanto de la simpozio kaj la UK

Prof. Humphrey Tonkin gvidis la simpoziajn debatojn (kun kapaŭdilo), parolas d-ro Mark Fettes

**RENKONTIĜO „BOULOGNE2005“ OKAZE LA 100-JARIGO
DE LA UNUA UNIVERSALA KONGRESO, 25.-30.03.2005**

Ĉefa rezidejo de la renkontigo „Boulogne2005“

Historia teatro, kie okazis la I Universala Kongreso

**Fervoja stacidomo
kun la monumento
al L. L.Zamenhof**

**Akcepto en la urbodomo
de Boulogne-sur-Mer:
centre Madis Linnaägi
kaj Louis Zaleski-
Zamenhof ...**

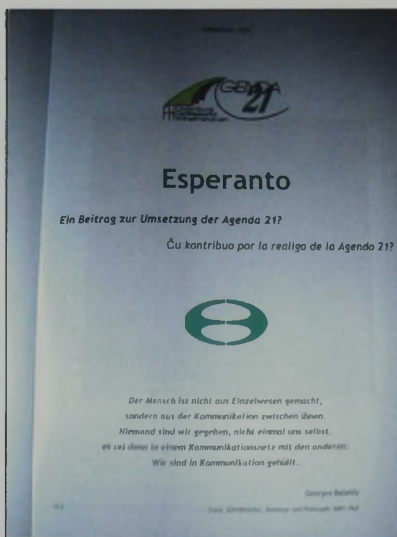

**... Jean Labarre
kaj Willi Kokouvi**

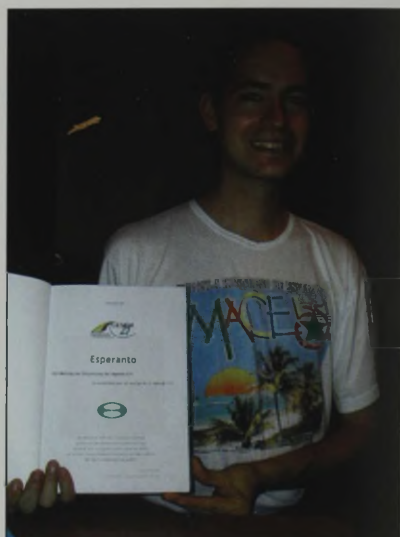
15A KONFERENCO DE GESELLSCHAFT FÜR INTERLINGUITIK, BERLIN, 28.-30.10.2005

**Doktoro Detlev Blanke, prezidanto
de Gesellschaft ('asocio') für Interlinguistik**

**Studento
Sebastian Kirt
kaj lia esploraĵo**

**Wera Blanke
kaj Werner Bormann**

Medalo HILDA DRESEN

Hilda Dresen
1896-1981

Prof. d-ro
Jüri Talvet,

pro literaturaj meritoj

LITTERAE ESTONICAE
ET ESPERANTICAE

Tartu, 17.12.2005

ESPERANTO-ASOCIO DE TARTU

Atestilo de la medalo Hilda Dresen por meritoj en la Esperanta beletro,
ĉi-tie al prof. Jüri Talvet, Tartua Universitato

**Prof. Jüri Talvet jubileas (60)
en la universitata muzeo, 17.12.2005**

**Rein Saag transdonas
sian bibliotekon
al Estona E-Muzeo,
18.06.05**

**La Nobel-premiito Wilhelm Ostwald,
aŭtoro de la planlingvo Weltdeutsch,
studis kaj agadis en Tartua Universitato 1872–1881.
Honortabulo sur la ĉefkonstruaĵo, fronte al la statuo
de la universitatfondinto reĝo Gustav II Adolf**

Estraranoj de E-asocioj de Finnlando, Svedio kaj Estonio parolis pri kunlaboro en Källkullen, insulo Kimito-Kemiö, Finnlando (11.–12.03.2006)

Carola Antskog montras lerneajn fornojn

Anna Margareta Ritamäki – animanto de la debatoj – montras malnovan lernejan benkon

Prof. d-ro Wolfgang Frühwald transdonas al prof. d-ro Aleksandr Duličenko el Tartu (dekstre) atestilon de la renoma Humboldt-premio

Renata Chassard el Francio inter la verkistoj Oscar Wilde kaj Eduard Wilde en Tartu, 02.08.06

**Atestilo pri la longdaŭra
eslorpremio de la
Humboldt-fondaĵo en
slavistiko, plenumenda
en Germanio**

DOKUMENTOJ

LINGVOPOLITIKAJ ASPEKTOJ DE LA PLIVASTIĜO DE EŬROPA UNIO

Konkluda Dokumento. Fina versio, 22 aŭgusto 2005

Kvara Nitobe-Simpozio, Vilno, 30 julio–1 aŭgusto 2005

Kunteksto

Inter la multaj demandoj levitaj de la plimultigo de la membraro de la Eŭropa Unio estas la demando pri lingvoj. Kvankam la Traktato de Romo antaŭvidis egalecon de statuso por la naciaj lingvoj en la institucioj de EU, konsiderinde altiĝis la baroj al efektivigo de tiu principo, en la nuna situacio de 25 ŝtatoj-membroj kun 21 oficialaj lingvoj, pli ol 25 regionaj kaj minoritataj lingvoj, kaj multaj iom grandaj enmigrintaj lingvokomunumoj, ĉiuj kun tre diversaj nombroj de parolantoj. Sen atenta, sistema, kaj bone financata aliro al mastrumo de la multlingva karaktero de EU, la lingvoj kaj kulturaj valoroj de iuj el la pli malgrandaj ŝtatoj kaj neŝtataj lingvogrupoj povus minaciĝi, kun sekva kompromito de la principo de egaleco inter EU-membroj kaj malfermiĝo al novaj specoj de konflikto kaj lukto en kaj inter nacioj.

Tiu situacio estis fokuso de la Kvara Nitobe-Simpozio, organizita de la Centro de Esploro kaj Dokumentado pri Mondaj Lingvaj Problemoj en kunlaboro kun la Komitato pri Eŭropaj Aferoj de la Litova Parlamento, la Akademio de Sciencioj de Litovio, kaj la Universitato de Vilno. Pli ol 70 partoprenantoj el pli ol 20 landoj, inkluzive de naŭ novaj ŝtatoj-membroj de EU, kunvenis por esplori la diversajn politikajn alternativojn kaj serĉi unuanimecon pri kelkaj bazaj rekomendoj pri la lingvopolitiko de EU sub la novaj kondiĉoj.

Zorgoj

La simpozianoj komune esprimis fortan apogon al la procezo de eŭropa integriĝo, kaj precipe al la streboj disvolvi justan, demokratan kaj altkvalitan komunikadon inter ĉiuj eŭropanoj. Ili ankaŭ dividis la kredon, ke la aktuala lingvopolitiko de EU, ĉu en la EU-institucioj mem, ĉu je la nivelo de naciaj registaroj, estas neadekvata por atingi

tiujn celojn. La jenaj problemaj evoluoj ŝajnas larĝe disvastigitaj tra EU:

- Neglekto de lingvaj demandoj en la politika decidofarado sur terenoj kiel ekzemple supera edukado, sciencaj esploroj, kaj amaskomunikiloj, kun negativa efiko je la valoroj kaj bezonoj de malgrandaj naciaj kaj nenaciaj lingvokomunumoj;
- Tolerado aŭ kultivo de normoj de lingva praktiko, kiuj kontraŭas la principojn de multlingvismo kaj lingva egaleco, ofte estigante situaciojn en kiuj homoj kun limigita aŭ nenia rego de la angla lingvo ne povas partopreni egalece en la politika decidoprocezo en EU;
- Troa dependo je ekzistantaj lingvorilataj institucioj kaj ideoj, kiujn oni ne evoluigis por alfronti demandojn en eŭropa aŭ tutmonda kunteksto — tendenco kiu refortigas persistan mankon de lingvaj konscio kaj faka kono en registaroj je ĉiuj niveloj.
- Rimarkinda redukto de la instruado de lingvoj aliaj ol la angla, malpliigante la ŝancojn ke eŭropanoj akiros profundajn komprenon kaj estimon de la kulturoj de najbaraj landoj, kaj refortigante eksterproportcian ĉeeston de britaj kaj usonaj kulturaj produktoj tra EU;
- Evito de malferma publika diskutado de lingvopolitiko, kaj precipe de realecaj alternativoj al la nuna situacio de oficiala sed dubkvalita multlingvismo ligita al la nereguligita kaj neegaleca disvastiĝo de la angla.

En la kunteksto de la 25-membra Eŭropa Unio, simpozianoj opiniis ke tiuj lingvopolitikaj malfortoj tendencas subfosi la lingvojn de la pli malgrandaj ŝtatoj. Simpoziaj prelegantoj atentigis pri la ekzisto de signifaj ekonomiaj kaj politikaj ŝarĝoj truditaj de la nuna sistemo al la parolantoj de tiuj lingvoj, kaj ili esprimis timon, ke tio longperspektive kondukos al la perdo de statuso kaj vivanteco de ĉiuj lingvoj escepte de la plej grandaj.

Agaddirektoj

Kvankam ili pledas por vasta gamo de ideoj kaj prioritatoj en la traktado de tiuj problemoj, partoprenantoj de la simpozio interkonsentis pri la sekvaj kvin ĉefaj agaddirektoj:

1. **Komuna kadro.** Oni bezonas konstrueman, realisman lingvopolitikan kadron por la Eŭropa Unio de 25 landoj, kiu ekvilibrigu protektadon kaj aprezadon de lingva diverseco kun la bezono de efika, altkvalita komunikado inter ĉiuj civitanoj de EU. Partopreno de larĝa gamo de individuoj kaj institucioj, reprezentantaj multajn diversajn perspektivojn kaj interesojn, estos nepre necesa por realigi tian vizion.

2. **Publika kaj politika debato.** Por estigi la bezonatan politikan volon subtene al tia komuna kadro, necesas multe pli da klopodoj altigi la nivelon kaj intensecon de la prilingva debatoj publikaj kaj politikaj. La malavantaĝoj de la nuna sistemo, la investitaj interesoj kiuj subtenas ĝin, kaj aro da pozitivaj politikaj alternativoj beoznas vortumadon en manieroj kiuj ebligas diskutadon inter ordinaraĵoj homoj, raportadon fare de ĵurnalistoj, kaj konkretajn elpaŝojn flanke de elektitaj deputitoj. Gravas disvolvi longdaŭrajn politikajn interesgrupojn kaj koaliciojn por alstrebi lingvan egalecon, diversecon, kaj vivipovon.

3. **Diversaj solvoj.** En la evoluigo de komuna lingvopolitika kadro, necesas atenti almenaŭ jenajn kvin agadkampojn, el kiuj ĉiu povus postuli malsaman kombinaĵon de solvoj kaj iom malsaman politikan strategion:

- internan kaj profesian komunikadon de EU-institucioj, kio intime ligiĝas al la profesia kulturo kaj la memregado de la institucioj mem;
- oficialan komunikadon de EU-institucioj kun civitanoj kaj registaroj, kion reguligas la politikoprocedo de EU inkluzive de ŝtatoj-membroj, la Konsilio de Ministroj, kaj Eŭropa Komisiono, ktp.;
- mastrumon de la lingva situacio de la ŝtatoj-membroj de EU, kio estas sub jurisdikcio de naciaj parlamentoj kaj fine respondas al la demokrata procedo;
- mastrumon de komunikado kaj kulturaj rilatoj, interne de EU, flanke de grandega gamo de publikaj, profesiaj, komercaj, neregistaraj kaj privataj organizaĵoj kaj institucioj, kies lingvopolitikoj estas plejparte memstaraj sed ofte forte limigitaj de ekonomiaj kaj politikaj faktoroj;
- eksteran komunikadon de EU-institucioj kaj ŝtatoj-membroj kun ne-eŭropaj ŝtatoj kaj internaciaj organizaĵoj, kio estas influata de kuntekstoj same tutmondaj kiel lokaj, kaj siavice povas havi implicojn por politikaj decidoj ene de EU mem.

4. **Alternativaj vizioj.** La evoluigo de komuna kadro, kaj de politikaj solvoj en difinitaj kunteksto, profitos el informita publika debatado pri konkurencaj vizioj de la lingva estonteco de la Eŭropa Unio. Inter la vizioj atendantaj formuladon kaj ellaboron estas la jenaj:

- Vizioj, kiuj tiras konkludojn el diversaj modeloj de multilingvismo tra la mondo por pli bone kompreni la dinamikon kaj potencialajn fortojn kaj malfortojn de la EU-lingvosistemo, kaj ĝia loko ene de tutmonda lingvosistemo;
- Vizioj, kiuj difinas kaj defendas la statuson kaj bezonojn de malgrandaj naciaj kaj ne-naciaj lingvokomunumoj, kaj indiĝenaj kaj enmigraj, ene de EU;
- Vizioj, kiuj disvolvas politikajn rimedojn por certigi ke iu ajn vaste uzata interlingvo ne subfosu la pluvivipovon de la naciaj lingvoj, la egalecan traktadon de ties parolantoj en EU-institucioj, kaj la konservadon de kultura diverseco;
- Vizioj, kiuj esploras la potencialan rolon de Esperanto ene de komuna lingvokadro de EU, precipe en rilato al ĝiaj ekonomiaj avantaĝoj kiel pivota lingvo en tradukado kaj interpretado, ĝia efikeco kiel enkonduko al lingvolernado, kaj ĝiaj meritoj sur la kampo de interkultura komunikado;
- Vizioj, kiuj projekcias la estontan disvolviĝon de lingva kaj komunika teknologio, kaj de novaj sistemoj de fremdlingva edukado, kaj iliajn potencialajn sekvojn en lingvo-lernado kaj -uzado ene de EU.

5. **Politika kaj fakula kunlaboro.** La Kvara Nitobe-Simpozio konsistigis unu el la unuaj okazoj, kie politikistoj kaj fakuloj el plimulto de la ŝtatoj de la pligrandigita EU povis diskuti komunajn zorgojn kaj prioritatojn sur la tereno de lingvopolitiko kaj komunikado. Progreso pri la demandoj skizitaj ĉi tie dependos de plua kaj plivastiĝanta kunlaboro de ĉi tiu speco, inkluzive de:

- Regulaj kunvenoj, kaj je EU-nivelo, kaj inter diversaj ŝtataj grupiĝoj, ekzemple en la formo de lingvopolitika konferenco por la malpli grandaj EU-ŝtatoj kiel oni proponis dum la Simpozio;
- Disvolvo de reto por sciencaj esploroj, kiu kunligas esploristojn pri la ekonomiko, sociologio, politiko, kaj

planado de lingvoj (inkluzive i.a. de edukaj, terminologiaj, kaj juraj aspektoj) kaj kiu kapablas provizi rapidajn kaj bone dokumentitajn informojn al decidofarantoj kaj al ĵurnalistoj;

- Daŭra komunikado per retroŝto kaj aliaj rimedoj, kun la celo engaĝi kreskantan nombron de ŝlosilaj individuoj en la akademiaj, burokrataj kaj politikaj medioj de la EU-ŝtatoj, por la evoluigo de komunaj solvoj al komunaj lingvaj problemoj.

La evoluo de EU en kompleksan, novspecan formon de internacia kunlaboro postulas novajn alirojn al la mastrumado de multlingvismo kaj de efika, egaleca komunikado. La disvolvo de kapabloj sur ĉi tiu tereno, en la formo de novaj ideoj, fakaj kompetentoj, kaj institucioj, estas urĝa prioritato kiu meritas atenton kaj rimedojn de la naciaj registaroj same kiel de la EU-instancoj.

Agnoskoj

La partoprenantoj de la Kvara Nitobe-Simpozio deziras danki la organizantojn kaj subtenantojn de tiu ĉi unua renkontiĝo, kaj precipe al la litova parlamento, pro la afabla disponigo de kunvenejo kaj interpretaj servoj, kaj al Esperantic Studies Foundation (Washington, Usono) pro ties malavara financa subteno.

Fontoj:

Esperante <http://esperantic.org/VilnoNitobeKonkludojFinaj.htm>

English <http://esperantic.org/nitobeconclusionsfinal2005.htm>

Inazo **NITOBE** *, jaapani teadlane, kirjanik ja poliitik (1862 Iwate-ken, Jaapan – 15.10.1933 Victoria, Kanado). Ŭppis agronomiapolitikata ja -majandust Inglismaal ja Saksamaal. Oli Kyoto ja Tokyo Keiserlike Ŭlikoolide professor. Rahvasteliiga peasekretari asetaitja 1919–1926. Tema juhtimisel koostati plaankeeleraport Rahvasteliiga 3. assambleele. Oli Jaapani Keiserliku Akadeemia ja Jaapani Parlamendi Ŭlemkoja liige. Kirjutas 1898. a ingliskeelse teose "Bushido" jaapani samurai-traditsioonist.

Nitobe Inazo*, japano, scienculo. Nask. 1862 en Iwate-ken, mortis 15 okt. 1933 en Victoria, Kanado. Studis agronomian politikon kaj ekonomion en Anglujo kaj Germanujo. Eksprof. de Imp. Universitatoj de Kyoto kaj Tokyo. 1919–1926 vicĝenerala sekr. de Ligo de Nacioj; kontrolis la raporton pri E prezentitan de la sekretario al la tria ĝenerala kunsido de L. de N. kaj multe helpis por E. Estis membro de J. Imp. Akademio kaj de Supra Domo de J. parlamento. Lia verko "Bushido" (J. kavalireco, originale en angla lingvo), 1898, estas monde konata.

* Allikas/Fonto: Enciklopedio de Esperanto. Eldonis Hungara Esperanto-Asocio, Budapeŝt, 1979. Represo de la unua eldono: Literatura Mondo, Budapeŝt, 1933, lk 413

NI PAGAS € 17 MILIARDOJN JARE AL LA BRITA EKONOMIO!

Estimata parlamentano!

14 04 2006

En oktobro 2005 publikiĝis aparte interesa raporto de prof. François Grin el Svislando, franclingve legebla ĉe http://cisad.adc.education.fr/hcee/documents/rapport_Grin.pdf. La plej okulfrapa konkludo de la raporto estas, *ke Britio gajnas pro la nuna internacia superregado de la angla lingvo ĉiujare € 17–18 miliardojn, kio estas pli ol triobla fama brita rabato, aŭ 1% de ĝia malneta nacia produkto*. Alivorte, ĉiu el la 394 milionoj da ne-anglalingvanoj de EU, inter ili la loĝantoj de la plej malriĉaj novaliĝintaj landoj, jare subvencias la britan ekonomion!

Tiun sumon ĝi ricevas el vendado de libroj kaj aliaj varoj, ligitaj al la angla lingvo, kaj el vizitado de 700 000 homoj ĉiujare al Anglio por lerni la lingvon, krome el ŝparoj devenantaj de la neglektado de la fremdlingva instruado en la britaj lernejoj. Ne temas pri la tuto de la ekonomiaj transpagoj al la Unuiĝinta Reĝlando pro lingvaj kaŭzoj, sed pri 75% el ili, kion la aŭtoro taksas kiel frukton de la hegemonio de la angla kaj ne nur de la demografia pezo de la lingvo mem.

François Grin, profesoro de Ĝeneva Universitato kaj specialisto pri lingvoekonomiko, publikigis ampleksan dosieron, kie li analizas la lingvan politikon de Eŭropa Unio. La studon petis kaj eldonis **Alta Konsilio pri Taksado de la Instrusistemo** [france: **Haut Conseil de l'évaluation de l'école**], franca publika organizaĵo aŭtonoma, kiu taksas kaj analizas la staton de instruado en Francio. La raporto starigas la demandon: *Kiu estus la optimuma elekto pri laborlingvoj en Eŭropa Unio?*

Per pli justa sistemo EU ŝparus minimume € 25 miliardojn jare!

La svisa ekonomikisto proponas komparon inter tri eblaj scenaroj pri interna(j) laborlingvo(j) en la EU-organoj:

1. La angla sole.
2. Multlingveco.
3. Esperanto kiel neŭtrala lingvo.

La tria ebleco, Esperanto, aperas kiel la plej malmultekosta kaj egalrajta, sed Grin opinias ĝin nuntempe neebla pro la fortaj antaŭjuĝoj kontraŭ Esperanto, bazitaj sur simpla nescio. Tamen, li opinias ĝin strategie ebla por nova generacio je du kondiĉoj:

- Grandskala kaj daŭra informkampanjo tra la tuta EU pri lingvaj malegalecoj kaj Esperanto.
- Kunlaboro de ĉiuj membro-ŝtatoj en la kampanjo.

Tio povus gvidi al neta monŝparo por EU je ĉiujare ĉirkaŭ € 25 miliardoj!

"85% de la loĝantaro de la 25 EU-membro-ŝtatoj havas en tio rektan kaj evidentan intereson", asertas prof. F. Grin.

Amike,

Margareta Handzlik, EU-parlamentanino

Prof. Renato Corsetti, Universala Esperanto-Asocio

D-ro Seán Ó Riain, Eŭropa Esperanto-Unio

P.S. Esperanto por helpi lerni aliajn lingvojn: www.springboard2languages.org

ME KINGIME IGAL AASTAL 17 MILJARDIT EUROT SUURBRITANNIA MAJANDUSELE!

Austatud Europarlamenti liige!

14 04 2006

Šveitsi professor François Grin koostas 2005. a oktoobris huvitava raporti, mis on prantsuse keeles loetav saidil http://cisad.adc.education.fr/hcee/documents/rapport_Grin.pdf. Selle raporti kõige silmatorkavamaks järelduseks on, *et Suurbritannia teenib praegu inglise keele rahvusvahelisest domineerimisest igal aastal 17–18 miljardit €, mis on enam kui kolm korda suurem kuulsast briti tagasimaksest ehk moodustab 1% riigi rahvuslikust kogutoodangust*. Teisisõnu, 394 miljonit mitte-inglisekeelset Euroopa Liidu kodanikku, k.a kõige vaesemate uute liikmesriikide elanikud, toetavad igal aastal briti majandust!

See „toetus“ moodustub inglise keelega seotud raamatute ja kaupade müügist, 700 000 inimese iga-aastasest reisimisest Suurbritanniasse keele-õppe otstarbel, aga ka briti koolides võõrkeelte õpetamise eiramisest tulenevatest säästudest.

Raport ei ole vaatle kõiki Ühendatud Kuningriigile keele tõttu teostatavaid makseid, vaid umbes 75% neist, mida autor peab inglise keele hegemoonia viljaks. Osa makseid tuleneb keele enda demograafilisest kaalukusest.

Genfi Ülikooli professori, keeleökonomika spetsialisti François Grini Euroopa Liidu keelepoliitikat analüüsiva uurimuse tellijaks ja väljaandjaks on **Haut Conseil de l'évaluation de l'école** ['Kõrgem koolisüsteemi evalveerimise nõukogu'], sõltumatu prantsuse organisatsioon, mis tegeleb hariduse olukorra hindamise ja

analüüsimisega Prantsusmaal. Uurimus püstitab küsimuse: *Missugune peaks olema Euroopa Liidu töökeelte optimaalne valik?*

Euroopa Liit võiks õiglasema keelepoliitika abil kokku hoida vähemalt 25 miljardit eurot aastas!

Šveitsi majandusteadlane teeb raportis ettepaneku võtta Euroopa Liidu institutsioonide sisemiste töökeelte võrdlemiseks järgmised stsenaariumid:

1. Ainult inglise keel.
2. Paljukeelsus.
3. Neutraalne esperanto keel.

Kolmanda stsenaariumi – neutraalne esperanto – kasutamisel on kulud kõige väiksemad. See stsenaarium on ka kõige võrdõiguslikum, kuid prof F. Grin peab seda stsenaariumit suurte eelarvamuste tõttu praegu teostamatuks. Eelarvamuste taga on lihtne teadmus. Ta arvab siiski, et uuele põlvkonnale on esperanto keel strateegiliselt aktsepteeritav, kui:

- toimub ulatuslik pikaajaline teavituskampaania keelte ebavõrdse kohtlemise ja esperanto keele eeliste kohta kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides;
- liikmesriigid teevad teavituskampaanias koostööd, näitamaks Euroopa Liidu rahaliste vahendite otsese säästmise võimalust 25 miljardi € näol aastas!

"85 protsendil Euroopa Liidu 25 riigi elanikest on keeleküsimuse vastu otsene ja ilmselge huvi," väidab prof François Grin.

Austusega

Margareta Handzlik, Europarlamendi liige
 Prof Renato Corsetti, Universala Esperanto-Asocio
 Dr Seán Ó Riain, Eüropa Esperanto-Unio

P.S. Esperanto kergendab teiste keelte õppimist: www.springboard2languages.org

INTERLINGVISTIKO. ESPERANTOLOGIO. HISTORIO

RAPORTO PRI "AKADEMIANO PAUL ARISTE 100"*

Povilas Jegorovas

La 2–5an de februaro 2005 en la Estona universitata urbo Tartu okazis kelkaj aranĝoj por memori 100-jariĝon de prof. Paul ARISTE (1905–1990), akademiano, finno-ugristo, interlingvisto, esperantisto, unu el la plej famaj estonoj. La aranĝojn partoprenis multaj estonaj eminentuloj, gastoj el finno-ugraj respublikoj de Rusio, konataj interlingvistoj kaj esperantologoj prof. Aleksandr DULIČENKO (Tartu), prof. Sergej KUZNECOV (Moskvo), prof. Helmar FRANK kaj d-ro Vera BARANDOVSKA-FRANK el Germanio, Brian R. MOON el Luksemburgio. El Litovio la aranĝojn partoprenis prezidanto de Senato de la universitato de ŠIAULIAI prof. *dr habil* Aloyzas GUDAVIČIUS, kiu estas rektoro de IKU de la ĉi-jara 90-a UK en Vilnius kaj vicprezidanto de Litova Esperanto-Asocio, esperantistino el Kaunas Vera VALENTAITE kaj prezidanto de Litova Esperanto-Asocio Povilas JEGOROVAS, kiu ĉi-foje reprezentis UEA en la aranĝoj.

La 2-an de februaro partoprenantoj vizitis naskiĝlokon de Paul ARISTE en Torma kaj kolokvis pri la temo "Paul ARISTE – sukcesa esploranto de finno-ugraj lingvoj". La 3-an de februaro okazis en la universitata aŭlo memorkonferenco al Paul ARISTE. Estis legitaj multaj raportoj pri diversflanka agado de Paul ARISTE (en estona, rusa kaj aliaj lingvoj). En la konferenco partoprenis kaj parolis prezidento de Estonio Arnold RÜÜTEL. Multaj parolantoj pli aŭ malpli vaste tuŝis esperantistecon de Paul ARISTE kaj lian interlingvistikan kreadon. Doc. Enn ERNITS raportis pri "Paul ARISTE kaj interlingvistiko".

Prezidanto de Litova Esperanto-Asocio Povilas JEGOROVAS antaŭlegis mesaĝon de la prezidanto de UEA d-ro Renato CORSETTI al la konferenco. Ĝi estis sola parolado en Esperanto en tiu konferenco. Parolis rektoro de la universitato kaj prezidanto de Estona Akademio de la Sciencoj.

Post la tagmanĝo por specialaj gastoj fare de la Urba registaro estis vizitita tombo de Paul ARISTE en tombejo Raadi. Vespere okazis

akcepto de la universitata rektoro en la Blanka salono de la universitata muzeo.

La 4-an de februaro en la urbodomo de Tartu okazis internacia scienca konferenco "Interlingvistiko kaj eŭrolingvistiko", organizita de la katedro pri slava filologio de Tartua universitato kaj Tartua Esperanto-Societo. Ĝin gvidis prof. Aleksandr DULIČENKO. Konferencon salutis vicurbestro Vladimir ŠOKMAN. Estis legitaj 12 sciencaj raportoj pri diversaj interlingvistikaj kaj esperantologiaj temoj (en estona, rusa, Esperanta, angla lingvoj). Krome, kelkaj raportoj estis senditaj e-poŝte al la konferenco. Prof. *dr habil* Aloyzas GUDAVIČIUS raportis pri la temo "Etnolingvistikaj aspektoj de Esperanto".

Resumaj materialoj de la konferenco aperis broŝure, poste aperos speciala numero de *Interlinguistica Tartuensis* kun plenaj raportoj de la konferenco kaj senditaj materialoj. Skriban kontribuon al la konferenco sendis ankaŭ Aida CIZIKAITE, sekretariino de Litova Esperanto-Asocio. Okaze de la 100-jariĝo de Paul ARISTE Universala Esperanto-Asocio, Internacia Interlingvistika Asocio, Tartua Esperanto-Societo kaj B. G. Forselius-Societo fondis internacian premion *Academicus Ariste*. Ĝi estas dolomitajo, havanta formon de antikva libro. Dum la konferenco estis enmanigitaj tiuj premioj al la unuaj honoritoj, t.e prof. Aleksandr DULIČENKO, prof. Sergej KUZNECOV, prof. Helmar FRANK, la premioj estas aljuĝitaj ankaŭ al d-ro Detlev BLANKE, prof. Humphrey TONKIN kaj prof. Michel DUC GONINAZ, enmanigotaj al ili poste. Okaze de la evento vicurbestro de Tartu aranĝis akcepton.

Fine de la konferenco estis fondita Internacia Interlingvistika Asocio. Ĝia prezidanto estis elektita prof. Aleksandr DULIČENKO.

La 5-an de februaro okazis kunveno de estonaj esperantistoj kun partopreno de gastoj. Pri Paul ARISTE estis aranĝitaj ekspozicioj en du muzeoj kaj universitata scienca biblioteko. Estis eldonita speciala poŝta koverto kaj stampilo okaze de 100-jariĝo de Paul ARISTE. Okaze de la evento Tartua Esperanto-Societo eldonis la 3-an kajeron de sia almanako "Ceĵano" dediĉita al 100-jariĝo de Paul ARISTE, en ĝi estas publikigitaj kròm ĉio alia rememoroj de litova esperantisto Zenonas SABALYS pri Paul ARISTE.

Al la jubileo de Paul ARISTE estis dediĉita plena numero de la universitata gazeto *Universitas Tartuensis*. Ne mankis kultura

programo (ekskurso tra la urbo, teatra spektaklo, folkloro k.s). Finfine oni devas noti grandegan laboron de Madis LINNAMÄGI, doc. Enn ERNITS kaj prof. Aleksandr DULIČENKO, kion ili faris por la konferenco.

* Mesaĝo de Povilas Jegorovas, dissendita pere de Bja-listo@helsinki.fi, 16 Feb 2005, far de d-ro Renato Corsetti.

Fotoj pri la Ariste-konferencoj:

<http://video.ut.ee/fotogalerii/fotoarhiiv.htm> >

> Teaduskonverents Interlingvistika ja eurolingvistika

> Paul Ariste 100. sünniaastapäevale pühendatud mälestuskonverents

LA MULTLINGVA TERMINOLOGIO DE EŬROPAJ AFEROJ – KELKAJ PROBLEMOJ EN ESPERANTO KAJ ALIAJ LINGVOJ

Brian R. Moon

La vortoj multlingveco kaj multlingvismo estas ofte ripetataj rilate al Eŭropa Unio, kaj reprezentas eĉ oficialajn politikajn celojn, sed necesas iom kritike rigardi tiujn konceptojn, ĉar la idealo kaj la realo povas tre diverĝi. Unu fenomeno tra la lastaj jaroj estas kreskanta malekvilibro en la roloj de la oficialaj lingvoj, kun koncentriĝo al unu-du lingvoj por praktikaj aferoj kaj pli kaj pli nur formala statuso por la aliaj.

Sed ĉu tio vere estas nova afero? Utilas ankaŭ iom pli longa historia perspektivo. La nuna Eŭropa Unio kun 20 oficialaj lingvoj havas siajn originojn en la unua Eŭropa Komunumo, la Eŭropa Komunumo pri Karbo kaj Ŝtalo, kiu fondiĝis en 1952 kaj komence havis kvar oficialajn lingvojn. Necesas tamen atenti, ke la unua traktato, la Traktato de Parizo de 1952 kiu fondis tiun Komunumon, neniel mencias oficialajn lingvojn – la lingva demando ne estis komenca principo sed fontis el la ekzisto de la Komunumo mem.

Konante la tiutempan situacion, oni povas supozi, ke la preparaj diskutoj por fondi la unuan Eŭropan Komunumon okazis ĉefe aŭ eble ekskluzive en unu lingvo, la franca, kaj la teksto de la traktato poste ne menciis, en kiu lingvo ĝi estas verkita. Nur poste montriĝis, ke estas absoluta jura neceso havi aŭtoritatajn tekstojn en la naciaj lingvoj de ĉiuj Membro-Ŝtatoj, ĉar la Komunumo faras decidojn rekte aplikeblajn en tiuj ŝtatoj. La rolo de oficialaj lingvoj en

EU fontas el tio, ne el altaj principoj pri lingvaj rajtoj – kiom ajn oni nun parolas pri tiuj rajtoj kaj pri la neceso de multlingvismo.

La terminaro de eŭropaj aferoj do havas grandparte franclingvan bazon, kion fortigis la fakto, ke la instituciojn oni starigis en franclingvaj medioj (en Luksemburgo kaj poste en Bruselo). Kaj fakte dum jardekoj la franca estis la reganta lingvo por la interna funkciado de ĉiuj institucioj de EU. Tiu rolo daŭris eĉ post la membriĝo de anglalingvaj ŝtatoj en 1973, sed postaj plivastigoj de la Unio – kaj precipe la aliĝo de nordiaj ŝtatoj Svedio kaj Finnlando en 1995 kaj nun la eksploda plivastigo de 2004 – kombine kun la ĝenerala evoluo en la mondo, iom post iom ŝanĝis la lingvan ekvilibron favore al la angla.

Mi ne volas en tiu ĉi kadro diskuti la politikan aspekton de ĉio ĉi, t.e. la rilato inter la efektiva lingva situacio kaj la eksplicaj aŭ implicaj politikaj celoj de tiu aŭ alia grupo, sed valoras pripensi kelkajn sekvojn de la lingva realo, kiujn oni ofte neglektas. Kiel tradukisto ĉe eŭropa institucio mi ĉiam konsciis, ke la kvalito de la lingvaĵo uzata en oficialaj dokumentoj povas grave influi la publikan percepton pri eŭropaj aferoj: ne estas fantaziaĵo supozi, ke la granda skeptikismo pri „Eŭropo“ en Britio nutriĝas ankaŭ el impresoj, ke oni parolas pri eŭropa politiko nur en ia nepenetrebla ĵargono. Grava rolo de niaj lingvaj servoj ĉe la Eŭropa Komisiono kaj en aliaj institucioj estas do peri komunikadon en bona lingvaĵo.

Ĉiufoje, kiam aliĝis novaj ŝtatoj al la Eŭropaj Komunumoj (poste al la Eŭropa Unio), aldoniĝis ties naciaj lingvoj al la listo de oficialaj lingvoj. Tio ne estis afero de lingva politiko sed – kiel jam aludite – aŭtomata sekvo de la jura situacio pri aplikeblo de leĝdonaj tekstoj. Tio signifas, ke inter la nepraj antaŭkondiĉoj de membriĝo estas disponigo en la koncerna lingvo de la akumulitaj aplikendaj tekstoj, la t.n. 'komunuma heredaĵo' (*acquis communautaire*), kio sumiĝas nun al pluraj dekmiloj da paĝoj. En la ĵusa plivastigo de la Unio oni interkonsentis, ke ĉiu estonta Membro-Ŝtato respondecos mem pri la tradukado en la respektivan nacian lingvon de tiu vasta tekstaro. La tempopremo estis enorma, en iuj landoj oni pli sisteme kaj efike laboris ol en aliaj, sed kvankam okazis gravaj malfruiĝoj, oni povas diri, ke tiu giganta tasko iel-tiel estas plenumita. Kiom bonkvalite ĝi estas plenumita montriĝos nur iom post iom, kiam venos al instancoj kaj kortumoj disputoj pri la ĝusta interpretado de tiu au alia dispozicio.

Necesas ankaŭ memori, kiom grandan politikan signifon povas havi ĝusta tradukado. Oni jam lastjare aŭdis pri problemoj en Litovio pri la teksto de la proponata Konstitucio por Eŭropo, kaj dum

lastaj semajnoj disvastiĝis novaĵo, ke pro la neceso revizii la polan version la pola registaro verŝajne devos ŝanĝi sian tempoplanon pri voĉdonigo de la koncerna traktato en parlamento. Ne decas bagateliĝi tiajn problemojn: sendepende de tio, en kiu lingvo oni plej ofte traktas je eŭropa nivelo, estas fundamenta demokratia neceso, ke ĉiu nacia parlamento disponu pri fidinda teksto en sia nacia lingvo antaŭ ol voĉdoni (au antaŭ ol okazigi pri tio nacian referendumon).

Kaj tio venigas nin pli specife al terminologiaj demandoj. Mi iom hezite parolas ĉi tie pri terminologio aŭ eĉ pri terminaro, ĉar tio povas esti komprenata kvazau apartigo de iu kampo disde la normala lingvouzo – kaj kiel jam aludite tio estas nedezirinda en eŭropa politiko. Pli ĝenerale, estas ofte preferinde paroli ne pri terminaro, sed pri konsekvenca uzado de vortoj kun klara signifo.

Tia konsekvenca uzado de vortoj estas alstrebanda en ĉiuj lingvoj, kaj estas des pli grava en lingvoj, kies uzado rapide etendiĝas al novaj kampoj – kiel okazis dum lastaj dekelkaj jaroj pri la diversaj lingvoj de meza kaj orienta Eŭropo, kie oni rapide transiris al merkata ekonomio kaj nova socia kaj jura ordo. Menciindas ĉi-rilate, ke la statuso kiel oficiala lingvo en EU povas esti rigardata kiel pozitiva faktoro en enlandaj klopodoj pri lingva evoluigo, ĉar tiel estiĝas devo de terminokreado en kampoj, kiujn oni alimaniere neglektus.

Iom simile estas pri Esperanto, kies ekziston kiel plenvolara lingvo ni ne pridubas sed devas konstante reaserti aŭ redemonstri. La vortaraj problemoj en Esperanto estas fakte sufiĉe similaj al la problemoj de diversaj malgrandaj naciaj lingvoj – kun la aldona dimensio, ke en Esperanto ni havas eĉ pli limigitan statistikan bazon por konstati la ekzistantajn lingvajn kutimojn.

Mia propra sperto en tiu ĉi kampo – krom pri Esperanto – rilatas esence al la estona, pri kio mi povas diri, ke la laboro pri la eŭropa tekstaro estis kelkrilate modela, kun kreado de bona terminologia datenbazo (Esterm) kaj reta disponigo de la tradukitaj eŭropaj kaj naciaj juraj aktoj. Sed per estonaj ekzemploj eblas ankaŭ prilumi diversajn terminarajn problemsituaciojn. Unu tre interesa ekzemplo rezultas el la sinsekvaj roloj de la franca kaj la angla en eŭropaj aferoj. Temas pri io, kio havas en Esperanto sufiĉe klaran nomon: entrepreno. Ankaŭ en la franca ekzistas unu ĝenerale komprenata vorto *entreprise*, sed en la angla oni devas konstante heziti pri la ĝusta ekvivalento. Kaj tiel okazis, ke en iuj eŭropaj kuntekstoj tiu afero nomiĝas angle *enterprise* kaj en aliaj *undertaking* (kaj fakte por resti en la bona ĉiutaga lingvaĵo de Britio necesus uzi neniun el tiuj du terminoj, sed tio estas alia afero). Nun ŝajne okazis tiel, ke estonoj volis doni al tiuj du anglaj vortoj konsekvencajn

ekvivalentojn – sen konscii, ke temas esence pri la sama afero. Tiel la unuan oni tradukas en eŭropaj tekstoj per *ettevõte* (entrepreno) kaj la alian per *ettevõtja* (entreprenisto) – kio certe kaŭzos al mi kelkajn problemojn en estontaj retrotradukoj el la estona en la anglan.

Konkludo devas esti, ke Eŭropa Unio estas kampo, kie ĉiam necesos okupiĝi pri multlingva terminaro: eĉ se aŭ kiam oni decidus pri komuna lingvo por Eŭropo, homoj rajtos kaj bezonos pritrakti eŭropajn aferojn ankaŭ en siaj propraj naciaj aŭ regionaj lingvoj.

Rimarko: La studo estis prezentita dum la konferenco „*Interlinguistica et eurolinguistica*“, 04.02.2005, Tartu

POST 15 JAROJ REAPERIS "INTERLINGUISTICA TARTUENSIS"

Enn Ernits

La 4an de februaro 2005 okazis en Tartu la internacia konferenco "*Interlinguistica et eurolinguistica*", dediĉita al la 100-jara jubileo de la konata finno-ugristo kaj interlingvisto akademiano Paul Ariste (1905–1990). Plejparto da raportoj kaj kelkaj aliaj artikoloj estas publicitaj en la 8-a volumo de la serio "Interlinguistica Tartuensis". La ĉefa redaktoro de la serio kaj la 8a volumo estas profesoro de la Tartua universitato Aleksandr Duliĉenko. La lasta volumo enhavas krom unu germanlingva artikolo multajn Esperant- kaj ruslingvajn tezojn kaj artikolojn.

En la enkonduka parto de la artikolaro Romasz Romanczyk (Tartua universitato) donis superrigardon pri la nomita konferenco. En la rubriko "P. Ariste kaj interlingvistiko" estas publicitaj la artikolo de P. Ariste "Ĉu la homaro ekhavas komunan lingvon? kaj rememoroj de A. Duliĉenko pri la jubileo. En la rubriko "Interlingvistiko kaj eŭrolingvistiko" estas pritrakitaj jenaj eŭrolingvistikaj problemoj: koneksoj inter geo-, eŭro- kaj interlingvistiko (S. Kuznetsov el Moskvo), defino de la eŭrolingvistiko (Liu Haitao el Pekino), lingvoscioj en Eŭropa Unio (Jukka Pietiläinen el Tampere), Sibiu programo (Helmar Frank), lingvosituacio en Eŭropo (Věra Barandovská-Frank; ambaŭ el Paderborn) kaj graveco de la angla lingvo por Svislando (Andreas Künzli).

En la rubriko "Interlingvistiko kaj esperantologio" Enn Ernits (Tartu) verkis artikolon pri planlingvaj libroj, ligitaj kun Estonio, A.

Duliĉenko pri ideo de la universala lingvo de Jakob Linzbach, Aloizas Gudavičius (Ŝiauliai) pri etnolingvistika aspekto de Esperanto, Aleksandr Melnikov (Rostov apud Don) pri lingva karakterizado de la literaturpersono per Esperanto kaj Renato Corsetti (Romo) pri la meznombra longo de la parol-unuo ĉe denaskaj plurlingvuloj.

La suplemento de la 8a volumo enhavas elektan bibliografion de la interlingvistiko (kompilis A. Duliĉenko), statuton de la Internacia Interlingvistika Asocio (ĝi estis fondita dum la nomita konferenco) kaj statuton de la honorpremio "Academicus Ariste".

IDEOJ KAJ DATAJ PRI LA PLEJ EKONOMIA KAJ NEDISKRIMINACIA LINGVA POLITIKO POR LA EŬROPA UNIO

Ottó Haszpra

Enkonduko

Surbaze de la tielnomataj „Barcelonaj celoj” de la Konsilio de Eŭropo, la stabo de la Eŭropa Komisiono ellaboris dumlaboran dokumenton („Promoting Language Learning and Linguistic Diversity”¹, Brussels, November 13, 2002). Poste, la 6an de majo, 2003, simpozio „What Language Policies for a Multilingual European Union?”² estis aranĝata en Bruselo por diskuti la rilatajn demandojn listigitajn en la dumlabora dokumento, al kiu mi mem kontribuis per skribita propono [Haszpra 2003] servinta kiel bazo por la jena artikolo.

La barcelonaj celoj kiuj – almenaŭ kiel sumigata en la titolo de la labordokumento – estas absolute akcepteblaj. Tamen, lernado de almenaŭ du aŭ tri lingvoj rekomendita en la barcelonaj celoj, kaj ankaŭ en la labordokumento, ne povas certigi la postulitajn rezultojn, sed en la praktiko kreas ne nur politikan, sed ankaŭ pezan ekonomian diskriminacion inter la nacioj kun diversaj gepatraj lingvoj.

Tial, en jena artikolo, konservante la moralajn fundamentojn de la barcelonaj celoj, ni provas resumi principojn por optimuma lingva politiko por la Eŭropa Unio kiu politike kaj ekonomie ne estas diskriminacia kaj ankaŭ maksimume ekonomia.

¹ Antaŭenigo de lingvolernado kaj lingva diverseco.

² Kian lingvopolitikon por la multlingva Eŭropa Unio?

I. Bazaj ideoj de la lingvopolitikaj principoj por EU

Por antaŭenigi lingvolernadon kaj lingvan diversecon en la Eŭropa Unio, ni devus sekvi tri bazajn ideojn, kiuj estas en sufiĉe strikta akordo kun la vaste disvastigitaj ideoj de la Eŭropa Konsilio:

1. antaŭenigi lingvolernadon por atingi reciprokan komprenon kaj kreskantan solidarecon inter la popoloj de la nuna kaj estonta Eŭropa Unio,

2. konservi la nunan lingvan diversecon kaj apogi la pluan evoluon de la gepatraj lingvoj kaj de la etnaj kaj naciaj kulturoj de Eŭropo, kaj

3. konservi, plu evoluigi kaj disvastigi la komunan Eŭropan kulturon.

– Aldone, dezirante antaŭenigi similan evoluon ne nur por EU, sed por la tuta mondo, la sekva ĝeneralizado, kiel 4a ideo, estas same necesa:

4. antaŭenigi la ĉi-suprajn ideojn pli larĝskale por ĉiuj landoj kaj popoloj de la tuta mondo.

En la sekvaj, surbaze de la ĉi-supraj bazaj ideoj, kelkaj gravaj celoj, taskoj kaj dataoj rilate al la lernado kaj konservado de lingvoj kaj kulturoj estos konsiderataj.

II. Unu komuna oficiala EU-lingvo kaj ĝiaj avantaĝoj

La Eŭropa Unio bezonas unu solan komunan oficialan lingvon, kiu samtempe estas ankaŭ laborlingvo en EU-aferoj, por ĉiuj EU-civitanoj kaj institucioj, por atingi maksimuman kooperadon kaj solidarecon inter ĉiuj civitanoj de la nova komuna patrolando, la Eŭropa Unio, kaj kiu ne damaĝas la daŭran senton de historia solidareco inter nacioj kaj naciaj minoritatoj en la membroŝtatoj, kaj en la lingvaj regionoj aŭ komunumoj. Ĉi tiu unusola lingvo certigu ankaŭ direktan individuan kaj publikan parolan komunikadon inter kiuj ajn gvidantoj kaj kiuj ajn civitanoj (eĉ la tuta civitanaro) de EU, sendepende de iliaj gepatraj lingvoj kaj sen bezono de interpretistoj.

Tial, Eŭropa Unio devas

1. certigi la enkondukan kaj poste la kontinuan instruadon de la komuna oficiala lingvo de EU en sia tuta teritorio, al ĉiu generacio unu post la alia, dum ne damaĝante la uzon de la gepatraj lingvoj, ĉu oficialaj ĉu ne, en la membroŝtatoj kaj en la lingvaj regionoj,

2. apogi finance kaj protekti politike la konservadon, evoluigon kaj liberon de la privata kaj publika uzo de la gepatraj lingvoj de ĉiuj civitanoj, kaj ankaŭ la oficialan uzon de la gepatraj lingvoj en la opaj

landoj kaj pli maltnivelaj administraj teritorioj (regionoj, distriktoj, urboj, vilaĝoj k.a.), kie ties denaskaj parolantoj konsistigas certan procenton de la tuta civitanaro, kaj

3. certigi la rajton de la civitanoj lerni kaj uzi, krom la oficialaj lingvoj kaj la gepatraj lingvoj, kiajn ajn lingvojn laŭ ilia libera elekto.

III. Selektaj kriterioj por la komuna oficiala lingvo de EU

La komuna oficiala lingvo de EU estu

1. aplikebla por kia ajn internacie necesa privata, politika, ekonomika, scienca, teknika kaj kia ajn alia komunikado sur kaj ĉiutaga kaj profesia nivelo,

2. facile (ankaŭ ekonomie) lernebla por la individuaj civitanoj kaj la tuta EU-socio, kaj

3. la plej akceptebla alternativo por la estonta oficiala lingvo de la tuta mondo.

IV. La du realismaj alternativoj de la komuna oficiala lingvo de EU

Estas du, ne oficialaj, sed realismaj kandidatoj (vidu Suplementon II) por la komuna oficiala lingvo de EU:

1. la **angla**, unuavice pro sia mondvasta ekonomia, industria, scienca, teknologia, informatika, politika kaj milita potenco de la nacioj, kies dominanta gepatra lingvo ĝi estas. Lerni ĝin – kiel estas en la kazo de kiu ajn „natura” lingvo – postulas tre grandan fortostreĉon, kiu tamen povas esti esprimita en mono, ĝuste kiel la rektaj financaj kostoj de instruado. Ĝia uzo rezultigas pezan politikan kaj ekonomikan diskriminacion kontraŭ tiuj personoj kaj nacioj, kies denaska lingvo ne estas la angla (vidu Suplementon I/1-2).

2. **Esperanto**, unuavice pro ĝiaj lingvaj kvalitoj (aplikeblo ne nur en politikaj kaj negocaj aferoj, sed ankaŭ en interpersonaj kaj kulturaj kontaktoj), politika neŭtraleco (ne apartanante al kiu ajn nacio aŭ etna grupo) kaj facila lernebleco (postulas averaĝe dekonon da lernotempo bezonatan de kiu ajn nacia lingvo). Ĝia uzo ne rezultigas kian ajn ekonomikan aŭ aliajn diskriminaciojn kontraŭ homoj aŭ nacioj de malsamaj gepatraj lingvoj (vidu Suplementon I/3).

V. Konkludoj

Ĉiuj faktoj, konstatoj kaj argumentoj, precipe la tre altaj naturaj kaj financaj investoj necesaj por la lingvolernado, kurte menciitaj antaŭe kaj prezentitaj detale en la Suplementoj I kaj II, postulas

seriozan rekonsideron de la tuta lingva problemo. Tial ĉiuj ideoj pri lingva lingva komunikado en EU, inkluzive la liston de konkretaj demandoj(a) gis (g), publikigitaj en la Labordokumento de la Commission Staff, *Promoting Language Learning and Linguistic Diversity – Consultation*, Brussels, November 13, 2002, must be essentially revised. Havas nenian sencon respondi tiujn nun.

Estas tamen klare, ke EU vere bezonas unu komunan lingvon, modernan, esprimivan, sed tre facilan kaj malmultekostan por lernado, kaj nek politike, nek ekonomie diskriminacian. Nur tia lingvo estas tute taŭga por rekta komunikado inter lingvo-komunumoj kaj por krei solidarecon inter la popoloj de EU, dum kuraĝigante ĉiujn civitanojn konservi kaj evoluigi siajn gepatrajn lingvojn, t.e. la kulturan diversecon de Eŭropo. La sola realisma alternativo por tia lingvo estas Esperanto, kiu ne nur servas kiel medio por internacia komunikado kaj havas ampleksan originalan kaj tradukitan literaturojn, sed ankaŭ plifaciligas la lernadon de aliaj lingvoj (ekz. lerni la anglan post Esperanto postulas pli malmulte da tempo ol la angla sola, kaj, interalie, lerninte Esperanton, ankaŭ la etnaj minoritatoj kapablas lerni la oficialan lingvon de sia lando pli facile kaj pli ekonomie.

Laŭ la opinio de la aŭtoro, ene de dek jaroj Esperanto can be spread inter la tuta loĝantaro de EU, unue en ĉiutaga utiligo, politiko, literaturo, bazaj sciencoj (matematiko, fiziko k.a.), kaj poste – kvankam kun certagrada simultaneco – en pli specialigitaj kampoj de la scienco kaj tekniko.

Suplemento I

Ekonomiaj problemoj koncernantaj la lingvojn de EU kaj ilia solvo

1. Realigo de la barcelonaj celoj pri lerni almenaŭ du fremdajn lingvojn: ekonomika prijuĝo

Kio estas la ekonomiaj konsekvencoj de certigi ke „ĉiuj civitanoj de la membro-ŝtatoj” (= ĉiuj civitanoj de EU) „povu komunikadi en almenaŭ du lingvoj, adiciataj al siaj gepatraj lingvoj”? (Ĉiujn dataojn ĉi tie ni donas en rondigitaj averaĝaj nombroj, kaj la kalkuladoj estas tre simpligitaj por pli facila kompreno, kvankam la ordoj de ilia magnitudo estas ĝusta.)

Lerni ian ordinaran fremdan lingvon, averaĝe postulas ĉ. 2000 laborhorojn/lernanto, t.e. unu laborjaron/lernanto (pasigitajn en kursoj, kun privataj instruistoj, individuall ktp.) por atingi la

kapablon bone paroli, kompreni, legi kaj skribi, pri kaj ĉiutagaj temoj kaj temoj de la propra profesio de la lingvouzanto. Lerni duan aŭ trian lingvon postulas certe pli mallongan, sed ankaŭ konsiderindan tempon.

Se nur du tiaj lingvoj, la minimuma postulo de la Barcelona Konsilio, estas lernata, la totala nombro de la horoj bezonataj de averaĝa persono por lerni ilin estas $2000 + 1600 + 1400 = 3600$ laborhoroj/lernanto. La financa valoro de unu laborhoro – por simpleco kaj pro modesteco – estas prenebla kiel 10 EUR/horo, do la financa ekvivalento de a tuta tempo estos 36.000 EUR/lernanto. Oni devas tamen noti, ke fakte la lernanto perdas la lastan unu aŭ du jarojn de sia aktiva periodo antaŭ retiriĝo (aŭ pli frua morto), kiam kutime la salajro estas la plej alta kaj konsiderinde pli alta ol la menciita 10 EUR/horo. (Laŭ Eurostat, la averaĝa salajro en la 15-membra EU en 2003 estis 22,7 EUR/horo.)

Post kelkvara transira periodo, la nombro de la homoj/jaro kiuj freŝe atingas la kapablon uzi almenaŭ du fremdajn lingvojn sur la nivelo postulata de la barcelonaj celoj estos ĉ. 6 milionoj (= unujara generacio de la 450 milionoj da loĝantoj de la 24-membra EU). Kun 36.000 EUR/lernanto, la totala kosto estas 216 miliardoj³ da EUR/jaro. Ĉar la plej multaj homoj bezonas kursojn kaj/aŭ privatajn instruistojn, tiu ĉi sumo kreskas al ĉ. 240 miliardoj da EUR/jaro.

Por lerni tri lingvojn en $2000 + 1600 + 1400 = 5000$ horoj/lernanto, la financa ekvivalento de la tuta lernado + instruado estus 400 miliardoj da EUR/jaro.

Por kompari: la defendbuĝeto de la NATO-landoj de Eŭropo en 2000 estis ĉ. 165 miliardoj da USD [*A survey of the defence industry* p. 4, Diagram 1. The Economist, July 20, 2002]. La supraj kostoj de 240 kaj 400 miliardoj/jaro are 145% kaj 242%, resp. de tiu NATO-buĝeto (se ni prenas 1 USD = 1 EUR).

Imposto por apogi la lernantojn. La nombro de la enspezantoj – homoj pagataj por laboro kaj pagantaj imposton – estas ĉ. 40% de la 450 milionoj da loĝantoj de EU, t.e. 180 milionoj. Ĉar lerni du lingvojn prenas ĉ. du laborjarojn, tiu nombro malkreskas al 168 milionoj. Ni supozu, ke la lernantoj estas apogataj el imposto ŝarganta la enspezantojn. Se ni supozas, ke la Unio (la ŝtato) pagas al la lernantoj la minimuman salajron, ĉ. 5 EUR/horo, la kostoj estas 18.000 EUR/lernanto, kaj 108 miliardoj da EUR/jaro, kiuj postulas averaĝan imposton 642 EUR/jaro/enspezanto.

³ miliardo = 1.000.000.000 (laŭ la eŭropa uzo).

Kaze de tri lingvoj, kies averaĝa lernotempo – kiel menciite – estas sume 5000 horoj/lernanto, la ŝtato povas pagi al la lernantoj 150 miliardojn da EUR/jaro. La nombro de la enspezantoj estas 162 milionoj, kaj la averaĝa imposto estas 925 EUR/jaro/ enspezanto.

Nun estas klare, ke lingvolernado de la tuta loĝantaro de EU postulos gigantajn individuajn kaj sociajn monsumojn, ripetigantajn ĉiujare *ad infinitum* (se la intenco vivteni la gepatrajn lingvojn estas sincera!). Estas do evidente, ke la tuta lingvoproblemo devas esti denove ĝisfunde trapensata. Pro tio ni prezentas koncizan ĝeneralan trarigardon celantan realisman – politike, lingvistike kaj ekonomike optimuman – solvon.

2. Ekonomika komparo de lerni la du alternativojn de la sola komuna oficiala lingvo de EU

A) La angla. Lerni ĝin postulas averaĝe 2000 horojn/lernanto, aŭ 20.000 EUR/lernanto. El la 390 milionoj da EU-civitanoj, kies gepatra lingvo ne estas la angla, la nombro de personoj en la juna generacio estas ĉ. 5 milionoj/jaro. Ilia lernado de la angla postulas 10 miliardojn da horoj/jaro aŭ 100 miliardojn da EUR/jaro. Sed ĉar la plej multaj homoj bezonas instruistojn, ĉ. 10 milionoj aldonendas, do la fina sumo estas almenaŭ 110 miliardoj da EUR/jaro. (Tio estas 67% de la defendkostoj de NATO Eŭropo, sed tre proksima al 100% de tiu de la ne-anglalingvaj NATO-EU-landoj!). Ĉi tiu sumo estas pagata nur de la ne-anglalingvaj landoj. UK kaj Irlando pagas nenion.

La imposto necesa por pagi la lernantojn de la angla per la minimuma salajro de 5 EUR/horo estas evidente peza: 50 miliardoj da EUR/jaro. La nombro de la enspezantoj en EU estas ĉ. 180 milionoj, sen la Unuiĝinta Reĝlando kaj Irlando ĉ. 156 milionoj, kaj sen la lingvolernanta generacio nur 151 milionoj. Tial, en la ne-anglalingvaj landoj adicia averaĝa enspez-imposto devas esti pagata, tiel alta kiel 331 EUR/jaro/enspezanto. Evidente, UK kaj Irlando pagas nenion.

Ĉi tiu imposto povas esti evitata nur, se la nombro da horoj dediĉataj al lingvolernado estas forprenataj el aliaj studoj, kiel matematiko, fiziko, aliaj profesiaj kaj kulturaj lernobjektoj, kaj la gepatra lingvo. Tial, la junaj homoj en la ne-anglalingvaj landoj de EU havos konsiderinde pli malaltan nivelon de konoj, rezultigantaj konsiderindan relativan perdon de GDP.

B) Esperanto. Lerni ĝin postulas 200 laborhorojn/lernanto, t.e. 2000 EUR/lernanto. Unujara juna generacio de la tuta EU estas ĉ. 6 milionoj da personoj. Ilia lernado de Esperanto postulas 1.2

miliardojn da horoj/jaro, t.e. 12 miliardojn da EUR/jaro. Kun aldona 1,2 miliardoj por instruistoj rezultigas 13,2 miliardojn da EUR/jaro. Tio estas nur 8% de la defendkostoj de NATO Eŭropa.

La imposto por apogi la lernantojn de Esperanto per 5 EUR/horo, t.e. 1000 EUR/lernanto, distribuiĝas inter 179 milionoj da impostpagantoj, do ĝi estas nur 33 EUR/jaro/enspezanto, pagota en la tuta EU sen kia ajn nacia diskriminacio.

3. Esperanto plus unu (aŭ du) fremdaj naciaj lingvoj

Se ni akceptas la barcelonajn celojn pri lernado de almenaŭ du lingvoj, sed unu el ili, lernota unue, estas Esperanto, la kostoj de la lingvolernado estas kalkuleblaj laŭ la sekva maniero.

Esperanto kiel la komuna oficiala lingvo plus unu (aŭ du) naciaj lingvoj, fremdaj en ĉiu respektiva membroŝtato postulus – sen kia ajn diskriminacio – $200 + 1600 (+ 1400) = 1800$ (aŭ 3200) laborhorojn/lernanto. Ties financa ekvivalento estas 18.000 (aŭ 32.000) EUR/lernanto. Por 6 milionoj da lernantoj, tio estas 108 (aŭ 192) miliardoj da EUR/jaro. Kun la kosto de instruado, la fina rezulto estas 120 (210) miliardoj da EUR/jaro, distribuita en la tuta EU sen kia ajn nacia diskriminacio.

Por apogi la lernantojn de la du (aŭ tri) lingvoj per 5 EUR/horo, la krude 173 (aŭ 168) milionoj da enspezantoj pagos la imposton 312 (aŭ 571) EUR/jaro/enspezanto.

4. La lingvaj kostoj de la EU-institucioj

La tempo pasis kiam politikistoj pasie argumentis, ke la kosto de la lingvaj servoj de UNO kaj UNESCO estas giganta (ĉ. 100 milionoj da USD/jaro), nur por fari obstaklon kontraŭ akcepti aliajn lingvojn.

Nun la politikistoj pasie argumentas, ke la kosto de la lingvaj servoj de la EU-institucioj estas ne signifa (ĉ. 1000 milionoj = 1 miliardo da EUR/jaro), ĉar tio postulas imposton de nur 2 EUR/loĝanto. Kaj lingva diskriminacio plu ne ekzistas.

La prolingva kosto de la nunaj EU-institucioj estas vere ne signifa, 1 miliardo da EUR/jaro, t.e. facile kovrebla de averaĝa imposto de ĉ. 5 EUR/jaro/enspezanto. Por la membroj de la lingva stabo, kun siaj alte super-averaĝa lingva talento, ellerno de Esperanto por interna komunikado ne estas problemo. Tamen, la kono de la naciaj lingvoj de EU ĉi tie ĉiam estos necesa, ĉar la diversaj centraj decidoj kaj leĝoj de EU devas esti tradukataj al la lingvoj de la membroŝtatoj kaj inverse. Ankaŭ civitanoj, kiuj ne scias Esperanton

sufiĉe, daŭre devos havi la rajton turni sin al EU en siaj propraj lingvoj (ĉu oficialaj, ĉu „nur” etnaj).

5. Kiel produkti Esperanto-instruistojn

Kun la enkonduko de Esperanto granda nombro da instruistoj estos bezonata. Tamen, ili estasprodukteblaj tre rapide el la nunaj lingvo-instruistoj. Ili havas superaveraĝan talenton por lerni lingvojn kaj jam lernis la metodologion de lingvoinstruado. Por ili 200-hora altlerneja kurso de Esperanto evidente estas sufiĉa por komenci ties instruadon (aŭ post mallonga enkonduka kurso ili povas memlernadi kun periodaj konsultadoj). Post jaro ili povas kvalifikiĝi kiel diplomitaj Esperanto-instruistoj.

Kiel la spertoj en Orienta Eŭropo pruvis, post la ŝanĝiĝo de la politika sistemo ĉirkaŭ 1990, multaj instruistoj de la rusa lernis alian lingvon kaj post relative mallonga tempo ili iĝis kapablaj instrui la anglan, la germanan, aŭ la francan ktp. sur la postulata nivelo.

Pli malpli la sama validas por instruistoj de aliaj lernobjektoj. Post unu- aŭ dujara studado ili povas instrui siajn fakojn (geografion, fizikon k.a.), parte aŭ tute, ankaŭ en Esperanto.

Fine, instruisto povas instrui Esperanton al ĉ. dekoble pli multaj lernantoj ol alian lingvon, ĉar la necesa lernotempo por Esperanto averaĝe estas ĉ. dekono de tiu de ĉiu alia.

Suplemento II

Kelkaj karakterizaĵoj de la angla kaj Esperanto

La angla: La malnovangla estas membro de la okcidentĝermana branĉo de la Hind-Eŭropaj lingvoj. Ĝi evoluis en la modernan anglan laŭ spontana („natura”) vojo kaj estas forte influita de aliaj Hind-Eŭropaj lingvoj, precipe la franca, skandinava, latina kaj greka.

Ĝi estas la denaska lingvo de preskaŭ 400 milionoj da homoj (ĉirkaŭ 6% de la 6,4 miliardoj da loĝantoj de la mondo), pleje koncentritaj en la anglalingvaj landoj: Australio, Irlando, Kanado, Novzelando, Sud-Afriko, Unuiĝinta Reĝlando, Usono k.a. El ili 60 milionoj vivas en Eŭropo. Pri la lingva nivelo de ĝiaj nedenaskaj parolantoj, ne estas fidindaj statistikoj. Ĝi estas vaste uzata en la internaciaj ekonomio, scienco kaj politiko far kreskanta lingva elito.

Ĝia gramatiko estas relative simpla, sed estas multe da esceptoj. La ortografio estas ege neregula, la multaj idiomaxoj estas tre pecialaj, kelkaj de la sonoj estas prononceblaj kaj distingeblaj

malfacile por parolantoj ne denaskaj, por kiuj ekhavi normalan komprenon de la parolata lingvo bezonas longan tempon.

Ĝia literaturo estas unu el la plej grandaj en la mondo. Nuntempe la angla estas la dominanta lingvo de scienco kaj teknologio.

Lernado de la angla. Uzi la anglan efike por ĉiutagaj temoj kaj por sia profesio, persono kun averaĝa talento por lingvolernado bezonas ĉ. 2000 laborhorojn de lernado. Eĉ kun plusaj studado kaj praktikado tre malmultaj ne denaskaj parolantoj atingas la esprimkapablon de simile edukitaj denaskaj parolantoj.

Esperanto: Ĝi estas konscie kaj intence („artefarite”) simpligita moderna ŝoso de la Hind-Eŭropaj lingvoj, ĉefe bazita sur la latina-greka, la franca, angla, germana kaj rusa. Ekde sia iniciado en 1887 ĝi estas evoluigata de la Esperanto-socio mem, laŭ kaj spontana kaj reguligita maniero, kiel ĉiuj modernaj lingvoj, dume konservante sian logikan, simplan kaj alte esprimivan karakteron.

Ĝi estas plej ofte lingvo lernita, kvankam havas ankaŭ plurcent denaskajn parolantojn. Esperanto-parolantoj estas troveblaj sur ĉiuj kontinentoj kun la plej alta koncentriĝo en Eŭropo. Ĉiujare mondkongreso (UK) kaj miloj da lokaj kaj ĉ. 300 internaciaj renkontiĝoj, konferencoj, kulturaj eventoj estas aranĝataj. Privataj kaj publikaj kontaktoj estas amasaj ankaŭ tra Internet.

Ĝia gamatiko estas tre simpla, sed tre esprimiva, kun praktike nenia escepto. La ortografio estas malambigua per po unu litero por la klare distingeblaj fonemoj. Ĝi havas bone difinitajn afiksojn por vortkreado. Esperanto estas certgrade komprenebla eĉ sen lernado, por la parolantoj de siaj fontolingvoj kaj de pluraj aliaj.

Ĝia literaturo inkludas tradukojn de miloj da poetikaj kaj prozaj verkoj el la kvin mil jaroj de la mondliteraturo ekde la sumer-akada Gilgamesh-eposo ĝis Umberto Eco. La originala Esperanto-literaturo estas komparebla al la literaturoj de malgrandaj nacioj, sed ĝiaj aŭtoroj reprezentas kulturojn de kvin kontinentoj. La aplikeblo de Esperanto estas pruvita ankaŭ en sciencoj kaj tekniko.

Lernado de Esperanto, sur la sama nivelo kiel menciita por la angla, postulas ĉ. 200 laborhorojn, t.e. unu dekonon de la tempo bezonata por lerni la anglan.

Literaturo

Erasmus, Hans 1997: La lingva problemoj kaj la kostoj de komunikado. In: *Selten, R. (red.): La Kostoj de la Eŭropa Lingva [Ne-]Komunikado. „esperanto” radikala asocio, Roma.*

- Frank, Helmar. G. 1980: Kibernetike-pedagogia teorio de la lingvo-orientiga instruado. IX-a Internacia Kongreso de Kibernetiko, Namur. In: *Kibernetiko de la homa lingvo*, 123-144. Hungara Esperanto-Asocio – Instituto pri Kibernetiko, Budapeŝto & Paderborn.
- Haszpra, Ottó 1978: La vera kosto de la multlingveco. *Budapeŝta Informilo* decembro, p. 11.
- Haszpra, Ottó 2002: La natura ŝarĝo de la lingvolernado kaj ĝia radikala malpliigblo. *Scienca Revuo* 3/2002, p. 121-133.
- Haszpra, Ottó 2003: Language policy principles of EU for promoting language learning and linguistic diversity in a non-discriminatory and most economical way (Lingvopolitikaj principoj de EU por antaŭenigi la lingvolernadon kaj la lingvan diversecon en nediskriminacia kaj plej ekonomia maniero). Written proposal to the *Symposium on What Language Policies of the European Union, Brussels, May 6*.
- Haszpra, Ottó 2004: The price of a common language. *Europa Institut Budapest: Begegnungen*, Band 22, p. 215-222.
- Isaev, M. I. 1976: Problemy iskusstvennogo jazyka mezhdunarodnogo obshchenija (Problemoj de arta lingvo de internaciaj kontaktoj). In: *Problemy Interlingvistiki – Tipologia i evoljucija mezhdunarodnyh jazykov*. Akademija Nauk SSSR, Institut jazykoznanija. Izdatelstvo „Nauka”, Moskva.
- http://www.eurolang2001.org/eyl/EN/INFORMATION/AboutEYL/AboutEYL1_en.htm 2001.04.06
- Maertens, G. 1997: La kosto de multlingveco. In: Selten, R. (ed.). *La Kosto de la Europa Lingva [Ne-]Komunikado*. 81 - 89. „espERanto” radikala asocio, Roma.
- Piron, C. 2002: Pluraj retmesaghoj pri diversaj kosto de la multlingveco. rebato@yahooogroups.com, aprilo.
- Selten, Reinhard (red.) 1997: *La Kosto de la Eŭropa Lingva [Ne-]Komunikado*. „espERanto” radikala asocio, Roma.
- Selten, Reinhard 2003: La distribuo de fremdlingvaj spertoj kiel ludoteoria ekvilibro. *Oomoto nro 450*, jan-dec, 2004.
- Staff of the European Commission 2002: *Promoting Language Learning and Linguistic Diversity. A working paper. Brussels, November 13*.

Ottó HASZPRA (1928), hidraŭlika inĝeniero, esploristo, Eŭropa inĝeniero. *Professor emeritus* de Budapeŝta Universitato de Tekniko kaj Ekonomiko, membro de Novjorka kaj Hungara Akademioj de la Sciencoj, Akademio de Esperanto, Akademio Internacia de la Sciencoj San Marino, ISAC. Esperantisto de 1959, iama estrarano de HEA, UEA, nuna vicprezidanto de Internacia Scienca Asocio Esperantista. Studis, ekspertizis, prelegis en kvin kontinentoj, ankaŭ en Esperanto.

UZO DE REFLEKSIVO EN LA LITOVA KAJ ESPERANTO

Aida Čižikaitė

Vilniaus Universitato, humanisma fakultato en Kaunas

Notico

Celo de miaj esploroj – loko de planlingvo en internacia komunikado kaj inter etnaj lingvoj. Tamen la temo estas tre vasta kaj ĉi-foje mi elektis malpli vastan, sed tre interesan kampon – refleksivajn verbojn, t. e. agon, kiu revenas al la aganto al si mem kaj pro tiu kialo interesan el diversaj psikologiaj aspektoj kaj indan por esplori samkiel manieron por esprimi mondon. Tute nova estas komparo de tio, kio dependas de psikologiaj motivoj ne nur de individuo, sed de la tuta komunumo de lingvouzantoj – t. e. reprezentantoj de konkreta popolo aŭ internacia (sed ne sennacia!) komunumo. Aktualeco de tiutipaj komparoj inter nacia lingvo kaj planlingvo estas nedubinda. Komparante oni povas malkovri tion, kio estas universala en homa pensado, kaj kiamaniere funkcias en diversaj lingvosistemoj.

Kompreneble, oni ne pretendas plene esplori ĉiujn eblajn aspektojn. Tio ja estus tro ambicia komparante nur du lingvojn. Tamen, la terenon eblas daŭre esplori. La artikolo povus ekinteresi kolegojn, okupiĝantajn pri interlingvistiko kaj psikologiaj aspektoj de planlingvoj, kiel specifikado de revenanta al si mem ago en lingvoj de diversaj tipoj. Interalie, la verbo *mirti* 'morti' en la litova lingvo ne povas havi refleksivan formon – tiun ĉi agon ni volonte ne turnas al si mem. En Esperanto same, sed eble ne en ĉiuj lingvoj.

Celo kaj taskoj: kompari refleksivon en la litova lingvo kaj Esperanto, trovi kazojn, kiam ĝi koincidas kaj kiam diferencas.

Objekto: refleksivaj verboj en la litova lingvo kaj ĝia respeguliĝo en Esperanto.

Metodoj: analiza, kompara, priskriba.

Datumoj de esploroj: mallongaj frazoj kun refleksivaj verboj de ĉiutaga lingvouzo en la litova lingvo.

Rezultoj: el prezentita analizo kaj tabelo oni povas konatiĝi kun sistemo de refleksivaj verboj en la litova lingvo kaj manieroj de esprimo, kiuj respegulas ĝin en Esperanto. Refleksivan verbon en la litova plejparte konformas refleksivo ankaŭ en Esperanto – ses kazoj el dek.

Aktiva agado de subjekto, esprimata per refleksivaj verboj, inkludas diversajn kampojn. Tamen anstataŭ ili foje eblas uzi nerefleksivajn verbajn formojn. Se la verbo mem signifas intransitivan agon, aperas dublaĵoj de refleksivaj kaj nerefleksivaj formoj de verboj de aktiva ago. Intransitivaj refleksivaj verboj signifas konstantan (aktivan aŭ pasivan) econ de subjekto.

Refleksiva partiklo (en Esperanto sufikso *-iĝ-*, kiu montras agon, direktitan al si mem, en la litova partiklo *si*) estas ligita kun

intransitiveco de ago – ĝi estas speciala „indico de transitiveco de la ago“ (2, p 16). Por transitiveco de verbo tre gravas strukturo de frazo, ĝia modelo. Klare distingi transitivajn kaj netransitivajn verbojn ni povas nur el sintaksa modelo de frazo. Pro tio kategorion de transitiveco oni nomas sintaksa kategorio.

Kategorio de refleksivo

Vortfarado kaj funkcioj de refleksivaj verboj estas ligitaj kun semantiko. „La ĉefa funkcio de refleksiva partiklo estas el transitiva verbo fari ne transitivan aŭ almenaŭ limigi ĝian transitivecon.“ (2, p 16). Refleksivaj verboj ne formas apartan klason, sed samkiel nerefleksivaj estas aŭ de aktiva ago, aŭ de memstara ago aŭ stato.

„Refleksivo estas kategorio de sfero de transitiveco – montrado de agdirekto al subjekto“ (3, p 289).

Funkcioj de refleksiva partiklo estas tre variaj kaj diversaj. Ĝi el transitivaj verboj de aktiva agado faras intransitivajn verbojn de aktiva agado. El transitivaj verboj de aktiva ago ĝi faras intransitivajn verbojn de aktiva ago, agon de aktiva transitiva verbo igas al memstara ago de transitiva verbo. Signifo kiun donas refleksiva partiklo dependas de primara signifo de la ago. Se ago de nerefleksiva verbo estas destinita nur al objekto, tiukaze refleksiva formo signifas interagon. Refleksiva partiklo de transitiva verbo montras agon je profito de subjekto. Foje refleksiva partiklo signifas „kune, kun si mem“. Refleksiva partiklo kazon de rekta objekto ŝanĝas al kazo de nereкта objekto.

Por ĉiuj refleksivaj verboj komuna estas tio, ke en frazo apud si ili postulas kazon, kiu signifas subjekton – estas „morfologia indico de subjektaj rilatoj de la ago“ (4, p.124), kvankam tiuj ĉi rilatoj dependas ankaŭ de signifo de la verbo.

Refleksivo en la litova lingvo

En la litova lingvo refleksivajn verbojn oni faras el nerefleksivaj aldonante refleksivan partiklon *si*. La partiklo kutime staras en fino de la vorto, post finaĵo de la verbo (*šukuojasi* – ‘kombas sin’) aŭ en komenco de la vorto, se la verbo estas kun prefikso – inter la prepozicio kaj radiko (*pasislepi* – ‘kaŝas sin, kaŝiĝas’).

„En la litova lingvo partiklo de refleksivo estas ilo por fari vortojn kaj iliajn formojn.“ (4, p 125). Foje tiukaze ĝi ne aldonas kroman signifon. Tio ja estas morfologia esprimo de transitiveco kaj ambaŭ verboj estas formoj de la sama vorto. Tamen pli ofte inverse.

El vidpunkto de vortfarado refleksiva partiklo similas al prefiksoj, uzataj kun verboj. Ili same povas ŝanĝi gramatikan signifon

de la vorto (aspekto), kvankam leksika signifo restas la sama. „Refleksiva partiklo kaj prefiksoj de verboj estas formalaj esprimrimedoj de interaj kategorioj inter leksiko kaj gramatiko“ (4, p 126).

Komparante nerefleksivan kaj el ĝi faritan refleksivan verbon, ni vidas kiun signifon al ĝi atribuas refleksiva partiklo. Tio ĉi estas semantika diferenco, atribuita de refleksiva partiklo, dependanta de semantika tipo de la verbo.

Refleksiva kaj nerefleksiva formoj de la sama verbo foje diferencas ankaŭ per aldona signifo de memstara aŭ stihia ago kaj povas esti uzataj kiel signifo kaj konkreta kaj memstara ago (*suka – sukasi*, ‘turnas – turniĝas’).

Plejparto de refleksivaj verboj estas intransitivaj kaj havas ĉiujn ecojn de intransitivaj verboj. Dezirante konstati konkretan signifon aŭ funkcion de refleksiva partiklo, ni komparas nerefleksivan kaj el ĝi faritan refleksivan verbon. En la litova lingvo refleksiva partiklo estas „nur morfologia rimedo de esprimo de subjektaj rilatoj kaj eĉ ne ĉiam bezonata, ĉar la samaj rilatoj povas esti esprimitaj alimaniere“ (4, p 130).

Refleksivo en Esperanto

Ĉar ĉiam necesas klare kompreni, pri kio temas, lingvo havas kelkajn manierojn por esprimi objekton, pri kiu oni parolas, aŭ ĝies apartenon al la subjekto. Kompreneble, ni parolas pri la tria persono, ĉar en la unuaj du duboj ne aperas pro malambigueco de ilia signifo: ne povas esti multaj *mi*, *ni* aŭ *vi* en la sama konversacio. Tamen tute alie ofte okazas kun *li*, *ŝi*, *ĝi*, *ili*.

Personaj pronomoj *li*, *ŝi*, *ĝi*, *ili* estas uzataj por esprimi apartenon al la subjekto (*lia libro* – ‘jo knyga’).

En Esperanto refleksivajn verbojn oni faras simile kiel en la franca kaj aliaj romandevenaj lingvoj – helpe de personaj pronomoj kaj refleksiva pronomo *sin* (ĝin ankaŭ eblas kompari kun refleksiva partiklo en la litova lingvo), ekz.: *sin lavi* – ‘praustis’, *mi lavas min* – ‘aŝ prausiuosi’. Inter alie tre ofte en Esperanto verboj kun sufikso *-iĝ-* ankaŭ havas iuspecan econ de refleksivo — la ago estas direktita al si mem.

La sufikso *-iĝ-* signifas agon, per kiu la aganto mem: 1) devigas sin fari iun agon, 2) dediĉas al si mem iun econ, (*klini – kliniĝi*, *levi – leviĝi*). En la dua kazo oni ne rimarkas ecojn de refleksivo (*ruĝa – ruĝiĝi*). Verboj kun sufikso *-iĝ-* estas tre proksimaj al verboj, kiuj havas eksteran formon de refleksivo kaj foje povas anstataŭi ilin (*sin levi – leviĝi*). Ili perdas sian eksteran formon de

refleksivo. Malgraŭ tio, ilin ankaŭ eblas konsideri kiel refleksivajn verbojn kun interna formo de refleksivo. Ekzemple, tradukante en la litovan lingvon verbojn kun sufikso *-ig-* ankaŭ ofte konformas refleksivaj verboj kun ekstera formo (en la litova ekzistas nur la lasta).

Analizo de refleksivo en la litova kaj Esperanto

En la dua volumo de *Nuntempa litova gramatiko* oni analizas verbon; donita klasifiko de refleksivaj verboj laŭ signifoj estas tre oportuna por kompari du lingvojn tiurilate. En la litova abundas refleksivaj verboj kaj iliaj signifoj estas variaj – 10 ĉefaj signifoj estas analizataj ĉi tie. Ĉar sistemo de refleksivaj verboj en la litova lingvo estas pli komplika, esploroj okazos surbaze de ĝi.

Al la litova lingvo karakteriza estas abundo de refleksivaj verboj. Refleksiva partiklo kutime esence signifon de la verbo ne ŝanĝas, sed modifas ĝin. Tamen ĝi ŝanĝas rilaton inter la ago, ĝia logika subjekto kaj objekto, nuligas aŭ limigas transitivecon de la verbo. Konsiderante leksikan enhavon de refleksivaj verboj kaj sintaksaj rilatoj kun aliaj vortoj, oni distingas dek ĉefajn signifojn.

1. Refleksivaj verboj, havantaj rektan signifon, karakterizas revenon de la ago al la aganto mem. La aganto en per ili esprimita ago samtempe estas kaj subjekto kaj objekto de la ago. Kelkaj el tiuj ĉi verboj esprimas, ke la aganto per sia ago ŝanĝas eksteron de si mem, kelkaj signifas, ke ĝi ŝanĝas sin mem fizike aŭ gardas sin de io (*Ŝi moteris visada graĵiai rengiasi. Katè ŝildosi saulėje.* – ‘Tiu ĉi virino ĉiam bele vestas sin (vestiĝas). Kato varmas sin (varmiĝas) en la suno.’). Parolante Esperanton, ni povas uzi ambaŭ refleksivajn formojn.

Dezirante substreki rektan objekton de la ago, en la litova lingvo foje oni uzas refleksivajn konstrukciojn, t.e. vortajn kunmetaĵojn, faritajn kun akuzativo de nerefleksiva pronomo *save* – ‘sin’ (*Kas vakarą ji vargina save nereikalingais darbais.* – ‘Ĉiuvespere ŝi lacigas sin per malutilaj laboroj.’). En Esperanto ni povas tiun ĉi stilistikan aspekton transdoni per ekstera refleksiva formo.

Ni komparu: *vargintis, varginti save* – ‘laciĝi, lacigi sin’. Ni vidas, ke en tiu ĉi kazo signifo de refleksivo en Esperanto pliproksimiĝas al signifo de refleksivo en la litova.

2. Refleksivaj verboj de nereakta signifo esprimas agon, kiu subjekto faras por si mem, por sia profito. En tiu ĉi kazo refleksiva partiklo havas dativan signifon de pronomo *sau* – ‘por si’ (*Jonas perkasi knygas.* – ‘Johano aĉetas librojn por si.’). En Esperanton tiun

ĉi frazon ni tradukas per dativo de refleksiva pronomo *por si*. En tiu ĉi kazo verbo ne havas refleksivajn ecojn.

Refleksivaj kaj nerefleksivaj verboj de nereкта signifo diferencas en uzado. Nerefleksivaj verboj konstatas nur agon kaj, se necesas montri al kio ĝi estas direktita, oni uzas dativon de aparta vorto (*Jis perka knygas* – ‘Li aĉetas librojn.’) Refleksivaj verboj de tiu ĉi signifo indicas agon kaj samtempe montras, ke ĝi estas dediĉita al la aganto mem (*perkasi knygas* – ‘li aĉetas librojn por si’).

Kelkaj refleksivaj verboj de rekta signifo, kiam apude staras rekta objekto en akuzativo, ekhavas nerektan signifon (*Petras prausiasi rankas.* – ‘Petro lavas siajn manojn.’). En Esperanto en tiu ĉi kazo antaŭ rekta objekto oni uzas posedan pronomon.

Nerektan objekton de kelkaj refleksivaj verboj de nereкта signifo oni esprimas per instrumentalo (*Aŝ prausiuosi veidq ŝaltu vandeniu.* – ‘Mi lavas mian vizaĝon per malvarma akvo.’), kaj en Esperanto per prepozicioj *per, kun*.

Ofte kun refleksivaj verboj de nereкта signifo oni uzas instrumentalon de pronomo *sau* – ‘por si’, kiu substrekas, ke la ago estas dediĉita al la aganto mem, ankaŭ pronomoj *pats, pati* – ‘mem’, kiuj substrekas kapablon de la subjekto memstare fari iun agon (*Jonas visada tik sau perkasi knygas. Aneta pati siuvasi sukneles.* – ‘Johano ĉiam aĉetas librojn nur por si. Aneta mem kudras siajn robojn.’). En Esperanto oni esprimas same per dativo de refleksiva pronomo kaj pronomo *mem*.

Kelkaj refleksivaj verboj en sia signifo tre alproksimiĝas al koncernaj nerefleksivaj verboj, tamen la lastaj sen kunteksto ne estas klaraj. Foje ago estas farata por profito de la subjekto, por bezonoj de ĝi kaj aliaj, povas esti esprimita kaj per refleksiva kaj per nerefleksiva verbo, (*prausiasi veidq* kaj *prausia veidq* – ‘lavas sian vizaĝon kaj lavas vizaĝon’). Do, dezirante montri, ke la ago estas direktita al la subjekto, en tiu ĉi kazo en ambaŭ lingvoj pli bone estas uzi refleksivon.

3. Refleksivaj verboj de interago, montras, ke samtempe du aŭ kelkaj agantoj agas rilate unu al la alia. Pro tio tiu ĉiu aganto estas kaj objekto de la alia aganto (*Jonas muŝa Petraq (jie muŝasi). Povilas myli Marytę (jie mylisi.)* – ‘Johano batas Petron (ili batiĝas.) Paŭlo amas Manjon (ili amiĝas)’). Necesas substreki ke por esprimi tiun ĉi agon Esperanto havas ankoraŭ unu rimedon. Ĝi estas prefikso *inter-*. Do, menciitajn ekzemplojn en Esperanton eblas traduki ankaŭ: *Johano batas Pedron — ili interbatas. Paŭlo amas Manjon — ili interamas.* La lasta estas sufiĉe ofta en Esperanto. Por esprimi menciitan signifon en Esperanto oni ne uzas eksteran refleksivan formon.

Ofte agantojn de interago oni esprimas per unu vorto – nominativo de pluralo (*Mes pasimatysime rytoj* – ‘Ni intervidos morgaŭ’).

Tiun ĉi signifon havantaj verboj povas esti uzataj kun klarigaj vortkunmetaĵoj: *vienas kitq, tarp savęs, tarpusavy* – ‘unu la alian, inte (iu), inter si’ k. s. (*Po susirinkimo žmonės pradėjo tarpusavy ginčytis.* – ‘Post la fino de kunveno, homoj komencis disputiĝi inter ili – interdisputi.’). Tiu ĉi vortkunmetaĵoj plifortigas signifon de interago inter du aŭ kelkaj agantoj, iliajn rilatojn igas pli proksimajn. Tre ofte ili estas uzataj kun ne refleksivaj verboj (*Broliai muša vienas kitq.* – ‘Fratoj batas unu la alian.’). Fojfoje ankaŭ nerefleksiva verbo povas signifi onteragon (*ginčijasi* – ‘oni disputas’).

Kun refleksivaj verboj de tiu ĉi signifo povas esti uzata dependanta de ili vorto en instrumentalo, montranta ilon aŭ rimedon de interago (*kaunasi kardais* – ‘ili interbatalas per glavoj’).

4. Refleksivaj verboj de ŝanĝo de la stato montras, ke aganto per sia ago ŝanĝas staton aŭ iujn movojn faras (*Ji sėdasi į jo vietą.* – ‘Ŝi sidiĝas al lia loko.’), aliaj signas translokiĝo de la aganto en unu loko al la alia (*Jis artinasi prie manęs.* – ‘Li alproksimiĝas al mi.’), ankoraŭ aliaj indicas ŝanĝojn de ekstero de la subjekto aŭ ĝies korpopartoj, fizikajn kaj psikajn fenomenojn (*Jis giliai atsidūsta ir nusičiaudi.* – ‘Li profunde ekspiras kaj ternas.’). El donitaj ekzemploj videblas, ke la trian kazon de tiu ĉi signifo en Esperanto oni esprimas sen refleksivo. Necesas substreki, ke dum du la unuaj kazoj en Esperanto kutime oni ne uzas eksteran formon de refleksivo, ŝanĝante ĝin per interna, t. e. sufikso *-iĝ-*.

Refleksivaj verboj de ŝanĝo de la stato diferencas de koncernaj nerefleksivaj: la lastaj signifas agon, direktitan al la alia objekto aŭ al ekstera paro de la aganto mem kaj ŝanĝanta ilian staton (*kelia naštą* – ‘li levas ŝarĝon’, *merkia akis* – ‘li fermas okulojn’, *lenkia nugarą* – ‘li klinas dorson’), kaj la samaj verboj uzitaj en refleksiva formo, montras ŝanĝon de loko de la ago (*vaikas keliasi* – ‘infano leviĝas’, *vaikas lenkiasi* – ‘infano kliniĝas’).

Eblas konkludi, ke refleksivajn verbojn de ŝanĝo de la stato en la litova lingvo kaj en Esperanto ne ĉiam konformas refleksivo. Do, eblas aserti, ke en menciitaj lingvoj tiu ĉi signifo nur parte kongruas.

5. Refleksivaj verboj de interna stato indicas internan staton, emociojn, diversajn travivaĵojn de la subjekto. Tuj eblas diri, ke signifo de tiuj ĉi refleksivaj verboj nur parte kongruas, kompare kun Esperanto. Ni prenu kelkajn litovlingvajn refleksivajn verbojn de interna stato (*jis juokiasi, jis tyčiojasi, jis didžiuojasi* – ‘li ridas, li

mokas, li fieras’) kaj kontrolu, kiel oni esprimas ilin en Esperanto. En ĉiuj tri kazoj oni ne uzas refleksivon.

Refleksivaj verboj de interna stato diferencas de nerefleksivaj per rekta objekto (*teisinti draugą* kaj *teisintis* – ‘pravigi amikon’ kaj ‘pravigi sin (praviĝi)’). Por esprimi tiun ĉi signifon en Esperanto pli ofte ini uzas eksteran formon de refleksivo.

Sufiĉe granda parto de refleksivaj verboj de tiu ĉi signifo en nuntempa la komuna lingvo tute ne havas nerefleksivajn ekvivalentojn (*drovisi* – ‘li ĝenas sin’, *tyčiojasi* – ‘li mokas’, *sielojasi* – ‘li ĉangreniĝas’), sed en Esperanto ili ja povas havi ankaŭ nerefleksivan formon (*li ĝenas*, *li ĉangrenas*).

6. Refleksivaj verboj de intensa ago signifas aktivan, intensan agon, postulantan klopodojn kaj havantan klaran celon. La ago estas dediĉita por profito de la aganto (*jis beldžiasi į duris* – ‘li frapas al pordo’).

Signifo de plejmulto de tiuj ĉi verboj iĝas klara nur tiam, kiam estas kune kun al ili apartenantaj vortoj. Ofte ili estas ligitaj kun genetivo, instrumentalo aŭ diversaj prepoziciaj konstruktioj de deklinacieblaj vortoj, kiuj priskribas apogan objekton de la ago, ĝian lokon aŭ rimedon (ilon) de la ago (*remtis nugara į tvorą* – ‘apogi dorson al barilo’, *veržtis laukan* – ‘impeti foren’).

Ofte refleksivaj verboj de intensa ago tre diferencas de ekvivalentaj nerefleksivaj formoj per objekto de la ago (*remia sieną* – ‘li apogas muron’) – nerefleksiva formo signas agon, direktitan al flanko (ekstera) objekto (*remiasi sienos* – ‘li apogas (sin)al muro’) – ago de refleksiva formo, direktita al objekto, samkiel apogilo, bezonata por aganto.

El donitaj ekzemploj de tiu ĉi signifo de refleksivaj verboj eblas konkludi, ke en tiu ĉi kazo en la litova lingvo oni uzas refleksivon, sed en Esperanto – ne.

7. Refleksivajn verbojn de rezulta signifo ĉiam oni uzas kun prefiksoj. Tiu ĉi signifo aperas el signifo de kunfluo de la prefikso kaj refleksiva partiklo. Plej ofte oni uzas prefikson *pri-*. Tiuj ĉi refleksivaj verboj signas abundon de rezulto de la ago, laboro de la subjekto (*Petras prisivalgė iki soties. Rytų jie prisišoks ligi valiai.* – ‘Petro satiĝis ĝis vole. Morgaŭ ili dancos sufiĉe multe’). Ni vidas, ke por esprimi tiun ĉi signifon en Esperanto uzo de refleksivo nur parte koincidas kun la litova lingvo.

Ofte tiuj ĉi refleksivaj verboj estas uzataj kune kun genetivo aŭ instrumentalo de deklinacieblaj vortoj (*atsivalgiau medaus* – ‘mi satiĝis de mielo’).

Refleksivaj verboj de rezulto estas tre proksimaj al refleksivaj verboj de nereкта signifo. Refleksiva partiklo de ambaŭ havas signifon de pronomo en dativo *sau* – ‘por si’ (*iŝsiaudē drobę kaj prisiaudē drobių* – ‘ŝi teksis tolon por si’ kaj ‘ŝi priteksis sufiĉan kvanton da toloj’). Por esprimi signifon de rezulto en Esperanto foje oni uzas prefikson *pri-*.

8. Refleksivaj verboj de kvalita signifo montras kvalitan econ de objekto (aĵo). Refleksivaj verboj de tiu ĉi signifo montras econ de la subjekto fari konkretan aktivan kutiman agon, kiam estas certaj kondiĉoj (*mŭsų kaimyno karvę spardosi* – ‘bovino de nia najbaro piedbatas’). En Esperanto tiukaze plej ofte oni uzas nerefleksivan formon (*mŭsų ŝasinas ŝnaibosi* – ‘nia ansero pinĉas’).

Refleksivaj verboj de kvalito diferencas de siaj ekvivalentoj per tio, ke ne havas rektan objekton.

9. Refleksivaj verboj de memstara signifo priskribas agon, kiu okazas memstare, sen aganto. Per ili esprimita memstara ago revenas al la aganto, estas ligita kun ĝi aŭ okazas en ĝia medio (*Mano mamos veidas vis labiau raukŝlęjasi*. – ‘Vizaĝo de mia patrino sulkiĝas pli kaj pli.’).

Refleksivajn verbojn de memstara ago oni uzas sen apartenantajal ili vortoj. Tiukaze signifo de memstara ago iĝas klara el rilato inter subjekto kaj predikato (*Pasikeitę darbo ŝmonių gyvenimas* – ‘Vivo de laboristoj ŝanĝiĝis’).

Multe da refleksivaj verboj de memstara signifo oni uzas kun apartenantaj al ili vortoj, kiuj priskribas tempon, lokon kaj aliajn cirkonstancojn de la memstara ago (*Streikas tęsęsi jau treĉia savaitę* – ‘Striko daŭras jam trian semajnon’).

Foje memstarecon de la ago oni substrekas per pronomoj *pats*, *pati* – ‘mem’ aŭ adverbo *savaime* – ‘memstare’, (*Daina savaimę dainuojasi*. – ‘Kanto mem kantiĝas.’).

Kvazaŭ apartan subgrupon de refleksivaj verboj de memstara ago konformas verboj, kiuj signas la agon, kies objekton en la frazo oni esprimas per nominativo (*duona susivalgę* – ‘pano manĝiĝis – estas manĝita’). Tiun ĉi signifon povas havi ankaŭ verbo *vadintis* – ‘nomiĝi’ (*Jis vadinasi Jurgis*. – ‘Li nomiĝas Georgo.’).

El donitaj ekzemploj ni vidas, ke refleksivajn verbojn de memstara ago en Esperanto konfomas verboj kun interna formo de refleksivo.

10. En la litova lingvo ekzistas ankaŭ senpersona signifo de refleksivaj verboj, kiun en Esperanto oni esprimas per alia konstruacio de frazo (*Ŝiandien man gerai dirbasi*. – ‘Hodiaŭ mi bonege laboras’ aŭ ‘Mia laboro antaŭen marŝas’). Foje tiuspecaj

verboj en la litova lingvo havas formon de senpersonaj verboj, en Esperanto konforme – senpersona nerefleksiva formo (*rodosi* – ‘ŝajnas’).

Konkludoj

Por resumi, oni donas la tabelon el kiu eblas klare vidi, kio en Esperanto konformas litovajn refleksivajn verbojn. Tiu ĉi analizo povas esti utila tradukante tekstojn el la litova lingvo en Esperanton kaj inverse.

Signifo de refleksivaj verboj	Litovaj ekzemploj	Esperantaj ekzemploj
Rekta signifo	Ji rengiasi S	Ŝi vestas sin (vestiĝas) S
Nerekta signifo	Jis perkasi S	Li aĉetas por si N
Signifo de interago	Jie muŝasi S	Ili batiĝas (interbatas) S
Signifi de lokoŝanĝo	Ji sĉdasi S	Ŝi sidiĝas Sv
Signifo de interna stato	Jis juokiasi S	Li ridas N
Signifo de intensa ago	Ji beldĵiasi S	Ŝi frapas N
Rezulta signifo	Jis prisivalgĉ S Jis prisiŝoko S	Li satiĝis Sv Li dancis sufiĉe N
Kvalita signifo	Karvĉ spardosi S	Bovino piedbatiĝas Sv
Signifo de memstara ago	Veidas raukŝlĉjasi S	Vizaĝo sulkiĝas Sv
Sensubjekta signifo	Rodosi S	Ŝajnas N

En la tabelo estas nur la plej karakterizaj ekzemploj. Indekso **S** signifas refleksivon, **Sv** – uzadon de *-iĝ-*, **N** – nerefleksivan uzon.

Kompreneble, oni ne povas tre arbitre aserti, ke ĉiam estas nur tiel, kiel estas konstatita en tiu ĉi esploro. Dezirante pli ĝuste konstati, ĉu iu aŭ alia konkreta refleksiva verbo de la litova lingvo respeguliĝas ankaŭ en Esperanto, necesas ankoraŭ pliprofundiĝi. Tamen, el prezintita analizo kaj tabelo oni povas konatiĝi kun sistemo de refleksivaj verboj en la litova lingvo kaj manieroj de esprimo, kiuj respegulas ĝin en Esperanto.

Refleksivan verbon en la litova plejparte konformas refleksivo ankaŭ en Esperanto. Ses kazoj el dek. Tri el ili estas esprimitaj per interna formo de refleksivo. La unuan en Esperanto oni povas esprimi per ambaŭ manieroj, t. e. kaj per ekstera kaj per interna formo de refleksivo. En kvin kazoj el dek rrefleksivan verbon en la litova lingvo konformas ne refleksiva formo en Esperanto.

El ekzemploj de rezulta signifo prezentitaj en la tabelo oni vidas, ke refleksivan verbon de la litova lingvo en Esperanto povas konformi kaj refleksiva kaj nerefleksiva formoj. Ĉitie ni havas partan konformon de refleksivo.

Komparante lingvistikajn aspektojn de Esperanto kun la litova lingvo konstatita, ke la litova lingvo, t. e. natura etna lingvo, estas pli bunta, pli komplika (vasta polisemio, komplika fonetiko, tre komplika arkaika gramatiko k. s.), tamen Esperanto plene kapablas transdoni ajnan sciencan aŭ beletran penson kaj estas natura rimedo de homa komunikado.

Literaturo

1. A. Paulauskienė. *Lietuvių kalbos morfologijos apybraiža*. Kaunas, 1983.
2. A. Paulauskienė. *Dabartinės lietuvių kalbos veiksmažodis*. Vilnius, 1971.
3. A. Paulauskienė. *Lietuvių kalbos morfologija. Paskaitos lituanistams*. Vilnius, 1994.
4. E. Jakaitienė, A. Laigonaitė, A. Paulauskienė. *Lietuvių kalbos morfologija*. Vilnius, 1976.
5. *Lietuvių kalbos gramatika II*. Vilnius, 1971.
6. A. Paulauskienė. *Gramatinės lietuvių kalbos veiksmažodžio kategorijos*. V. 1979.
7. A. Vaitilavičius. *Esperanto kalbos vadovėlis*. Vilnius, 1990.
8. Kl. Naudžius. *Esperanto kalbos pagrindai*. Vilnius, 1959.
9. L. L. Zamenhof. *Fundamento de Esperanto (10-a eldono)*. Pisa, 1991.
10. K. Kalocsay, G. Waringhien. *Plena analiza gramatiko de Esperanto*. Rotterdam, 1980.
11. H. Seppik. *La tuta Esperanto*. Sofia, 1971.
12. S. Pokrovskij. *Lingvaj respondoj*. Jekaterinburg, 1999.
13. D. Blanke (red.). *La internacia lingvo — sciencaj aspektoj*. Berlin, 1979.
14. J. C. Wells. *Lingvistikaj aspektoj de Esperanto*. Rotterdam, 1978.

INTERVJUU ESPERANTO-LIIKUMISEST

Austatud prl Helika Jürgenson!

25.03.2006

Nüüd siis lõpuks saangi vastata väga asjalik-olemuslikele küsimustele Teie esperanto-liikumist käsitleva uurimuse tarbeks Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumi 12. klassis. Loodan, et vastused on ammendavad.

1. Kuidas avastasite enda jaoks esperanto keele ja mida on see keel Teile andnud?

Esperanto keel oli Nõukogude Liidus diktaator Jossif Stalini ajal keelatud nagu Hitleri-Saksamaalgi. Sellest on dr Ulrich Lins kirjutanud paksu raamatu „La danĝera lingvo. Studo pri la persekutoj kontraŭ Esperanto“ ('Ohtlik keel. Uurimus esperanto-vastasest jälitamisest', 1988 ja 1990). Kui Stalini kultus 1956. a hukka mõisteti, siis vabanes ka esperanto. Esperantistid hakkasid taas kogunema (ühinguline tegevus jäi ikkagi keelatuks) ja ajalehtedes ilmusid kuulutused esperanto keele kursuste kohta.

Ka Eesti kuulsaim esperantist, keeleteadlane akadeemik Paul Ariste, kelle 100. sünniaastapäeva Eesti üldsus möödunud aastal suurejooneliselt tähistas, kutsus ajalehe- ja erialakirjanduse kaudu esperanto keelt õppima. Läksin 1957. a vastavatud Tartu 8. Keskkooli (nüüd Tartu Forseliuse Gümnaasiumi) 8. klassi, ka selles koolis alustas tööd esperanto keele ring. Vene ja saksa keele kõrval tundus esperanto imelihtne olevat. Saime kohe tellida esperantokeelseid välisajakirju, mille lugemine ei valmistanud raskusi, kuigi sõnaraamatud olid imepisikesed. Sest õpetaja tegi selgeks, et kui sõna ei leia, siis "lammuta" sõna osadeks. Sõna tüvele tõlke leidnud, on grammatilist struktuuri tundes uuest sõnast lihtne aru saada.

Ajakirjadest võis leida kirjasõprade aadresse üle maailma. Post tõi ilusate markidega ümbrikke ja huvitavaid postkaarte.

Nii hakkasin ma keelt praktiliselt kasutama. Ajad muutusid, otseallikaist oli huvitav lugeda teiste maade ühiskondlikust ja poliitilisest elust. Eriti põnev oli lugeda värviküllast hiina ajakirja „El Popola Ĉinio“ ('Rahva-Hiinast'), kui seal läks lahti punaste hungveipingide revolutsioon. Aga paar aastakümnet hiljem hakkas Hiina majanduselu osaliselt käima kapitalismi teed, poliitiline elu jäi siiski kommunistlikuks. Kui 1989. a reisisin esimesele Aasia esperanto-pedagoogika konverentsile, siis sain hiina kirjasõpru külastada nende oma kodus. Hiina režiim ei lubanud sel ajal

välismaalasi kodus võõrustada, ometi sain ma igal pool nautida nende piiratud külalislahkust ja lähemalt tutvuda olme ning pereeluga.

Mida on esperanto mulle andnud? Püüan loetleda:

a) Nagu eespool kirjeldatud, avas esperanto mulle maailma, mis sel ajal jäi suletud raudse eesriide taha;

b) Hiljem, Nõukogude Liidu lagunemisperioodil ja pärast Eesti Vabariigi taastamist kasutasin ülemaailmse esperantouhiskonna liikmete abi bussireiside (á 40–50 inimest) korraldamisel. Tartu Esperanto Seltsil ja B. G. Forseliuse Seltsil olid turismiosakonnad, viimaks õpilasi, õpetajaid, omavalitsusjuhte ja lihtkodanikke reisidele Lääne-Euroopasse. Enamasti külastasime siis ka koole, sölmisime sõprussidemeid omavalitsustega jne.

Kuusteist või kümme aastat tagasi oli elu hoopis teistsugune, ei olnud kerge leida hotelle, polnud telefaksi ja internetti, turismikaarte ja mis kõige tähtsam – tuli osata reisida vähese rahaga ja toimekalt. Siin läkski esperantistide abi kõige rohkem vaja, kes Lääne standardeid tundes muretsesid meile sobiva majutuse ja viisid soovitud kohtadesse (koolid, linnavalitsused ...), mis ilma lepinguteta oleks olnud mõeldamatu.

Üksi reisisin peamiselt Universala Esperanto-Asocio ('Ülemaailmse Esperanto-Assotsiatsiooni') iga-aastaste kongressidele;

c) Varane esperanto keele oskus kergendas mul teiste indoeuroopa keelte tundmist: inglise, prantsuse, itaalia, hispaania. Tõsi, viimaseid keeli ma ei räägi, vaid kasutan passiivselt – tuttav sõnavara aitab tekstidest aru saada.

Soovitatakse esperantot õpetada/õppida enne indoeuroopa keelte õppimist, sest plaankeeles esperanto struktuuri ja leksika teadmine kergendab rahvuskeelte omandamist. Selles on esperanto **propedeutiline** (eelõpetuslik) väärtus;

d) Praktiline osalus esperantoliikumises, aga eelkõige teaduslik tegevus keeleteaduse haru interlingvistika vallas alates ülikoolist (1968–1972) tänaseni ning rahvusvaheliste organisatsioonide (UNESCO, ...) positiivsete plaankeeletsuste tundmine on andnud teadmised ja loonud veendumused keelte tuleviku kohta;

e) Venestamisperioodil, kui Nõukogude Liidus propageeriti vene keelt kui rahvastevahelist keelt (mezhnatsional'nyi yazyk) oli võimalik esperanto keelt ehk Rahvusvahelist Keelt ('Internacia Lingvo', koostaja L. L. Zamenhofi antud esialgne nimi) kui alternatiivset rahvusvahelist keelt kasutades avalikult välja astuda vene keele pealesurumise vastu.

2. Milline on Teie arvates esperanto olukord hetkel Eestis ja millega põhjendaksite eestlaste vähenenud huvi esperanto keele vastu?

Raudse eesriide langemine muutis põhjalikult eestimaalaste elu. Deklaratiivselt sotsialismilt kapitalismile üleminekuühiskond on keeruline nähtus ja väärrib põhjalikku uurimist. Me näeme, et enamik inimesi tahab kiiresti-kiiresti saavutada samasugust elustandardit nagu Lääne-Euroopas – 40% leibkondadest on läinud selle nimel pankade võlaorjusse, 40 000 noort töötab välismaal ... Ehk jõuamegi 10–15 aasta pärast läänelikku heaoluühiskonda.

Sellesse heaoluühiskonda pürgimisel on inimeste tähelepanu keskendunud materiaalsele küljele, euroopa tsivilisatsiooni kõrgeima astme – kodanikuühiskonna – väärtused, moraal ja eetika on praegu veel teisejärgulised. Olin 11.–12. märtsil 2006 Soomes, kus Soome, Rootsi ja Eesti esperanto-assotsiatsioonide juhatused arutasid koostöövõimalusi. Seal tuli selgitada, et praegu puudub Eesti inimestel motivatsioon plaankeeletemaatika suhtes.

Enne 1991. aastat olid Nõukogude Liidu vabariikides tugevad ja suure liikmeskonnaga esperanto-organisatsioonid (lubatud alates 1979. aastast). Nii ka Eestis.

Praegu on mõõnaaeg: enam ei õpetata keelt koolides, ringides, pole olümpiaade, noorte kokkutulekuid... Uusi esperantiste tuleb juurde vaid internetiõppe teel. Esperantoklubid ja -seltsid tegutsevad Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Haapsalus, neil on oma tegevuskava ja traditsioonid. Mujal on aktiivsus langenud ja kokku saadakse harva. Toimuvad traditsioonilised üle-eestilised aastakoosolekud ja Balti Esperantopäevad järgemööda Eestis, Leedus ja Lätis (42. kokkutulek on Kuressaares juulikuus). Käiakse Ülemaailmse Esperanto-Assotsiatsiooni, interlingvistika jm kongressidel, rühmiti ja üksi.

Levinud on individuaalne reisimine esperantistide kutsel (Argentiina, Austraalia, Iraan, Rootsi, Soome ...), reisimiseks kõrgemal tasemel on olnud kuuajalised loenguturneed Prantsusmaal „Eesti teel Nõukogude Liidust Euroopa Liitu“, 2003 ja 2005. a.

Teaduslik tegevus: Tartu Ülikooli slaavi filoloogia õppetooli ja Tartu Esperanto Seltsi korraldusel toimus rahvusvaheline konverents „Interlinguistica et eurolinguistica“ (04.–05.02.2005, Tartu Raekoda), mis oli pühendatud akadeemik Paul Ariste 100. sünniaastapäevale.

Konverentsi ajal asutati **Rahvusvaheline Interlingvistika Assotsiatsioon**, Tartu Esperanto Seltsi algatusel anti välja kuus esimest **Rahvusvahelist auhinda Academicus Ariste** teenete eest

interlingvistikas: prof Aleksandr D. Dulitšenko (Tartu), dr Detlev Blanke (Berlin), dr Sergei Kuznetsov (Moskva), prof Helmar Frank (Paderborn, Saksamaa), prof Humphrey Tonkin (Hartford, USA), dots Michel Duc Goninaz (Aix-en-Provence, Prantsusmaa).

Osaletakse interlingvistikakonverentsidel ja -üritustel: Neljas Nitobe-sümposion (Vilnius, Seim, 2005), Gesellschaft für Interlinguistik (Berlin, 2005) ...

Kirjastustegevus: Interlingvistikakonverentsi ettekannete kogumik ilmus Tartu Ülikooli sarjas „Interlinguistica Tartuensis“ 8. numbrina (2005). Pärast ülipikka ettevalmistusperioodi ilmus Raimund Haabvere „Esperanto-eesti sõnaraamat“ (2004, 809 lk). Prof Aleksandr D. Dulitšenko „Maailmakeele otsinguil ehk interlingvistika kõigile“ on populaarteaduslik (2004, 189 lk). Sama autori „Mezhdunarodnye vspomogatel'nye yazyki“ ('Rahvusvahelised abikeeled', Tallinn, 1990) sisaldab enam kui 900 keeleprojekti ja plaankeeled analüüsi ning näiteid.

Tartu Esperanto Selts annab välja mitmekeelset almanahhi „Rukkilill – Cejano“ (3 kogumikku aastail 2003–2005). Eesti Esperanto Liit üllitab infolehte „Informoj de EAE“ ja pisitrükiseid, kuid Nõukogude perioodile omane tõlketevus on soikunud. Teatavasti oli Eesti kirjanikele just esperanto üheks võimaluseks välismaale pääseda. Hilda Dresen luuletas esperanto keeli, kuid tema peamiseks teeneks on Eesti kirjanduse tõlkimine – ta suutis vahendada 58 Eesti kirjaniku teoseid. Tartlased asutasid siis Hilda Dreseni medali, mille viimaseks laureaadiks on Tartu Ülikooli maailmakirjanduse professor Jüri Talvet (2005), kes toimetab mitmeid Esperanto-keelseid raamatuid.

3. Miks jäi teie arvates kõikidest teistest tehiskeeleprojektidest ellu just esperanto keel?

Kasutaksin uuendatud terminit „plaankeel“, sest tegemist on loominguga, mitte mingi tehases toodetava ollusega (plastmass vms). Jah, keeleentusiaste on kahe tuhande aasta jooksul olnud palju, kes on pühendunud „maailma parandamisele“. Ainuüksi Eestis on loodud vähemalt viis plaankeelt. Aga tõsimeelseid teaduslikke analüüse ühe või teise plaankeelega sobivuse kohta rahvusvaheliseks suhtlemiseks on vähe: 1905. aastal ja pärast Teist maailmasõda USA-s.

Plaankeel elab, kui tal on kasutajaskond. Üsna mitmel plaankeeletel on olemas kasutajad, ilmub ilu- ja erialakirjandust, on oma internetilehekülgi. Isegi enne esperantot levinud volapükil (1879) on kasutajaid ehk entusiaste, kuigi pea kõik volapükistid läksid üle esperanto

keelele (1987), sest esperanto on *aposterioorne* ('pärast kogemust'), s.o rahvuskeelte baasil loodud keel. Volapüki looja Johann Martin Schleyer aga moonutas rahvuskeelte sõnu tundmatuseni. Rahvuskeelte baasil loodud keelte vastandiks on filosoofilised keeled, sest nad on praktilisest keelekasutusest hoopis kaugel. Neid nimetatakse *aprioorseteks* ('enne kogemust') keelteks, nad on pigem loogilised süsteemid kui keeled.

Enamlevinud ja valitsevaks plaankeeleks on tõepoolest esperanto, tema esimeseks eeliseks on regulaarsus ja sõnavara universaalsus, mida tunnustavad ka teiste keelkondade esindajad. Kuna euroopa tsivilisatsioon on viinud indoeuroopa keeled üle maailma, siis aktsepteerivad teised rahvad esperantot kui neutraalset fenomeni, kuigi tegemist on indoeuroopa keelega ja ta ei oma aasia ja aafrika keelte grammatilisi jooni.

Teine eelis on enam kui saja-aastane globaalne plaankeelee funktsioneerimise kogemus, oskussõnastike, originaal- ja tõlkekirjanduse ning erialakirjanduse olemasolu – see kõik võimaldab keelt kasutada mistahes sfääris. Esperantoühiskond on ülemaailmne, mitmemiljoniline. Teistel plaankeeltele on praegu vaid entusiastide seltskond. Päris uutel plaankeeltele oleks tänases maailmas praktiliselt lootusetu toetajaskonda leida. Väga palju aitab esperanto levikule kaasa internet kui tõeline rahvusvaheline keskkond. On väga palju saite, millest üheks neutraalsemaks on näiteks paljukeelne www.lingvo.org. Tartu Esperanto Seltsi kohta saab andmeid saidilt <http://kultuuriaken.tartu.ee> Korraldajad ja tegijad.

4. Kas esperanto keelele tuleks pigem kasuks või hoopis kahjuks, kui eksisteeriks kas või väike riik, kus kõneldaks esperanto keelt ja miks?

See on hea suunitlusega küsimus. Otsene vastus – kindlasti tuleks kasuks. Ajalooliselt on aga nii, et igal rahval on oma keel ja territoorium. Päris tühjale maale siirdunud inimesed võiks küll kasutada esperantot oma peamise suhtlemisvahendina. Hakka või propageerima, leiaks ainult vaba maalapi maakeral!

Tänapäeval ei võtaks ükski rahvas esperantot ainsaks riigikeeleks, see oleks ju renegaatlus, kogu eelneva kultuuriperioodi eitamine või moonutamine. Aga ajalooliselt oli selline võimalus Palestiinas 19. sajandi teisel poolel, kui tekkis sionistlik liikumine, mille eesmärgiks oli Rooma ajast peale üle maailma laiali pillutatud juudid ajaloolisele kodumaale kutsuda. Kuna ligi kaks tuhat aastat diasporaas elanud juudid kõnelesid erinevaid dialekte ja keeli, Vana Testamendi heebrea keelt aga praktilises elus ei kasutatud, siis tekkis vajadus ühise

riigikeele järele. Vana-heebrea keele ja dialektide baasil loodi ivriit, tänapäeva Iisraeli riigikeel. Kui esperanto olnuks sel ajal globaalne suhtlemisvahend, siis oleks ehk võinud mõelda ka ivriidist oluliselt lihtsama esperanto keele kasutuselevõtu peale. Aga „Oleks“ on paha poiss, esperanto tekkis alles 1887. aastal ...

Sealsamas Palestiinas on aga *bahai*-nimelise maailmareligiooni keskus, mis kasutab esperantot oma usu levitamiseks. Ka jaapani usuliikumine *oomoto* kasutab laialdaselt esperantot. On ka ilmalikke organisatsioone, mille üheks ametlikuks keeleks on esperanto. Tugevaks poliitiliseks jõuks on Itaalia radikaalide partei, mis samuti levitab oma ideid esperanto abil üle maailma.

Esperanto kui teatud riigi ametlik keel (üks ametlikke keeli) muudaks maailma hoopis demokraatlikumaks. Ajaloost teame, et poliitiliselt ja majanduslikult domineeriva riigi keel on maailmas enimkasutatud. Nii oli see ladina, prantsuse ja saksa keelega. Praegu domineerib inglise keel, sest see on võimsate riikide grupi riigikeel, samas ka kõige eesrindlikuma (info)tehnoloogia keel. Aga juba 1989. a kuulsin Hiinas reisides väga sageli, et 21. sajandi keel on hiina keel. Mida aeg edasi, seda võimsamaks muutuvad superriigid India ja Hiina koos naabritega. Kasvab nende poliitiline roll maailmas.

5. Millisena kujutate teie ette esperanto keele tulevikku nii Eestis kui ka mujal maailmas? Olen internetist lugenud, et esperanto aktivistide arvates peaks Euroopa Liidus olema üks ühtne keel iga maa emakeele kõrval ning et selleks keeleks sobiks just neutraalne esperanto, aktivistid on ka selle idee toetuseks korraldanud demonstratsioone, kas teie arvates oleks sellel ideel tulevikku, põhjendage?

Tegelikult pole asi esperantos ega tema tulevikus. Esperanto nagu paljud teised plaankeeled on loodud rahvusvahelise suhtlemise jaoks. Tänapäeval on rahvusvahelise keele rollis peale domineeriva inglise keele veel palju teisi keeli: araabia, hiina, hindi, hispaania, prantsuse, saksa, suahiili, vene ... Nende äraõppimine pole tänapäeval samuti mingi probleem, seda võimaldab hea metoodika, tehnilised vahendid, inimeste suhteliselt pikem vaba aeg kui oli eelnevatel sajanditel.

Isegi meeletu maksumus, mida paljude keelte kasutamine ÜROs ja Euroopa Liidu keskorganites põhjustab, pole kõige suurem probleem. Probleem on rahvuskeelte võrdsus ja tulevik.

Hüpotees: On küpsemas suur poliitiline ja majanduslik vastasseis, mis toob rahvusvahelise suhtlemisvahendi kasutamisel mõistliku lahenduse. Kui ei too, siis läheme oma igapäevases suhtlemises üle domineerivale keelele.

Loodetavasti jätkub maailmas demokratiseerumisprotsess ja sõlmitakse poliitiline kokkulepe, mis annab rohelise tee eelkõige kaalutletult loodud plaankeelele. Neutraalne plaankeel pikendaks rahvuskeelte eksistentsi. Oleks tore, kui leitaks kompromiss. Pole oluline, kas selleks saab esperanto. Aga viimane väga tõsine katse esperanto edendamiseks Euroopa Liidus tehti 2003. aastal. Olin selle osaliseks 07.–08. detsembril 2003 Brüsselis, Europarlamendis, kui toimus parlamendi radikaalidest liikmete algatatud konverents ja asutati 25 Euroopa Liidu liikmesriigi esindajaist „Euroopa Liidus Rahvusvahelise Keele eksperimenteerimise komitee“. Itaalia oli siis Euroopa Liidu juhtriik, äsjaloodud Komitee tegi Itaalia valitsusele ettepaneku esitada Euroopa Komisjonile plaan esperanto (= Rahvusvahelise Keele) eksperimentaalseks kasutuselevõtuks. Itaalia ei teinud ettepanekut ja see Komitee rahaliste vahendite puudumise tõttu praktiliselt enam ei toimi.

Küsimuses esile toodud aktivistide väidet „...Euroopa Liidus peaks olema üks ühtne keel iga maa emakeele kõrval ning et selleks keeleks sobiks just neutraalne esperanto...“ edendab praegu tugevasti ja toimekalt edasi Euroopa Esperanto-Assotsiatsioon, mis on koondamas enda alla ELi liikmesmaade esperanto-keskühinguid. Ka igal maal, eriti Prantsusmaal ja Hollandis, tegutsevad aktivistid esperanto nimel aktiivselt edasi. Sain prantslastelt isegi kleeibise „EUROPE HAS A SINGLE CURRENCY, THE EURO. IT NEEDS A COMMON LANGUAGE, ESPERANTO 'Eüropo havas ununuran valuton, Eüron. Ĝi bezonas komunan lingvon, Esperanton' Website: <http://europesperanto.multimania.com>“ autoklaasile panekuks. Nad palusid minult eestikeelset vastet, et samasugust ka eestlaste jaoks valmistada, nagu oli olemas kõigis vanemate liikmesriikide keeltes.

Kas esperantol on Euroopa Liidus emakeele kõrval tulevikku, näitavad poliitilised arengud. Igatahes ei soovi mina ega keegi teine tulevikus rääkida emakeelena võõrast keelt, ei inglise, vene, ega hiina keelt. Mõnda indoeuroopa keelt kui euroopa tsivilisatsiooni kandjat, milles me ise osaleme, ehk siiski rohkem kui mõnda kauget aasia keelt, kui enam kuidagi teisiti ei saa.

Aga ma usun suure globaalselt mõtleva eestlase, akadeemik Paul Ariste väljendatud mõtet, et kui inimene suutis alistada kosmose, siis suudab ta õiglaselt lahendada ka neutraalse rahvusvahelise keele küsimuse.

Amike Via
Madis Linnamägi

PRI FREKVENCO DE LA AFIKSOJ EN ESPERANTO⁴

Enn Ernits

Laŭ donitaĵoj de "Enciklopedio de Esperanto" la vortostatistiko ebligas konkludi pri evoluo de la lingvo, pri nivelo, temaro kaj ideologio de la verkisto.⁵ Krome, ĝi kontribuas al elekto de la plej oftaj vortoj kaj afiksoj, traktendaj en elementaj Esperanto-kursoj.

Kun Mihkel Aul (1948–1980) ni intencis kune esplori la vortostatistikon de Esperanto. Bedaŭrinde, tiu plano ne efektiviĝis pro lia subita forpaso.

Por la esploraĵo estis uzita la verko de Juhan Liiv "Al abelujo ĝi flugas" (Tallinn, 1980) traduke de Hilda Dresen. El la libro kun 7999 vortoj estis elskribitaj ĉiuj vortoj kun afiksoj (escepte de verbaj sufiksoj *-at-*, *-ant-*, *-ot-* ktp), kalkulitaj ilia frekvenco en promiloj kaj vicigitaj laŭfrekvence. La esplorrezultoj estis komparitaj kun la donitaĵoj de F. Stancliff, kiu uzis "Originalan verkaron" (1929) de L. L. Zamenhof, "Historion de la lingvo Esperanto" (1912, 1927) de Edmond Privat kaj "Huran" (1930) de Julio Baghy. La esplorrezultoj estas resumitaj tabele.

La plej ofte uzitaj afiksoj en la verko de J. Liiv estas *-ad-*, *-ar-*, *ek-*, *-ec-*, *-et-*, *-ig-*, *-iĝ-*, *-in-* kaj *mal-*, sed sufiĉe malfrekventaj *ge-*, *-ind-*, *mis-* kaj aliaj. Kelkaj afiksoj estas tre frekventaj nur en certaj vortoj. Ekzemple, la sufikso *-ar-* estas sume uzita 53-foje kaj el ili 34-foje en la vorto *arbaro*; la sufikso *-uj-* 12-foje, inkluzive 5-foje en la vorto *pomujo*, prefikso *ge-* 3-foje, inkluzive 2-foje en *gepatroj*. La sufikso *-nj-* estas uzita en la menciita verko 5-foje, kaj senescepte nur en la vorto *panjo*, la prefikso *pra-* – nur en la vorto *pratempo*.

La frekvenco de *-ad-*, *-ar-*, *-ec-*, *-ig-* kaj *-iĝ-* koincidas kun donitaĵoj pri aliaj aŭtoroj, escepte *-ar-* ĉe J. Baghy. Sed surpriza estas la alta frekvenco de *ek-* kaj *-et-* en la tradukverko de J. Liiv. Tiuj afiksoj estas responde en la tria kaj la unua lokoj! Kelkaj sufiĉe maloftaj sufiksoj, kiel *aĉ-*, *-er-*, *-id-*, *-nj-* kaj *-um-*, havas en la nomita verko proksimume 10-oble pli altan frekvencon ol en verkoj de aliaj aŭtoroj.

Relative alta frekvenco de kelkaj afiksoj en la verko de J. Liiv povas esti ligita kun la malmulteco de uzita vortmaterialo, kaj krome, ĝi povas esti kaŭzita de la versa strukturo kaj enhavo de la verko.

Tabelo 1. Afiksoj en kelkaj Esperanto-verkoj (promile; dikaj ciferoj = $\geq 3\%$)

⁴ Tio estas scienca raporto, kompilita 14.05.1981 en Eerika (proksime de Tartu) kaj prezentita en la unutaga scienc-praktika konferenco en Tallinn majo de 1981. La tiama tabelo estas simpligita.

⁵ Enciklopedio de Esperanto. Budapeŝto, 1979, vol. 2, p. 566–568.

Afik-soj	Liiv	Za-men-hof	Privat	Ba-ghy	Afik-soj	Liiv	Za-men-hof	Pri-vat	Ba-ghy
-ad-	9,4	9,3	6,0	5,0	-id-	1,1	0,02	0,05	0,2
-aĉ-	0,6	0,0	0,05	0,1	-ig-	4,1	6,4	7,1	6,2
-aĵ-	2,4	1,5	2,2	2,7	-iĝ-	9,6	5,9	7,6	8,3
-an-	0,9	1,1	1,8	1,4	-il-	2,1	0,2	0,8	0,8
-ar-	6,6	3,7	4,3	1,6	-in-	6,8	0,4	0,7	7,5
bo-	0,0	<0,01	0,02	0,2	-ind-	0,5	0,8	0,7	1,0
-ĉj-	0,0	<0,01	0,0	0,0	-ing-	0,0	0,0	0,0	0,0
dis-	1,2	0,8	1,9	0,3	-ist-	1,8	2,0	7,4	3,0
-ebl-	1,1	2,2	2,1	1,9	mal-	13,6	8,2	4,7	7,0
-ec-	3,4	4,1	4,0	3,9	mis-	0,1	0,0	0,0	0,0
-eg-	2,1	2,2	0,6	1,4	-nj-	0,6	<0,01	0,0	0,0
-ej-	2,8	0,3	2,4	1,1	-obl-	0,0	0,0	0,0	0,0
-ek-	8,4	0,5	0,6	2,4	-op-	0,0	<0,01	0,0	0,03
eks-	0,0	0,01	0,1	0,6	-oz-	0,0	0,0	0,0	0,0
-em-	1,1	0,2	1,2	1,1	pra-	0,6	0,0	0,0	0,0
-er-	0,8	0,01	0,02	0,07	re-	2,8	1,4	1,1	2,6
-estr-	0,0	0,0	0,0	0,0	-uj-	1,5	0,7	0,8	0,3
-et-	9,9	0,93	0,3	2,9	-ul-	2,3	1,0	1,6	2,7
fī-	0,1	0,0	0,0	0,0	-um-	0,1	0,9	0,2	0,9
ge-	0,4	0,1	0,1	0,6					

Mia modesta esploraĵo ebligas fari du ĝeneralajn konkludojn:

1. La frekvenco de kelkaj afiksoj estas tiel malalta, ke ilia detala lernado en elementaj kursoj estas superflua.
2. Esplorado de la frekvenco de vortoj kaj afiksoj en estoniaj Esperanto-verkoj estu daŭrigota per nuntempaj matematikaj metodoj.

LIIDETE SAGEDUSEST ESPERANTOS

Resümee

Käesolevas artiklis on esitatud liidete sagedus Juhan Liivi luulekogumikus (1980, Hilda Dreseni tõlge) ja võrreldud seda teiste kirjandusallikatega. Ilmnes, et afiksiste sagedus on eri töödes erinev, kusjuures mõned liited esinevad niivõrd harva, et neid ei tasu esperanto keele algkursusel aktiivselt õppida.

VALORA LETERO KUN RARAJ FOTAĴOJ

Enn Ernits

En aprilo ĉi-jare (2006) mi ricevis leteron de la konata latva esperantistino Jaulcerĭte Neilande. La letero enhavis interesajn donitaĵojn pri estonaj-latvaj kontaktoj. La aŭtoro de la letero, kiu siatempe lernis Esperanton memstare, skribis: "Por mia esperantistiĝo multe helpis estona samideano Johannes Palu, kiu tre ĝentile korektis miajn unuajn Esp. leterojn. Li sur aparta papero reskribis mian tekston kaj korektis miajn erarojn, sur la aldona paperfolio li klarigis apartajn erarojn."

J. Neilande alsendis ankaŭ kvin rarajn fotaĵojn, ligitajn kun Esperanto-movado en Estonio, aldonante, ke "ĉi-tiuj fotaĵoj devas troviĝi en Estonio". Ili estis senditaj al la latva Esperanto-poetino Ludmila Jevsejeva kaj aliaj latvaj esperantistoj fare de nia Esperanto-poetino Hilda Dresen. Ĉiuj fotaĵoj estas akurate datitaj. La plej malnovaj el ili devenas el la 1930aj jaroj kaj la lasta fotaĵo el 1960. Sur ili ni vidas kunvenintojn de Esperanto-Asocio de Estonio (en 1932 aŭ 1936), niaj aktivulojn Hilda kaj Helmi Dresen (1938), adiaŭon de tallinnanoj kun la poeto Georg Deŝkin (1959) kaj aliajn eventojn kaj personojn.

Ĉi-tiuj fotaĵoj kaj ĉiuj rememoroj estas tre valoraj por esplorantoj de la historio de la Esperanto-movado. Sinceran dankon al Jaulcerĭte Neilande!

AMATORARTAJ KONKURSOJ "KANNEĴ" EN 1982 KAJ 1983*

Madis Linnamägi

Estonaj esperantistoj devis antaŭe sian kantadarton kaj vortkreadon montri en konkursoj de najbaraj ŝtatoj. La 10.–11.04.1982 oni kunvenis en Tartu, junulardomo "Sõprus" ('amikeco') okaze de la unua amatorarta konkurso.

La junulardomo "Sõprus" donacis por la konkurso la suveniran kordan muzikilon *kannel* (kantelon) kiel ĉefpremion. La nomo de la muzikilo fariĝis nomo de la konkurso – "Kannel". La ĉefpremion rajtis juĝi la publiko.

La festan etoson de la aranĝo kreis orkestro de popolaj muzikiloj, kiu same nomiĝis "Kannel". Antaŭ la ĵurion venis ensembloj kaj solistoj el Estonio, ankaŭ gastoj el Leningrad, Rīga, Jelgava kaj Gulbene, sume pli ol 100 artistoj. Krom kantado, deklamado kaj aktorado konkursis ankaŭ tradukaj kaj verkitaj poeziaĵoj, same muzikaj komponaĵoj al tekstoj.

Belege, eĉ italece sonis niaj klasikaj ĥorkantoj, prezentitaj de la popolkoruso "Vanemuine". Varman akcepton trovis du novaj komponaĵoj de Richard Ritsing, kantitaj de la virina ensemblo de la sama koruso. Kun impona kantado surprizis la studenta ensemblo "Erinaco" el Rīga. La ensemblo "Stelo" de Tartua Esperanto-Klubo impresis per melodiaj multvoĉaj kantoj. Aplaudon kaj premion ricevis la plej juna partoprenanto – sesjara Karmen Linnamägi el Tartu kun la kanto "Mirinda vintro". La blinda esperantisto Tamara Andrejeva el Leningrado aktoradis helpe de Varvara Cvetkova sian novelon kaj ricevis unuan premion.

El tartuanoj ricevis premion la gea koruso "Vanemuine" (I premio) kaj la virina ensemblo "Stelo", ensembloj de Tartua Pionirdomo kaj 8-klasa Lernejo de Rannu. Kantoj de Richard Ritsing kaj Lehti Ilisson ricevis unuan premion en komponado. Agnes-Asta Marand gajnis la duan premion pro verkitaj kaj tradukitaj tekstoj.

La publiko juĝis ĉefpremion "Kannel" al la ensemblo "Erinaco" de Esperanto-Klubo "Arta Rondo" el Rīga. La riganoj invitis tartuanojn al sia konkurso de kantado. La veterano de Leningrada Esperanto-Klubo "Espero" (fondita 1892) Varvara Cvetkova (La Barbara): "Ni kantas viajn kantojn Esperante dum niaj renkontiĝoj."

La dua printempa amikecfestivalo "Kannel" okazis en Junulardomo "Sõprus" la 23.–24.04.1983. Gastojn de la festivalo bonvenigis Valev Pärn el la urba registaro, li konatigis aranĝojn de la Tartua kultura vivo kaj de la festivalo "Tartua printempo" kaj respondis al multaj demandoj. Vespere okazis koncerto-kururso en la scena branĉo, la gastojn salutis docento Ferdinand Eisen, prezidanto de Estona Filio de Asocio de Sovetiaj Esperantistoj.

La klubo de kantelistoj de Junulardomo "Sõprus", gvidata de Laine Kihva, prezentis estonajn popolajn melodiojn. Estis antaŭlegita la mita fabelo "Vanemuise laul" ('La kanto de Vanemuine') de Fr. R. Faehlmann, kiu inspiris la konkurson kaj nomon "Kannel". Sovetiaj malproksimaj gastoj povis mem provludi la kantelojn. En la domo videblis ekspozicio, kompilita de la etnografia muzeo (nun: Estona Popola Muzeo).

La virina ensemblo de la gea koruso "Vanemuine" ricevis la unuan premion kaj la konkursan medalon. Verŝajne tio estis la unua Esperanta arta medalo en Soveta Unio (aŭtoro Are Haab). Do, la medalon numero 1 ricevis la virina ensemblo de la koruso "Vanemuine".

La gea koruso "Vanemuine" kantadis dum lastaj jaroj Esperante klasikaĵojn de la estona ĥormuziko. Pro tio la ĉambra konsisto de la koruso kaj ĝia virina ensemblo planis veturi al Budapeŝto, al la 68-a Universala Kongreso. La kultura programo de la kongreso havis unuafoje konkurson de Esperantaj korusoj. Estis planoj kaj esperoj, sed subite ĉio ŝanĝiĝis – Moskvo ne donis permeson por partopreno en la konkurso.

En 1983 la publiko juĝis la ĉefpremion al la 12-jara Ingrida Ĉirvinskaitė el Pasvalys, Litovio. Krom tio la ĵurio donis al ŝi unuan premion kaj medalon. Specialan premion de aktora majstreco gajnis Vilnusia E-klubo "Juneco". Tartuaj gestudentoj Nijolė Zakarkaitė kaj László Szocska prezentis proprajn verkaĵojn: ŝi ricevis du premiojn pro kantado kaj originala poezio, li ricevis duan premion pro originala poezio. El tartuanoj ricevis premion ankaŭ la knabina ensemblo de Pionirdomo pro sia emocia aktorado. Brile kantis ankaŭ la ensemblo "Stelo" de la Tartua Esperanto-klubo.

La membro de ĵurio Fea Otter: "Mi estas plaĉe surprizita, ke ankaŭ intereskluboj aranĝas tiajn konkursojn. Kvankam la arta nivelo ne estis tro alta, mi vidis emocian amatorartadon, eĉ la publiko temp-al-tempe ekkantis."

Al la konkurso de gelernantaj desegnaĵoj "Amikeco kaj paco inter popoloj" venis interesaj laboroj, el kiuj la ĵurio premiis la desegnaĵojn de Aušra Vilčiuskaitė (Šiauliai), Maila Liivak kaj Tiina Rästas (ambaŭ el 8-klasa Lernejo de Keeni).

La elpaŝo de la Leningrada Esperanto-Teatro okazis antaŭ gastludoj en Bulgario. La profesiaj aktoroj Aleksandr Iovlev, Nikolai Lavrov kaj Gennadi Rudenko ludis fragmentojn el la antifaŝisma dramo „Ruĝa kaj bruna“ (tribunala duelo de Georgi Dimitrov kaj Hermann Göring) de la bulgara verkisto Ivan Radojev.

* Verkita en majo de 1983, ĉi-tie koncize. Esperanto estis tiam por la sovetiaj „organoj“ ĝena movado, malofte eblis publiki artikolojn en ĵurnaloj. Pri la unua paĝo ne indus eĉ revii. Kvankam la originala artikolo parolis multe pri paco kaj amikeco inter popoloj kaj la festivalon partoprenis centoj da homoj el la „granda patrujo“, la progresema distrikta ĵurnalo „Edasi“ (nun renoma taga ĵurnalo „Postimees“) publicis 01.03.1983 nur fragmentojn „Esperanta somero en Tartu kaj Alatskivi“ el la supra artikolo.

La redakcianoj de „Edasi“ diris rekte: „Vi estas danĝeraj por Moskvo“. Ni vere estis, ĉar la homoj, venintaj el Jaroslavl, Ĉukotka, Novgorod, Uzbekistano ktp taksis la Baltajn landojn kiel Okcidenton. Ili informiĝis ĉi-tie pri la Popola fronto kaj la vivo en la vera Okcidento. Ili unuafoje aŭskultis kaj devis toleri la nocion „Soveta okupacio“.

De la redakcio: Tio estas aŭtorizita traduko de Kalle Vilbaste laŭ la estonlingva versio en Cejano 3, 2005, p. 48–50.

GAJNINTOJ DE LA V KONKURSO "KANDEL '86"

1. Scena arto:

- I premio kaj medalo: Laive Līgere, Rīga (kantado)
 Silja Aavik, Paide (kantado)
- I premio: Baiba Rozenfelde, Rīga (kantado)
 Ruti Kamla, Tartu (kantado)
- II premio: Jūri Homenja, Tartu (kantado)
 Esperanto-Klubo de Paide
 Esperanto-Klubo de Haapsalu (rondludo)
- III premio: Dzidra Vecbrale/Ilga Oglaite, Liepaja
 (aktorado per "Slaidoj Hiroŝima")

2. Plastika arto (plakatoj):

- I premio kaj medalo: Viktor Zaruba, Zaporožje (grafiko)
- I premio: Pilvi Üllaste, Paide
 Ludmila Silnova, Minsk
 Juta Birkenthal, Luunja
- II premio: Ida Kippasto, Tartu
 Pille Otti, Kehra

3. Aplika arto (manlaboro):

- I premio kaj medalo: Ruti Kamla, Tartu
- I premio: Siret Matteus, Haapsalu
 Marge Pilvistu, Haapsalu
 Evi Lobjakas, Haapsalu
- II premio: Silvi Lellep, Tartu
 Margit Nuume, Haapsalu
 Ilga Oglaite, Saldus
- III premio: Anĝelika Juksaar, Tartu
 Merle Magnus, Haapsalu
 Signe Matteus, Haapsalu
 Helve Suurmägi, Tallinn
 Emīlija Vāvere, Rīga

GAJNINTOJ DE LA VI AMATORARTA KONKURSO "KANDEL '87"

Ĉefpremio "Kandel", juĝita de la publiko – **Jüri Homenja**

1. Scena arto:

I premio kaj medalo: Silja Aavik (kantado)
Laine Lĩgere (prezentado de instrumenta
muziko)

I premio: Pilvi Üllaste (originala poezio)
Laine Lĩgere/Baiba Rozenfelde (kantado)
Ruti Kamla (kantado)
Pilvi Üllaste (originala melodio)
Silja Aavik (originala melodio)
8-klasa Lernejo de Raasiku (aktorado)
8-klasa Lernejo de Valtu (kantado)
8-klasa Lernejo de Vastse-Kuuste (deklamado)
Ester Põder (deklamado)

II premio: Dzidra Vecbrale/Ilga Oglaite (aktorado)
Knabina ensemblo de EK de Haapsalu
(rondludado)
Ensemblo de EK "Sunfloro", Paide (kantado)
Ester Põder/Arvi Ahti (aktorado)
Richard Tammik (originala poezio)
Estrada rondo de EK "Sunfloro", Paide
(aktorado)
Jüri Homenja (kantado)
Ženja Rubinova (kantado)
8-kl. Lernejo de Valtu (deklamado)
8-kl. Lernejo de Keeni (aktorado)

III premio: Julia Pavlenko (deklamado)
Ruti Kamla (tradukita poezio)
Mezlernejo de Jaunbiebalga, Cēsis (kantado)
8-kl. Lernejo de Keeni (grupa deklamado)

Instiga premio: Katrin Vārbu/Annemai Könninge, 8-kl.
Lernejo de Pärnu
Janika Jakobson, Tartua E-Klubo
Monika Ridala/Tiina Tammeorg, Mezlernejo
de Nõo

Speciala premio pro brava prezentado: Anĝelika Juksaar/Laivi Lellep

2. Aplika arto:

I premio kaj medalo:	Alevtina Medvedeva Ruti Kamla Ülo Rood
I premio:	Marge Pilvistu Evi Lobjakas Siret Matteus
II premio:	Laivi Lellep Margit Nuume Ilga Oglaite
III premio:	Anĝelika Juksaar Merle Magnus Signe Matteus Helve Suurmägi Emilia Vavere

Speciala premio pro brava prezentado: Merike Magnus

3. Aplika arto (plakatoj pri paco)

I premio kaj medalo:	Viktor Zoruba
I premio:	Gisela Sarapuu Siret Matteus Pilvi Üllaste Ludmila Silnova Juta Birkenthal
II premio:	Katri Hynninen Ida Kippasto Otti Pille
III premio:	Ivo Aamer Maiki Hiller

GAJNINTOJ de la VII AMATORARTA KONKURSO „KANNEĴ“, 1988, Tallinn, BET-25

1. Scena arto:

I premio kun medalo:	Ensemblo de EK „Ondo“, Liepaja, sub gvido de Austra Pumpure	(kantado)
	Ensemblo „Eterna muziko“, Leningrad-Lesnoje	(kantado)
	Terese Chmeliauskaitė	(kantado)
	Elena Barseneva	(muziko)

I premio:	Arimantas Račkauskas	(kantado)
	Blindula ensemblo de EK „Amikaro“, Leningrad	(kantado)
	Teatra trupo de EK „Blanka Akacio“, Odesa sub	(aktorado)
	gvido de Sem'en Vajnblatt	
	Aleksandra Verhova	(kantado)
	Ella Muĥina	„
	Ruti Kamla	„
	Ĵomart Amziev	„
	Elena Barseneva	„
	Alina Ŝljaĥova	(dancado)
II premio:	Boris Tokarev	(muziko)
	Ensemblo de EK „Espero“, Tallinn	(dancado)
	Ensemblo de EK de Haapsalu	„
	Ensemblo de EK de Kaunas	(kantado)
	Biruta Rozenfelde	„
	Jaan Tohver	(deklamado)
	Agata Ŝpakovska	„
	Marina Koĉarj	(instr. muziko)
	Ensemblo de EK „Ora Pordego, Kiev	(aktorado)
	Antanina Gvildienė	(deklamado)
III premio:	Anita Ziverte	(kantado)
Speciala premio:	Mihail Lineckij	(aktora koncertgvidado)
Laŭdaj premioj:	Vlaĉjo Kocarj	(deklamado)
	Juĝin Kocarj	(deklamado)
	Tiina Kivistö	(kantado)
	Lars Kivistö	„
	Asko Pöder	(instr. muziko)
	Kristina Romanov	(deklamado)

2. Ekspozicioj:

I premio kun medalo:	Hermine Tõnspoeĝ, Tallinn	(manlaboroj)
I premio:	Ruti Kamla, Tartu	„
	Vladimir Bepalov, Soĉi	(Esperanto-historio)
	Vladimir Vasilkiv	(pentraĵoj oleaj)
	Brona Ŝerniene	(bildoj „Fantastiko“)
	Johannes Palu, Tallinn	(poŝtmarkoj, esperantaĵoj)
	Virve Ernits, Tallinn	(poŝtkartoj pri kongresurboj)
	Aleftina Medvedeva, Zaporoje	(ornamaĵoj)
II premio:	Gennadi Leontjev, Tallinn	(akvarelaĵoj)
	Hilja Teder, Tallinn	(akvarelaĵoj)
	Fred Neeme, Kehra	(kolektaĵo de poŝtkartoj)
	Velta Lokk, Tartu,	(pentraĵoj oleaj)
III premio:	Hilja Sarapuu, Tallinn	(manlaboroj)
	Maria Snietkiene	(eltranĉaĵoj, papero)
	Maria Kolos, Kiev	(E-ekspozicio)
	Vytautas Ŝaukllys	(pentraĵoj oleaj)

REGULARO DE LA AMATORARTA KONKURSO „KANNEĴ” EN 2006

La programo de la 42-aj Baltaj Esperanto-Tagoj (BET-42), 04.–08.07.2006, Kuressaare, insulo Saaremaa, Estonio, enhavos ankaŭ tradician artan parton.

La amatorarta konkurso „Kannel”*, lanĉita en 1982 de Tartua Esperanto-Societo, okazos en la BET-programo kiel aldona ero kaj ne estas deviga por prezentantoj. La organizantoj de BET-42 registras prezentantojn kaj konkursojn.

1. La arta programo kaj la amatorarta konkurso „Kannel” celas:

- a) konatigi diversnaciajn kulturajn valorojn;
- b) evoluigi amatorartadon inter esperantistoj;
- c) eduki estetikajn kapablojn de esperantistoj;
- ĉ) stimuli originalan verkadon kaj komponadon fare de esperantistoj;
- d) progresigi lingvokonon kaj praktikan uzadon de Esperanto.

2. La konkurso okazos en jenaj scenaj branĉoj, prezentendaj en Esperanto:

- a) kantado (sole, ensemble); b) deklamado de versaĵoj; c) aktorado.
- Okaze de prezentado eblos konkursi en ĉ) verkado de Esperanta poezio kaj d) komponado de muziko al Esperanta teksto.

3. Kvanto de konkursoj eroj de unu prezentanto: ĝis po tri kantoj, versaĵoj, aktoraĵoj. Registrado de konkursoj bezonata. Preferendas du etapoj: 1) liberaj amatorartaj vesperoj laŭ landoj aŭ regionoj, 2) fina koncerto-konkurso de la plej bonaj prezentantoj.

4. La konkurson rajtas partopreni nur amatoraj artistoj, kapablaj esprimi sin en Esperanto. Konkursojn taksos ĵurio (juĝantaro), kies kvantan kaj personan konsiston kompilas la organiza komitato de BET-42.

5. Estos juĝata la arta kaj lingva nivelo de la prezentado. Premion kaj konkurso diplomon ricevos tiuj, kies prezentado aŭ verko indos:
I premio: 10,0– 9,8 poentoj, II premio: 9,7–9,4 poentoj, III premio: 9,3–9,0 poentoj.

La konkurso medalon** ricevos konkurso kun la poento 10,0. La ĵurio rajtas ne juĝi iun premion, se mankas dezirata nivelo. Ĝi povas juĝi specialajn kaj stimulajn premiojn. Premioj estas E-libroj kaj aliaj eldonaĵoj/objektoj.

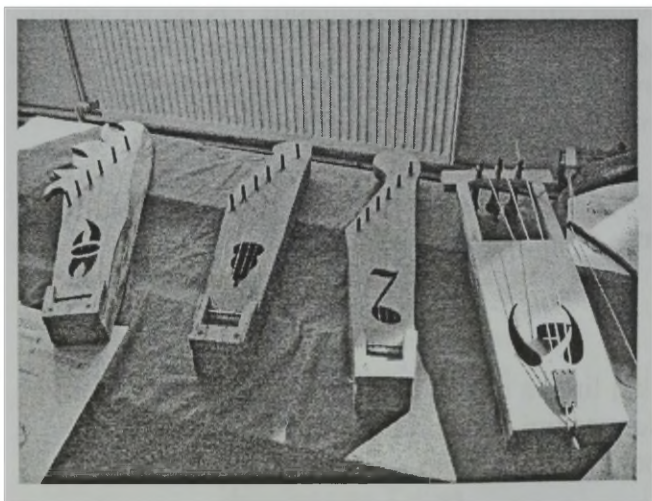
Rimarkoj: * *Kannel* (kantelo) estas korda muzikilo. Pratempaj havis 5–7 kordojn, nuntempaj koncertaj iloj havas ĝis 39 kordojn. La muzikilon *kannel* uzis Vanemuine, la estona folkloro dio de kantado. Pri li legeblas ankaŭ france, germane, ruse..., iomete Esperante en la estona eposo „Kalevipoeg“ (‘kalevido’).

La mita fabelo de Fr. R. Faehlmann rakontas, kiel la dio Vanemuine instruis en la sankta bosko de Tartu la festlingvon – la kantadon – al ĉiuj estaĵoj. Enn Ernits traktas la unuan E-respegulon de la fabelo en 1889 fare de la latvoj en ““La kanto de Vanemuine” de Fr. R. Faehlmann en Esperanto“, Cejano : Rukkilill, 1, 2003. Rigardu malsupre ankaŭ la kanton „Kui Kungla rahvas kuldsel a'al“.

Pli-malpli similajn kordajn muzikilojn havas la popoloj de la orientbaltaj regionoj: finnoj – *kantele*, latvoj – *kokle*, litovoj – *kanklės*, rusoj – *gusli* (www.kannel.ee; <http://en.wikipedia.org/wiki/Kantele>).

** La medalo estas kupra, diametre 50 mm, lokita en ligna skatolo. Sur la unua flanko estas kapo de la kantanta dio Vanemuine kaj la teksto „Arta konkurso KANNEL“, sur la dorsa flanko estas la mapo de Estonio, kie la E-kvinpinto indikas la urbon Tartu.

*** La konkurso havis modelon de *kannel* kiel rondirantan ĉefpremion, aljuĝitan de la publiko. Sur ĝi estas fiksitaj metalaj ŝildetoj kun la nomoj de la gajnintoj. La ĉefpremion gajnis en 1991 kartveloj el Tbilisi, Kartvelio (Georgio). Ĝi estas ankoraŭ en Tbilisi. Espereble ĝi revenos al Estonio.

Seskordaj kanteloj, preparitaj de lernantoj de Mezlernejo de Kullamaa, 17.06.06

KUI KUNGLA RAHVAS KULDSEL A'AL

Pratempe, kiam la popol'
 Por manĝi eksidiĝis
 De Vanemuine harpsonor'
 Subite ekaŭdiĝis.

Aŭskultis birdoj en arbar'
 Kaj bestoj kun atento.
 Ekkantis muĝe vasta mar'
 Kaj la estona gento.

Ekkantis ĉio kun fervor',
 Ekfluis kant' belsona,
 Elfinojn vidis en ĉi hor'
 Popolo la estona.

Sur mont' mi ludas, en la kort',
 Vesperĉielo ruĝas,
 De Vanemuine kantofort'
 En mia brusto muĝas.

El: Estonaj Kantoj en Esperanto. Ekskursa Kantaro. 2-a eldono. Esperanto-Asocio de Estonio. Tallinn, 1935

ESPERANTO-MOVADO EN ĜEMELURBOJ DE TARTU: VESZPRÉM

Veszprém

La hungaria urbo Veszprém situas meze de Transdanubio je distanco de 100 kilometroj de la ĉefurbo Budapeŝto. Veszprém troviĝas tie, kie la montaro Bakony kontaktas la lagon Balatono. Veszprém estas fondita sur kvin grandegaj dolomitrokoj. Inter la dolomitrokoj fluas la rivereto Séd. Veszprém estas historia urbo kaj grava trafika centro por eksterlando.

En Veszprém estis la unua episkopujo en Hungarlando. La episkopo de Veszprém havis la rajton kroni hungarajn reĝinojn, tial Veszprém nomiĝis urbo de la reĝinoj. Veszprém estas ankaŭ universitata urbo.

Ĝi havas du universitatojn kaj 10 mezlernejojn. La universitato Pannónia estis fondita en 1949. Nun ĝi havas multajn fakultatojn.

La 1000-jara Veszprém estas amikeca. Ĝi havas historian urbetan atmosferon, kiu ne ĉesigas ĝis hodiaŭaj tagoj. La antikva urbo atendas la turistojn, kiuj ŝatas historian, mallaŭtan kaj familieran atmosferon kaj promenadon.

Veszprém havas ĝemelurbojn: Rovaniemi (Finnlando), Tartu (Estonio), Sepsiszentgyörgy (Rumanio), Tirat-Carmel (Izraelo), Gladsaxe (Danio), Bottrop (Germanio), Passau (Germanio), Ottignies Louvain-la-Neuve (Belgio).

Balatono kaj Tihany

Balatono – la plej granda lago de Mez-Eropo, havanta malprofundan akvon – estiĝis per tektonikaj movoj pli malpli antaŭ 25 mil jaroj. La duoninsulo Tihany dividas la lagon en du basenojn.

La karakterizan aspekton de la mediteranea panoramo la vulkanikaj fortoj elformis antaŭ jarmiloj. Pri tio atestas ĝis nun du grandegaj vulkanikaj basenoj. En la restaĵoj de la krateroj elformiĝis du senelfluejaj lagetoj, kiuj situas super la akvonivelo de Balatono. La lago Belső (interna) estas ŝatata loko de fiŝkaptistoj, la lago Külső (ekstera) estas edeno por akvobirdoj. Krom la geologiaj vidindaĵoj la duoninsulo estas interesa kiel vivtereno de raraj plantoj kaj bestoj. Pro tio en 1952 – la unuan fojon en Hungario – oni deklaris la lokon kiel protektata regiono. La arkeologiaj trovitaĵoj de la duoninsulo pravas la ĉeeston de homoj jam ekde la praepoko.

En la mezepoko okazis la fondado de la antaŭaĵo de la nuna kolonio Tihany. Nome en 1055 la reĝo András la Unua konstruigis ĉi-tie tombejon por la reĝa familio kaj super ĝi klostron, en kiu li lokigis benediktanajn monaĥojn. Tiel komenciĝis la vivo de la benedikta abatejo. Dum la turkaj militoj la klostro, transformita en fortikaĵon, pereis, sed en la 18-a jarcento ĝi rekonstruiĝis en baroka stilo. Ekde tiam sur la orienta pinto, super Balatono, ĝi estas la antikva simbolo de Tihany. Ekde kelkaj jaroj la benediktanaj monaĥoj posedas denove la barokan abatejon kaj ili funkciigis la Muzeon de la Benediktana Abatejo.

Tihany estas la perlo ne nur de Balatono, sed ankaŭ de la tuta Hungario. Ekde la 1960-aj jaroj ĝi estas loko vizitata de amaso da enlandaj kaj eksterlandaj turistoj. Ĝi allogas unuavice per la kulturaj kaj historiaj monumentoj, ligitaj kun la abatejo kaj per la unikaj naturbelaĵoj kune kun la refreŝigaj eblecoj proponitaj de Balatono.

Montaro Bakony

La Bakony estas unu el la plej grandaj kaj romantikaj montaraj regionoj de Hungario. Tiun-ĉi regionon variigas ĝia natura beleco, netrapaseblaj arbaroj, romantikaj fortikaĵruinoj, mezepokaj fortikaĵoj, historiaj kulturaj centroj kaj vigla kultura vivo de la nuntempa epoko. Pro la minejtrezoroj kaj grandaj industriaj centroj ĝi estas industrie la plej multvalora teritorio de la lando.

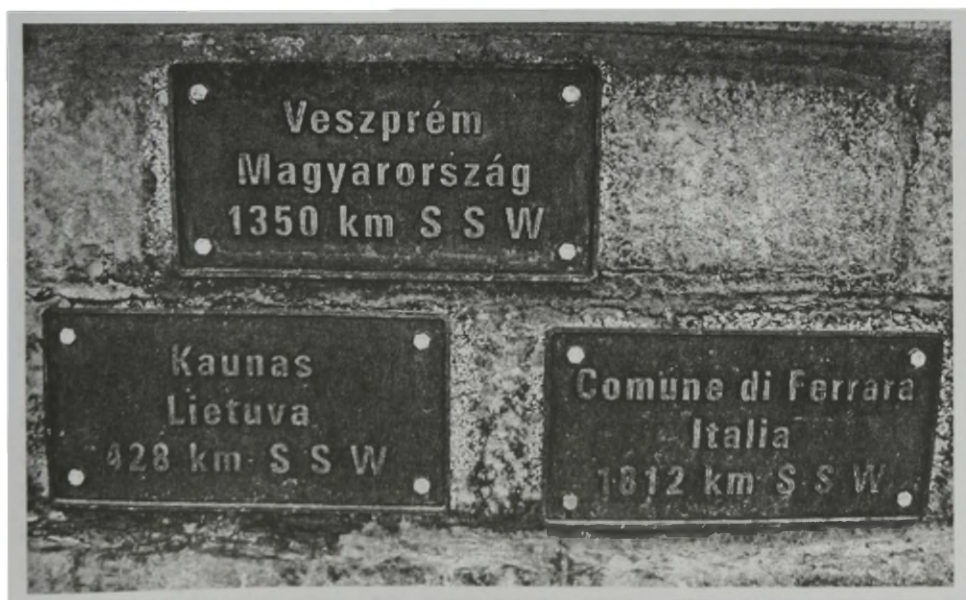
La montaro konsistas el du partoj: Suda Bakony kaj Norda Alta-Bakony. Ĉiam pli multe da homoj vizitas la mildajn deklivojn kaj kverkoarbarojn de Suda-Bakony kaj pitoreskajn lokojn de Alta-Bakony: valo de rivereto Cuha, groto en Odvaskő, ĉirkaŭaĵo de la fonto Kőpince, valo de la rivereto Gerence. Oni konstruis ĉenon de ripozejoj por aŭtistoj en vilaĝoj Farkasgyepű, Csesznek kaj en la valo Gerence, kie la turistojn atendas benkoj, tabloj, bivakfajrejoj, arbaraj gimnastikejoj, kiuj harmonias kun la naturo.

En la plej belaj ekskurslokoj atendas animagoraj gastejoj kaj turismaj domoj naturamikojn, sed en la vilaĝetoj de la montaro Bakony lueblas komfortaj privataj ĉambroj. Same atendas gastejoj, proponantaj lokajn specialajn manĝaĵojn.

Fonto: <http://gportal.hu/portal/esperantovp>

Rigardu ankaŭ E-lingvan: www.allatkertveszprem.hu

Dankojn al s-ino Katalin Perczel-Szabó!

Bronzaj tabuletoj pri amikecurboj sur la fontano "Kisantaj studentoj", Urbodoma placo de Tartu, junio 2006

ESPERANTO KAJ MI. PERSONOJ

RAHVUSVAHELINE TUNNUSTUS TARTU TEADLASELE

Teadusmaailmas tuntud Saksamaa sihtasutus *Alexander von Humboldt-Stiftung* nimetas hiljuti Humboldti-preemia laureaadiks Tartu Ülikooli slaavi õppetooli korralise professori Aleksandr Dulitšenko.

Sihtasutuse ühe preemiana antakse Alexander von Humboldti nimelist uurimispreemiat “välismaa rahvusvaheliselt tunnustatud teadlastele”. Tartu teadlastest on varem Humboldti preemia pälvinud vaid professor Juri Lotman teenete eest semiootikas.

Rahvusvaheline tunnustus tuli professor A. Dulitšenkole uurimuste eest mitmes lingvistika valdkonnas. Slaavi keeleainese uurimise najal põhjendas ta uue lingvistilise mõiste 'pisikirjakeel' ('mikrokirjakeel', 'литературный микроязык') kasutusele võtmist. Samal ajal tegeleb ta ka suurte slaavi keelte uurimisega. Laialt tuntud on tema tööd rahvusvahelise keelekommunikatsiooni probleemide, s.o interlingvistika, aga ka keeleteaduse ajaloo ja teooria alalt. Küsitleme laureaati.

Kas nii kõrge rahvusvaheline preemia tuli Teile üllatusena?

Tuli küll üllatusena, kuna olen harjunud aastakümneid töötama autasudele ja regaalidele mõtlemata. Püüdsin lahti mõtestada keele ja ühiskonna keeleelu saladusi. Mõned minu teadusideed ja uurimistulemused on pälvinud teadlaste tähelepanu, said tuntuks, neid tsiteeriti, tõlgiti teistesse keeltesse jne.

Bambergi linna imposantses loss-hotellis *Residenzschloß* oli Humboldti-sümposium ja laureaatidele diplomite üleandmine. Linn kuulub UNESCO kultuuripärandi nimistusse – milline ilu ja ajalugu! Tase oli väga kõrge – suursaadikud, ministrid ja rahvuslike teadusakadeemiate presidendid laureaate päritoluriikidest. Loeti ette Humboldti sihtasutuse (*Die Alexander von Humboldt-Stiftung*, www.humboldt-foundation.de või www.avh.de) arvamus, seejärel andis sihtasutuse president prof dr Wolfgang Frühwald diplomi „väljapaistvate teaduslike saavutuste eest slavistikas“. President toonitas, et Eesti ja naaberriikide puhul on tegemist esimese lingvistikapreemiaga. Konkurss oli eriti tugev just humanitaarteadlaste seas, sest neile antakse võrreldes

loodusteadlastega ainult mõni preemia. Ei tea, kuidas mul õnnestus 50 pretendendi hulgas üle maailma väljavalituks osutada!

Kuulsin, et sihtasutuse analüütilise õiendi kõrval (slaavi pisikirjakeelte koolkond ülikoolis, 20. sajandi lõpu vene keele uurimine, interlingvistiline tegevus) andsid kõrge tunnustuse ka rahvusvahelised retsensioonid, mille kirjutasid mitme Euroopa riigi spetsialistid. Nende nimesid ei avalikustata.

Selline sündmus jääb elu lõpuni eredalt meelde!

Olete umbes 500 teadustöö autor, mis on ilmunud enam kui 20 euroopa keeles. Paljud neist on ilmunud mainekates rahvusvahelistes väljaannetes. Publikatsioonide hulgas on ka rohkem kui 15 raamatut vene, eesti, saksa ja leedu keeles, kaks raamatut isegi jugoslaavi-russiini mikrokeeles! Millised on Teie teadussidemed Saksamaaga, sh Göttingeni Teaduste Akadeemiaga?

Saksa teadlastega on mul ammusid sidemed, mis intensiivistusid 90ndate alguses. Milles see väljendub? Eelkõige koostöös Saksamaa tuntud lingvistika ja slavistika ajakirjadega, milles minu töid avaldatakse. Saksamaal on ilmunud minu kolm raamatut: *Русский язык конца XX столетия* ('Vene keel XX sajandi lõpus', 1994) ja *Этносоциolingвистика „перестройки“ в СССР* ("Perestroika" etnosotsiolingvistika NSVLs', 1999) – mõlemad Müncheni kirjastuses Verlag Otto Sagner; Göttingeni Teaduste Akadeemia kirjastuses ilmus 1998. a kašuubi keele esimene grammatika (kašuubi rahvakild elab Poolas Gdański vojevoodkonnas Balti mere rannikul), mille ma leidsin St. Peterburis Vene Teaduste Akadeemia arhiivis.

Minu vaateväljas on ka eesti-saksa ja vene-saksa teadussidemed. Näiteks Göttingeni teadlastega, sealse teaduste akadeemia välisliikmeks valiti mind 2004. a. Praegu valmistan koos Göttingeni ülikooli professori Werner Lehfeldtiga trükiks ette A. Kaissarovi vanavene sõnaraamatu käsikirja (Andrei Kaissarov oli 19. saj alguses Göttingeni ülikooli tudeng, hiljem sai temast Tartu ülikooli professor).

Kas olete pidanud loenguid saksa ülikoolides?

On tulnud sageli minna loengutega saksa ülikoolidesse: Heidelberg, Köln, Nürnberg-Erlangen, Greifswald jt. Peale selle olen olnud külalisprofessor Göttingeni ja Trieri ülikoolides. Loengutes olen käsitletud põhiliselt pisikirjakeelte, aga ka suurte slaavi keelte (vene, serbohorvaadi, sloveeni jne) probleeme, sotsiolingvistika, interlingvistika jm küsimusi. Saksa ülikoolid kasutavad minu monograafiat

„Vene keel XX sajandi lõpus“ õppevahendina, olen kirjutanud ülevaateid slaavi pisikirjakeelte kohta kõigi Saksa ülikoolide jaoks mõeldud õpikusse „Sissejuhatus slaavi keeltesse“, mille uusväljaanded ilmuvad 3–4 aasta järel.

Saksa teadlastele on Tartu ülikool hästi teada, nad jälgivad ülikooli arengut erinevates teadusvaldkondades, sh humanitaarias.

On täheldatud, et Teie teadushuvidel on teatud sarnasus akadeemik Paul Ariste uurimustega: tema tegeles väikeste soomeugri keeltega, Teie väikeste slaavi keeltega; teda huvitas kogu elu interlingvistika ja esperantoloogia, Teie otsite lahendusi rahvusvahelise keelekommunikatsiooni probleemidele, mis kuulub interlingvistika kompetentsi. Seega on ühes õpetlases samaaegselt ühendatud väike ja globaalne. Iseloomustage pisikirjakeelte valdkonda, ilmus ju kirjastuses “Valgus” 1981. a Teie monograafia “Slaavi pisikirjakeeled”, mida rahvusvahelises slavistikas hakati peagi nimetama “mikrokeelte piiblikks”.

Pisikirjakeeltega hakkasin tegelema juba oma teaduselu alguses. Avastasin enda jaoks jugoslaavi-russiini keele, milles räägib umbes 25 000 inimest Serbias, veidi ka Horvaatias. Kirjutasin selle keele grammatika, millest sai minu kandidaadiväitekirj. 1995. a ilmus Jugoslaavias „Jugoslavo-Ruthenica“, minu jugoslaavi-russiini filoloogia uurimuste esimene köide, praeguseks on trükivalmis teine köide ...

Järgjärgult avanes mu ees ülejäänud slaavi mikrokeelte maailm. Doktoritöös, mille kaitsesin 1981. a, oli vaatluse all juba 12 pisikirjakeelt. Praegu loendatakse 18 keelt, neid kirjeldasin keelenäidete varal kaheköitelises *Славянские литературные микроязыки* ('Slaavi pisikirjakeeled', Tartu Ülikooli Kirjastus, 2003–2004): burgenlandhorvaadi (Austrias), molise-slaavi, rezia (mõlemad Itaalias), banatbolgari (Rumeenia), pomaki, egei-makedooni (mõlemad Kreekas), prekmuri-sloveeni (Sloveenias), kašuubi (Poolas) jt. Uurin mitte ainult nende keelte ajalugu ja struktuuri, vaid püüan kindlaks teha keelte kasutamise tingimused ja arenguperspektiivid. Arvan, et kaasaegne Euroopa hakkab tasapisi moodustama kaheosalist keelemudelit: suured keeled saavad ja peavad väikestega koos eksisteerima. Selles seisneb etnokeelse Euroopa dialektika ja arenguperspektiiv.

2005. a septembris korraldasite slaavi filoloogia õppetooli baasil koostöös Rahvusvahelise Slavistide Komitee komisjoniga rahvusvahelise konverentsi „Slaavi pisikirjakeeled ja keelekontaktid“. Korraldamist rahastas Rootsi Kuninglik Teaduste Akadeemia,

mis on suureks tunnustuseks Tartus tehtavale tööle. Kuulsin esinejatelt tunnustavaid sõnu Tartu mikrokeeli uuriva koolkonna kohta, mida peetakse rahvusvahelises slavistikas kõige autoriteetsemaks. Mida peate oluliseks konverentsist rääkida?

Konverentsile saabusid oma ala suurimad spetsialistid 15 maalt. Neid ühendab huvi slaavi maailma väikeste keelte vastu: keelte lätted, suhted suurte keelte ja rahvastega, arenguperspektiivid ühinenud Euroopas ... N.ö paralleelse ettekande esitas professor Ago Künnap, kes osutas väikeste soome-ugri rahvaste kaasaegsetele valupunktidele. Konverentsil toonitati, et kaasaegses slavistikas on pisikirjakeelte problemaatika kõige aktuaalsem. Pole juhus, et mikrokeeled pääsevad entsüklopeediasse: *Enzyklopädie des europäischen Ostens. Lexikon der Sprachen des europäischen Ostens* ('Ida-Euroopa entsüklopeedia. Ida-Euroopa keelte leksikon', 2002, Viin), *Encyclopedia of Rusin History and Culture* ('Russiinide ajaloo ja kultuuri entsüklopeedia', 2002, Toronto); Vene Teaduste Akadeemia entsüklopeedias Языки мира ('Maailma keeled', 2005) ilmus hiljuti slaavi keelte köide, mis sisaldab minu ulatuslikke ülevaateid mikrokeelte kohta. Praegu seame tükivalmis meie konverentsi materjalide kogumikku.

Kas on kokkupuutepunkte slaavi ja soome-ugri maailma väikeste keelte vahel?

Loomulikult. Juhendasin aastail 2001–2004 teadusprojekti „Ühinenud Euroopa väikeste etniliste gruppide keeled: arenguprobleemid ja ellujäämise perspektiivid“, milles osalesid mitmed fennougristid eesotsas professor A. Künnapiga. Töötasime välja väikeste slaavi ja soome-ugri keelte kirjeldamise mudeli, mille rakendusena on entsüklopeedilises käsiraamatus iga keel esitatud oma terviklikus grammatilises süsteemis ja kirjeldatud tema seisund ühiskonnas (kasutusala, arenguperspektiivid jne). Osutasime väikeste slaavi päritolu etniliste rühmade omandatud ellujäämise kogemuse tähtsusele ka väikeste soome-ugri rahvaste jaoks.

Aga kuidas on lood interlingvistikaga?

Interlingvistiline tegevus käib paralleelselt muu tegevusega. Vaatasin kord oma arhiivi ja leidsin, et akadeemik P. Aristega olin kirjavahetuses juba 70ndatel aastatel, s.o enne minu Tartusse tulekut. Tollases Nõukogude Liidus oli P. Ariste üks vähestest teadlastest, kes tegeles ideoloogilises mõttes ebapopulaarse keeleteadusega – interlingvistika ja esperantoloogiaga. Tartus oli meil vahetult võimalik arutleda rahvusvaheliste plaankeelte probleemide üle.

Muide, eestlased on ilmutanud päris aktiivset huvi nende küsimuste vastu. Juba 19. sajandi lõpus toimisid küllalt tugevad rahvusvaheliste abikeelte nagu volapüki, esperanto ja interlingue (oksidentaal) liikumised. 20. sajandi teisel poolel ja 21. sajandi alguses on Eesti esperantoliikumine maailmas esirinnas. Tasub meenutada, et Eestis on huvi ka keeleprojekteerimise, s.o rahvusvaheliste plaankeeledeprojektide ratsionaalse loomise vastu. Keeleteooria seisukohalt on suurepäraseks sellised keeleprojektid nagu Jakob Linzbachi „filosoofiline keel“ (1916) või Edgar Wahli *Occidental* (ehk *Interlingue*, 1922), mis leidis laialdast kasutamist paljudes maades. Nendest ja teistest keeleprojektidest võib lugeda minu entsüklopeedilises käsiraamatus *Международные вспомогательные языки* ('Rahvusvahelised abikeeled', 1990, Tallinn). Keeleprojekte esitatakse ka tänapäeval. Üks neist on koostatud Hans Kööbi poolt, tema nimi Estilo ütleb ise, kus ta on loodud.

P. Ariste toetusel hakkasin 80ndatel välja andma teadussarja „*Interlinguistica Tartuensis*“, millel on hea rahvusvaheline tuntus. Sarja kogumikes ilmuvad kaastööd rahvusvahelise keelekommunikatsiooni nii mineviku kui ka tänapäeva probleemide kohta. Korraldasime 1987. ja 1990. a interlingvistikakonverentse, mis olid kavandatud vabariiklikena, kuid omasid üleliidulist haaret. Ajakirjandus tituleeris tulemusi „Tartu läbimurdeks“, sest sarnaseid konverentse ei olnud ideoloogilistel põhjustel mujal praktiliselt võimalik läbi viia – rahvusvahelise abikeele ideed sel ajal Nõukogude Liidus ametlikult ei toetatud. Moskva interlingvistid osalesid kaastöökogumike „*Interlinguistica Tartuensis*“ autoritena, aga ka konverentsidel ja interlingvistika oluliste teoreetiliste küsimuste analüüsimisel, see andis alust rääkida Tartu-Moskva interlingvistika koolkonnast. Koolkond on rahvusvaheliselt hästi tuntud.

Iseloomustage 2005. aasta veebruarikonverentsi. Mida kujutab endast uus teadusharu eurolingvistika?

2005. a veebruaris korraldasime konverentsi „*Interlinguistica et eurolinguistica*“, mis toimus ülikooli Paul Ariste 100. sünniaastapäeva ürituste raames. Suvel ilmus ülikooli kirjastuses konverentsi ettekannete kogumik sarjas „*Interlinguistica Tartuensis*“.

Ettekandeid tuli 9 maalt, töökeelteks olid eesti, esperanto, inglise, saksa ja vene keel. Akadeemik Ülo Lumiste, professor Leo Võhandu ja mina käsitlesime Jakob Linzbachi teaduslikku pärandit (Linzbachit peetakse semiootika isaks) ja tema katseid luua „universaalne keel“. Dotsent Enn Ernits iseloomustas rahvusvaheliste keelte ideede

ajalugu ja arengut Eestis. Ka Hans Kööbi keeleprojekt Estilo oli vaatluse all.

Suurt tähelepanu osutati uuele uurimisalale – eurolingvistikale, mis kuulub euroloogia alla. Sest Euroopa ühinemisega kaasnevad lahendamist vajavad küsimused, mis puudutavad kõiki Euroopa Liitu kuuluvaid riike ja rahvaid. Üheks selliseks on keeleküsimus. Teatavasti on Euroopa Liidu ametlikeks keelteks kõigi liikmesriikide keeled. See toob aga kaasa palju praktilise iseloomuga raskusi: suured kulutused tõlkimisele, see ise omakorda võtab väga palju aega, suure tõlkijate armee kaasamine tõlkimisprotsessi jne. Loomulikult tõstatub Euroopa ühiskeele küsimus. Sel teemal on peetud juba rida konverentse, avaldatud uurimusi. „Kõigi keelte võrdõiguslikkuse“ tunnustamise kõrval väljendatakse enamikes töödes ühe või kahe „loomulikult kasutatava“ keele mõtet, milleks faktiliselt oleks siis kas ainult inglise keel või inglise + prantsuse või inglise + hispaania keeled.

Ühinenud Euroopale keelemudeleid pakkudes ei unusta teadlased ka rahvusvaheliste plaankeeelte enam kui saja-aastaste kogemuste arvestamist – see on aga juba interlingvistika valdkond.

Aga poliitikud ja rahvas?

Poliitikud peavad järgima kodanikuühiskonna arvamusi ja tahet, ikka võrdõiguslikkuse põhimõttel. Leedu parlamendihoones juulis peetud neljandal Nitobe-sümposiumil andsid ELi uute liikmesmaade poliitikud ja lingvistid rida soovitusi, millest üks väärtuslikemaid on Euroopa Liidu institutsioonide-sisese kommunikatsiooni reformimine.

Kas Teil on ka otse eesti lugejale suunatud publikatsioone?

Olen avaldanud artikleid eesti keeles, 2004. a ilmus tõlkena „Maailmakeele otsinguil ehk interlingvistika kõigile“. Avastasin St. Peterburis Vene Rahvusraamatukogu käsikirjade osakonnas 18. sajandi lõpus kirjutatud käsikirja eesti keele kohta, mille on kirjutanud pastor August Wilhelm Hupel saksa keeles. Selle kõige suuremaks väärtuseks on autori püüe iseloomustada elava eesti keele tõelist kõla. Avaldasin „*Fenno-Ugristicas*“ (2002) käsikirjast ülevaate, nüüd on trükivalmis kogu käsikiri.

Teie tulevikuplaanid?

Plaane on palju, aga nende realiseerimiseks pole alati piisavalt aega. N.ö ammuse töö lõpetusena on ilmumas mikrokeeelte kolmas köide – tüpoloogiline uurimus, mis kõrvutab nende keelte süsteeme, tekkimise ja toimimise tingimusi ja faktoreid. Peale selle on valmimas

raamat Itaalias, Rezia jõe orus elavate sloveenide keelest ja kultuurist – neil on oma kirjakeel. Sellega püüame me jätkata traditsiooni, sest enam kui sada aastat tagasi uuris sloveenide keelt ülemaailmselt tuntud lingvist, Tartu ülikooli professor Jan Baudouin de Courtenay. Kaks aastat tagasi andsin koos Padua ülikooli professori Han Steenwijkiga meie ülikooli tudengitele ja doktorantidele loengukursuse sloveeni teemal, see ongi uue itaalia ja vene keeles ilmuva raamatu sisuks.

Teistest plaanidest on veel vara rääkida.

Küsitles Madis Linnamägi

KIAL MI INVENTIS BASTON-VALIZON? *

Parolanto: Etsuo MIYOSHI, prezidanto de la japana korporacio Swany.

Intervjuisto: Ahto KALJUSAAR, estrarano de Esperanto-Asocio de Estonio, ĵurnalist.

AK: S-ro prezidanto, vi estas la „reĝo de la gantoj”. Ĉu vi kapablus kudri vintrajn gantojn?

EM: Jes, unue mi eltranĉus kaj mia edzino Yoshiko kudrus. Antaŭ nia geedziĝo tiel ni faris en la patra fabriko kun 40 dungitoj, sur la insulo Shikoku.

AK: Nun vi administras la korporacion Swany, kiu laborigas 2000 homojn en Ĉinio kaj havas vendofilion en Usono kaj kies enspezoj estas de 60 milionoj da eŭroj jare. Kiel tio okazis?

EM: Ĝis 1964 ni ĉiu-jarfine ĉesigis la produktadon kaj maldungis la laboristaron ĝis aprilo. Por bonigi tiun staton, mi flugis al pli fridaj landoj, Usono kaj Eŭropo, sed mi ne povis paroli la anglan; eĉ manĝon mi ne povis mendi. Finfine mi dungis interpretiston por viziti klientojn. Tiel mi ekkonsciis pri la grandegaj lingvobarieroj.

AK: Kiel vi superis ilin?

EM: Sturmintense mi ekstudis la anglan per la japana nacia radio. Dum ŝoforado mi laŭte parolis 700 fojojn kun la 1-hora sonbendo de J. F. Kennedy. La angla estas malfacila pro la plursignifo de la vortoj kaj kompika prononcado; la litero ‘A’ havas 7 diversajn prononcojn. Tiutempe mi ekkonis la inventaĵon Esperanto.

AK: Kiel vi renkontis Esperanton?

EM: Mi legis libron, en kiu s-ro Kyotaro Deguchi priskribas sian mondvojaĝon per Esperanto. Dum la 48a Universala Kongreso de Esperanto en Bulgario li akiris premion en oratora konkurso – preskaŭ ne-imageble por japano! Mi raviĝis pri Esperanto kaj decidis iam lerni ĝin. La aŭtoro estas konata Oomoto.

AK: Kio estas Oomoto?

EM: Ĝi estas branĉo de ŝintoismo, japana religio. "Oomoto celas kunlaboron inter la religioj, do, la ideo de la internacia lingvo trovis tie fekundan grundon. Mi forte kredas la instruon, ke Esperanto povas multe kontribui por la monda paco."

AK: Kiel Oomoto influis vian vivon?

EM: Kiam mi estis bebo, poliomjelito lezis mian dekstran kruron. Malgraŭ la handikapo mi iun tagon kolektis kuraĝon por deklari amon al studkolegino. Tio estis brutale rifuzita. Tiam mi tute perdis vivemon, mi provis min mortigi. Bonŝance familianoj savis min. Tiam miaj gepatroj instigis min asketi en la Oomoto-centro, kie mi konatiĝis kun la simpla vero: „Ĉiu homo havas sian gravan vivrolon”. Tiu malkovro revenigis al mi memfidon kaj kuraĝon.

AK: Ekzemple?

EM: Mi cirkulis la terglobojn pli ol 100-foje kaptante klientojn per la malalta prezo, rapida livero kaj alta kvalito de niaj gantoj. Internaciigis la kompanio, kiun ni nomis „Swany”, omaĝe mian hejmurbon Shirotori, kiu signifas „Cigno”. Dekkelkon da jaroj poste niaj klientoj ekaĉetis malplikostajn koreajn gantojn. Por konkurenci ni translokiĝis la fabrikon al Koreio en 1972.

AK: Certe aperis lingvoproblemo.

ME: Efektive mi obstine lernis la korean kun privata instruisto. Ĝi estas pli facila ol la angla, tamen la studado rabis multe da tempo. Bedaŭrinde baldaŭ ekĝenis nin la severa ĉina konkurenco kaj dum 1984–1989 ni establis 4 fabrikojn en Ĉinio.

AK: Ĉu vi ellernis la ĉinan?

EM: Ĝuste tiam mi decidis ne plu perdi tempon por lerni laŭvicajn malfacilajn lingvojn. En 1995 mi eklernis Esperanton. Mi invitis novzelandan instruistinon kaj lernadis ĉiuvespere 3 horojn; tiam mi estis 55 jaraĝa. Laŭ mia takso mi bezonis 1/5 da peno ol por la angla kaj mi parolas ĝin multe pli bone nun. Mi savis 7 stratajn katojn kaj

hundojn, al kiuj mi donis Esperantajn nomojn. Mia nepino parkeris ilin tuj, sed pro mia aĝo mi bezonis kelkajn horojn.

AK: Kial Esperanto estas facila?

EM: Ĝi posedas 16-regulan senesceptan gramatikon kaj logikan vortfaran sistemon, kiu ebligas krei multajn vortojn el malmultaj radikoj helpe de afiksoj. Plie ĉiu litero havas nur unu prononcon kaj la akcento estas ĉiam sur la antaŭlasta silabo.

AK: Sed ĝi estas lingvo artefarita!

EM: „Artefariteco” apartenas al la esenco de la homeco. Ĉu eblas kritiki la homon, ke li lernis domini fajron, inventis la radon kaj aviadilojn? E-kreinto Zamenhof forbalais la malnecesajn kompikaĵojn de la naciaj lingvoj. Vi rekonos ege multajn vortradikoj kaj multon de la gramatiko. Ja ĉirkaŭ 900 internaciaj lingvoj kaj lingvoprojektoj publikiĝis ekde la mezepoko, sed gajnis parolantojn kaj plvivas nur Esperanto.

AK: Sed E-on oni devas lerni, la gepatra lingvo estas alproprigata senpene.

EM: El internaciaj geedziĝoj naskiĝis miloj da „denaskaj esperantistoj”, kiuj aktivis en la mondo. Profunde pensante pri tio, mi antaŭvidas, ke post kelkaj generacioj ĉiuj infanoj nature parolos E-on same kiel sian nacian lingvon – se Esperanto fariĝus monda komuna lingvo. Bezonata estas nur politika decido enkonduki neŭtralan lingvon apud la naciaj lingvoj.

AK: Sed lingvo portas kulturon. Kia kulturo kaŝiĝas malantaŭ Esperanto?

EM: Neniu esperantisto forĵetas sian nacian kulturon. Laŭ mia penso paralele al la naciaj kulturoj evoluiĝas Esperanta kulturo. Komence Esperanto ege radikis en Eŭropo, sed nun ĝi spegulas la kulturon de la tuta mondo. E-kulturo estas kreata jam dum 120 jaroj. Mi aldonas, ke ĉiutage aperas novaj E-libroj, la E-muzeo en Vieno havas kolekton de ĉ. 20 000 libroj. Oni produktas multajn sonbendojn, muzik-diskojn, teatraĵojn ktp.

AK: Kiamaniere Esperanto adoptas novajn vortojn, se ĝia kreinto delonge ne vivas?

EM: Kiam Zamenhof verkis la internacian lingvon, li konstruis lingvomekanismon, kiu ebligas al ĝi memstaran evoluon. Ĝi adoptas novajn vortojn kiel ĉiu lingvo. La vorto „eŭro” – elpensita de belga

Esperantisto – povas roli ankaŭ kiel adjektivo „eŭr-a” kaj kiel adverbo „eŭr-e”, kio aperas en neniuj aliaj lingvoj. En pluralo ĝia formo sonas „eŭroj”. Fininto de elementa kurso povas krei tiujn vortojn.

AK: Ni premisu, ke Esperanto estas inventaĵo genia. Sed kiuj subtenas ĝin?

EM: La papo uzas Esperanton dum salutoj Kristnaskaj kaj Paskaj! Pluraj Nobel-premiitoj subtenas, ekz. mia amiko profesoro Reinhard Selten el Germanio flue uzas ĝin. UNESCO jam dufoje rezolucie agnoskis la valoron de Esperanto sur la kampo de intelekta internacia interŝanĝo kaj proksimiĝo inter la nacioj kaj rekomendas al la ŝtatoj-membroj enkonduki Esperanton en lernejojn.

AK: Kiom da esperantistoj ekzistas en la mondo?

EM: Mi pensas ĉirkaŭ dek milionoj. Universala E-Asocio havas ĉ. 30 000 aktivajn membrojn en 117 landoj. Post la angla E-o estas la plej ofte uzata lingvo en interreto internacie. 12 radiostacioj elsendas Esperante en Vatikano, Pekino, Kubo ktp. Radio Polonia emisias siajn E-programojn jam 45 jarojn.

AK: Kie kaj kiel oni uzas E-on?

EM: Antaŭe mi varbis E-instruiston per interreto. Ene de semajno ĉ. 100 kandidatoj el 22 landoj proponis sin. La Junulara E-organizo gvidas la t.n. „Pasportan Servon” kun 1 286 adresoj en 80 landoj, kie Esperantistoj povas tranokti. En mia hejmo mi jam gastigis homojn el Svedio, Vjetnamio, Pollando kaj pli ol 10 aliaj landoj. Kelkmiloj el ĉ. 70 landoj partoprenas ĉiujare en la Universalaj Kongresoj de Esperanto tute sen interpretado: 2002 en Brazilo, 2003 en Svedio, 2004 en Pekino, pasintjare en Litovio. La 72-an UK en Varsovio 1987 dum la 100-jara jubileo de Esperanto ĉeestis 5946 e-istoj.

AK: Kion oni faras dum tiaj kongresoj?

EM: Konataj profesoroj el diversaj landoj lekcias en la ‘kongresa universitato’ kaj abundas pintnivelaj kulturaj programoj. Plie, kursoj, debatoj kaj ĉ. 70 aliaj eventoj okazas. Oni ĝuas familiecan etoson, ĉiu povas memfide interparoli sen kompleksoj, egalrajte. La ĉeftemo de la Pekina kongreso plaĉis al mi, ĉar ĝi estis ĝuste mia vivcelo: „La lingvoegaleco en la internaciaj rilatoj”.

AK: En la monda historio fortaj nacioj ĉiam trudis sian lingvon. Nun dominas la angla.

EM: E-o montras vojon eliri tiun eraran cirklon. La anglan parolas denaske nur 7% de la homaro; por la grandega plejmulto ĝi estas tre ege malfacila lingvo. Sed, kelkmiliardoj studadas ĝin kun mizera rezulto. Estas tute ne juste, ke anglalingvuloj povas studi ajnan fakon kaj fari sciencajn esplorojn, dum aliaj devas pene alproprigi la anglan. En Bruselo 800 dunganoncoj jare postulas denaskajn anglaparan-tajn por tradukado/interpretado ktp. Tage kaj nokte mi pripensas kiel forigi tiun maljuston.

AK: Mi scias, ke vi tutpaĝe reklamis en "Le Monde" (Francio), "Die Zeit" (Germanio) kaj "Rzeczpospolita"

(Pollando) kaj aliaj EU-landoj por diskonigi Esperanton. Kio estas via celo?

EM: Antaŭ 20 jaroj la japana transport-kompanio "Jamato" aperigis tutpaĝajn anoncojn en la "Japana Ekonomia Ĵurnalo". Tiel la popolo ekkonis pri la malliberaj transport-reguloj kaj ekfontis publika diskuto. Rezulte, la japana registaro draste liberigis ilin. Poste la prezoj de transportado malaltiĝis je 30% kaj la livertempo duoniĝis,

kio donis grandan konkurencan povon en la tuta Japanio. El tio mi kredas, ke ĵurnala anonco estas la plej efika rimedo por vekti la publikon pri la lingva problemo.

AK: Kiel akiri la necesan kapitalon?

EM: Pro la severa konkurenco en la gantindustrio mi ne gajnis sufiĉan profiton por E-reklamkampanjo. Do, mi profunde cerbumadis. Iun nokton en 1996 mi ricevis inspiron. Ne necesas transmeti lambastonon ĉiupaŝe, sed ĝi povas rulmoviĝi. Sekve, mi inventis bastonvalizon kun 4 ruliĵoj. Ĝi apogas la korpon duoble pli ol bastono. La inventaĵo estas patentigita en la mondo kaj fariĝis furoraĵo. Ankaŭ aktivuloj povas vojaĝi kaj butikumi per 1/6a forto ol tir-valizo kiu videblas ĉie. Lastjare la direktoraro de Swany decidis, ke mi rajtas elspezi 10% de la profito de tiu "Walkin' Bag", kondiĉe ke mi rezignas al Swany la patento-raĵojn. Tio ebligas la anoncojn en la „eŭropaj tagoj de la lingvo”.

AK: Ĉu tian defion vi povos venki?

EM: Mi invitis ĉiujn 54 polajn kaj 13 litovajn EU-parlamentanojn kaj amaskomunikilojn al lunĉo-debato pri lingva egaleco, okazinta en la hotelo „Victoria” en Varsovio la Eŭropan Tagon de la Lingvoj, la 26an de septembro 2004. Prelegis Nobel-premiito prof. Reinhard Selten, nepo de la kreinto de Esperanto d-ro Louis Zaleski-Zamenhof kaj la E-ista EU-parlamentano s-ino Margareta Handzlik, kiu lastjule elektiĝis en Pollando. Rezulte, la intenco starigi superpartian grupon por pristudi lingvan politikon en EU estis deklarita. Mi kredas, ke finfine 87% da ne-angluloj ne donos eternan privilegion al nur 13% da anglalingvanoj en EU.

AK: Kiel vi planas la sekvan etapon?

EM: En prestiĝaj tagĵurnaloj de novaj EU-membroj Ĉeĥio, Estonio, Hungario, Latvio, Slovakio kaj Slovenio publikiĝu ĉi-tiaj artikoloj. Plie mi invitos la EU-deputitojn de la 6 landoj plus Pollando kaj Litovio al Bruselo por "vespermanĝo-debato", okazonta iam merkrede de aŭtuno 2005, laŭ la rekomendo de la Lunĉo-Debato 26.09.2004. La evento kunligos la E-favorantajn EU-deputitojn kun la novaj orienteŭropaj EU-parlamentanoj.

AK: La 1an de aprilo 2004 ĉ. 120 deputitoj (43%) de Eŭropa Parlamento deklaris sin favoraj al Esperanto, dume ĉ. 160 elektis multlingvan sistemon, kiu fakte koncentriĝas kontraŭ la angla. Tio multege efikos al via celo, ĉu?

EM: Kompreneble. Ĝis la lasta aprilo aktivis 624 EU-Parlamentanoj, nun 732, post la aniĝo de 10 landoj kun 108 deputitoj inter kiuj 24 ĉeĥoj, 6 estonoj, 24 hungaroj, 9 latvoj kaj 7 slovenoj. Se novaj EU-membroj transpasante partiajn diferencojn kunlaborus, ili havus realan forton, kapablan establi leĝan bazon por la lingva egaleco. Do, Esperanto-favorantoj povus superi kontraŭantojn. Se EU adoptus Esperanton kiel komunan lingvon, tio havus grandegan reĥon tra la mondo. Miljaraj lingvaj obstakloj fendiĝus, do, ĉiuj trempiĝus en libera komunikado.

AK: Koran dankon! Mi urĝe atendos sensangajn revoluciojn – lingvan kaj bastonan!

* Intervjuu eestikeelne variant avaldati „Postimehes” 26.09.2005. Samal Euroopa keelte päeval ilmusid teised variandid Tšehhimaa, Ungari, Läti, Slovakkia ja Sloveenia päevalehtedes.

La estonlingva versio aperis en „Postimees”, 26.09.2005. La saman Eüropan Tagon de la Lingvoj aperis aliaj versioj en tagaj ĵurnaloj de Ĉeĥio, Hungario, Latvio, Slovakio kaj Slovenio.

JÜRI TALVET 60

Jüri Talvet (17.12.1945) sündis ja kasvas üles Pärnus. Tartu Ülikooli lõpetas ta inglise filoloogina (1972), kuid eeskätt Arthur-Robert Hone'i ja Ain Kaalepi tiivustusel pühendus juba tudengiaastail hispaania keele õppimisele ja avaldas ajakirjanduses oma esimesed tõlked hispaania kirjandusest. Tema varaseim raamatutõlge oli Ramón Gómez de la Serna “Gregeriiad” ““Loomingu” Raamatukogus” (1974).

Õpinguaastail ülikoolis tegeles Talvet ka esperanto keelega, mida ta eeskätt kirjavahetuse eesmärgil oli õppinud juba keskkooli lõpuklassides. Paul Ariste õhutusel avaldas ta 1972. a. „Keeles ja Kirjanduses” (nr 1) artikli „Marie Underi luule esperantos. Pärast ülikooli toimetas Talvet Hilda Dreseni tõlgitud raamatud, ”Estona soveta poezio” (1977) ja Juhan Liivi ”Al abelujo ĝi flugas” (1980). Sel ajal suhtles ta kirja teel tihedasti Hilda Dreseniga ja külastas esperantopoetessi ja -tõlkijat tema kodus Tallinnas. ”Keeles ja Kirjanduses” (5, 1976) ilmus tema artikkel ”Hilda Dresen – teistele meilt ja temalt meile”.

1974. aastast alates on Talvet Tartu Ülikoolis õpetanud Lääne kirjanduse ajalugu. Saanud võimaluse end täiendada Kuubas Havanna

ülikoolis (1979-1980), kaitses ta 1981. aastal Leningradi (Peterburi) ülikoolis kandidaadiväitekirja hispaania klassikalisest kelmiromaanist. Samal aastal ilmus Tallinnas tema esimene luulekogu.

1992. aastal valiti Talvet Tartu Ülikooli maailmakirjanduse professoriks. Selle kõrval asus ta juhatama tema eestvõttel ülikoolis 1992–1993. õppeaastal asutatud hispaania filoloogia eriala. 1994. aastast on ta juhatanud Eesti Võrdleva Kirjandusteaduse Assotsiatsiooni ning toimetanud rahvusvahelist võrdleva kirjandusteaduse aastaväljaannet “Interlitteraria”.

Luuletajana on Talvet pälvinud 1997. a. Juhan Liivi auhinna ja 2002. a. Ivar Ivaski mälestusauhinna. Ta on avaldanud kuus algupärast luulekogu: “Äratused” (1981), “Ambur ja karje” (1986), “Hinge kulg ja kliima üllatused” (1990), “Eesti eleegia ja teisi luuletusi” (1996), “Kas sul viinamarju ka on?” (2001), „Unest, lumest“ (2005). Talveti luule valikkogu hispaaniakeelses tõlkes *Elegía estonia y otros poemas* ilmus 2002. a. Valencias.

Kirjandusuurija Talveti peamiste saavutuste hulka kuulub kirjustuse Ilmamaa “Eesti mõtteloo” sarjas üllitatud “Hispaania vaim” (1995) ja 2005. a. ilmunud „Tõrjumatu äär“. Tema arvukaid kirjutisi on avaldatud nii kodu- kui välismaistes akadeemilistes väljaannetes.

Esseistina ilmutas Talvet end kõigepealt reisiraamatus “Teekond Hispaaniasse” („Loomingu“ Raamatukogu, 1985; J. Smuuli nim kirjanduse aastapremia 1986). Järgnenud on “Hispaaniast Ameerikasse” (1992), “Ameerika märkmed ehk Kaemusi Eestist” (2000) ja „Sümbiootiline kultuur“ (2005). Talveti ingliskeelne esseeraamatu “A Call for Cultural Symbiosis” avaldas 2005. aastal Toronto kirjustus Guernica.

Talveti rohketest tõlgetest tõusevad esile Mario Vargas Llosa “Kutsikad” (1975), Gabriel García Márqueze novellivalik “Kadunud aja meri” (1980), anonüümne kelmiromaan “Tormese Lazarillo elukäik” (1983), Francisco de Quevedo “Valik luulet” (1987), Baltasar Graciáni “Käsioraakel ja arukuse kunst” (1993), Pedro Calderón de la Barca “Elu on unenägu” (1999) ja „Suur maailmateater“ (2006) ning Tirso de Molina “Sevilla pilkaja ja kivist külaline” (2006).

Tartu Esperanto Selts autasustas prof Jüri Talvetit 60. sünnipäeval Hilda Dreseni nimelise medaliga teenete eest eesti kirjanduse vahendamisel esperanto keeles.

L A S T E A P E R I S ...

NOVA LIBRO PRI INTERLINGVISTIKO

Blanke, Detlev (2006):
Interlinguistische Beiträge. Zum
Wesen und zur Funktion
internationaler Plansprachen
 (Herausgegeben von Sabine Fiedler).
 Frankfurt/Main, Berlin, Bern,
 Bruxelles, New York, Oxford, Wien:
 Europäischer Verlag der
 Wissenschaften Peter Lang, 405 p.
 ISBN 3-631-55024-3, 56.50 EUR.

La germanlingva libro aperis okaze de la 65-jariĝo de d-ro Detlev Blanke (30.05.2006) en la internacie konata kaj prestiĝa scienca eldonejo *Europäischer Verlag der Wissenschaften Peter Lang*. En sia nova libro Blanke kunigas 14 studojn, kiuj antaŭe aperis en profesiaj lingvistikaj revuoj aŭ libroj (manlibroj, antologioj). La tekstojn la aŭtoro prilaboris kaj aktualigis. La libron editoris la lingvistino kaj esperantologino d-rino Sabine Fiedler (Universitato Leipzig), kiu konatiĝis per elstara habilitacia disertacio pri la frazeologio de Esperanto (la resumo "Esperanta Frazeologio" aperis ĉe UEA, 2002). Enkonduke la editorino resumas la sciencajn meritojn de Detlev Blanke. Sekvas kelkaj informoj de la aŭtoro mem pri la deveno kaj prilaboro de la ĉapitroj, kiuj kuniĝas en kvar ĉefaj partoj.

La aŭtoro ordigas en 4 ĉapitroj de la **unua parto** "Interlingvistiko kaj planlingvoj" diversajn vidpunktojn pri la objekto de interlingvistiko kaj mem argumentas por sociologia aliro. Li skizas la ĉefan tipologion de planlingvaj sistemoj kun aparta konsidero de la rolo de latinidaj projektoj, detale prezentas la diferencojn inter projekto kaj plene evoluinta lingvo (laŭ skalo kun 28 "ŝtupoj") kaj en la kvara ĉapitro enkondukas por neinformitoj malfacile troveblajn fontojn de la scienca interlingvistika materialo.

La **dua parto** de la libro "Scienchistoriaj aspektoj de interlingvistiko" skizas la interlingvistikajn vidpunktojn kaj konkretan agadon de la germana nobelpremiito pri kemio Wilhelm Ostwald (1853–1932,

studis kaj agadis en Tartua Universitato 1872–1881), kiu fariĝis adepto kaj sponsoro de Ido. Sekvas prezento de la planlingvaj radikoj de la terminologia scienco en la persono de la aŭstra esperantologo kaj fondinto de la terminologio-scienco Eugen Wüster (1898–1977). Fine sekvas skizo pri la germano Ernst Beermann (1853–1936), la ne tro konata aŭtoro de du latinidaj projektoj (Novilatiin kaj Novilatin – rimarku la unulitertan diferencon!). La tri scienchistoriaj ĉapitroj montras la valoron de tiaj studoj – la lingvopolitikaj argumentoj de Ostwald kaj Beermann ŝajnas tute aktualaj kaj la esperantologia verko de Wüster daŭre estas nesufiĉe konata (aparte lia Enciklopedia vortaro Esperanta-Germana).

En la **tria parto** de la libro “Leksikologio kaj leksikografio de planlingvoj” D. Blanke skizas en du ĉapitroj la morfologion kaj leksikologion de Esperanto kompare al aliaj planlingvoj (aparte Volapük kaj Interlingua) kaj en aparta ĉapitro la fakan aplikon de Esperanto. La kvara, la plej ampleksa studo, prezentas preskaŭ kompletan tipologion de Esperanto-vortaroj por germanoj, kiu povus stimuli ellabori similajn leksikografiajn studojn por aliaj lingvoj.

Fine en la **kvara parto** “Traduksciencaj aspektoj de planlingvoj”, konsiderante la teorion de tradukscienco, la aŭtoro atentigas pri specifaj problemoj de la tradukado kaj interpretado (resumebla per la de li proponita termino 'translat/ad/o') en Esperanto, menciante ekzemple la heterogenecon de la esperantista celgrupo (kun malsamaj kulturaj fonoj), kiu bezonas helpon por ĝuste koncepti la translataĵon. En la dua ĉapitro li listigas 12 funkciojn de tradukoj en/por Esperanto kaj fine prezentas superrigardon pri la traduka verko de Zamenhof.

La **strukturo de la libro** donas multajn faciligojn de orientiĝo. La unuopajn ĉapitrojn enkondukas preciza enhavtabelo. La unuopaj studoj estas riĉe fundamentitaj per literaturindikoj, citaĵoj kaj abundaj notoj. La literaturlisto sur entute 51 paĝoj (ĉ. 800 titoloj) estas rigardebla moderna bibliografio de interlingvistiko kaj esperantologio (kun aparta subbibliografio pri Esperanto-vortaroj por germanlingvuloj). En la libro krome troveblas listo de la publikaĵoj de Blanke 2001–2005 (80 eroj) kaj detalaj nomindekso kaj temindekso.

La libro estas unuavice direktita al profesiaj lingvistoj, sed pro la klara kaj komprenebla lingvaĵo povas ankaŭ esti utila al esperantistoj, serĉantaj kleriĝojn kaj argumentojn. Ĝi estas certgrade konsiderebla aktualigo de la longe elĉerpita verko de Blanke pri internaciaj planlingvoj (Internationale Plansprachen. Berlin, 1985).

EN TARTUA ESPERANTO-SOCIETO

RAPORTO PRI AGADO DE TARTUA ESPERANTO-SOCIETO (TES) EN 2005

I. ORGANIZO:

TESaro: 70 personoj – membroj, eksuloj, E-amikoj.
 Honoraj membroj: prof d-ro Aleksandr Duliĉenko, Riho Illak .
 Movadaj novuloj: Matti Perttu Åstrand (finna universitata studento pri matematiko), Peep Pullerits (gimnaziano en Otepää), Helika Jürgenson (gimnaziano en Pärnu).
 Forpasintaj: Vaike Henno, Dagmar Siitam.

Estraro: Enn Ernits (vicprez.), Ruti Kamla (sekretario-kasisto), Madis Linnamägi (prez.), Edda-Merike Pelt (BET, turismo), Kalle Vilbaste (junularo), Külli Volmer (junularo, arto).

Fakgrupoj:

Amatora arto: Ruti Kamla, Edda-Merike Pelt, Külli Volmer.
 Blinduloj: d-ro Aldo Kals, Raivo Kunder (prizorganto Ruti Kamla).
 Eldonado: Enn Ernits, Madis Linnamägi, Kalle Vilbaste.
 Interlingvistiko: prof d-ro Aleksandr Duliĉenko, doc. Enn Ernits, Madis Linnamägi.
 Pedagogio: Ruti Kamla, Kalle Vilbaste.
 Jura membreco en aliaj asocioj: Eesti Kultuuriseltside Ühendus

Individua membreco:

Esperanto-Asocio de Estonio: Madis Linnamägi, vicprezidanto de EAE; Edda-Merike Pelt, estrarano de EAE; ktp
 Gesellschaft für Interlinguistik (Germanio): Madis Linnamägi
 Internacia Interlingvistika Asocio: Aleksandr Duliĉenko, Enn Ernits, Madis Linnamägi
 Tartu Interlingvistika Seltsing: Aleksandr Duliĉenko, Enn Ernits, Madis Linnamägi
 Universala Esperanto-Asocio: Madis Linnamägi (delegito por Tartu kaj fakdelegito pri interlingvistiko kaj turismo), Kalle Vilbaste (vicdelegito por Tartu, Pasporta Servo), Edda-Merike Pelt (fakdelegito pri turismo)
 Honorado/premiado: Humboldt-premio al Aleksandr Duliĉenko, Internacia honorpremio *Academicus Aristes* al Aleksandr Duliĉenko
 Partneroj Societaj: B. G. Forselius-Asocio, Esperanto-Asocio de Estonio, Internacia Interlingvistika Asocio, Katedro pri slava filologio de Tartua

Universitato, Tampere Esperanto-Societo „Antaŭen“ (www.kolumbus.fi/veli.hama-lainen), UEA (www.uea.org)

Societaj kunvenoj: unua monata mardo je 17.30, hostela kafejo „Kotka Kelder“, Pepleri 14.

II. SOCIETAJ KAJ KUNAGAJ ARANĜOJ:

1. Internacia konferenco “Interlingvistika et eurolingvistika”, Urbodomo de Tartu, 04.02.2005. Aranĝita kune kun la Katedro pri slava filologio de Tartua Universitato. Diversaj interrilatoj/-paroloj kun funkciuloj de Tartua Universitato (Paul Ariste soome-ugri põlisrahvaste keskus, filosoofiateaduskonna keeleosakonna nõukogu, rektoraat), SA Fenno-Ugria Asutus, Estona Akademio de la Sciencoj, Urba registaro de Tartu, UEA ...

Varbado de raportantoj. Tezaro de la konferenco. Raportoj de TESanoj: Aleksandr Duliĉenko, Enn Ernits, Madis Linnamägi.

Akcepto far vicurbestro de Tartu s-ro Vladimir Šokman. Loĝigo kaj kultura programo 03.–05.02.2006, inkl. universitata kafejo en Pepleri 14.

2. Fondo de la Internacia Interlingvistika Asocio, 04.02.2005. Elektitaj sep estraranoj, inter ili: Aleksandr Duliĉenko (prez.), Enn Ernits, Madis Linnamägi.

3. Ellaboro de la statuto, preparo de premioj, du sigeliloj (blua, verda) kaj atestiloj de la **Internacia honorpremio Academicus Ariste** pri meritoj en: a) sciencoj finno-ugristiko kaj interlingvistiko, b) en disvolvo-evoluigo de finno-ugristiko kaj interlingvistiko, c) agado pro disvolvo de justa kaj demokratia lingvokomunikado (*pax linguarum*). Honorpremion skulptis Bruno Kadak, atestilon desegnis Anne Rudanovsky.

Honorpremiadoj: 04.02.2005, Urbodomo de Tartu – prof d-ro Aleksandr Duliĉenko, prof d-ro Helmar Frank, d-ro Sergei Kuznecov;

29.03.2005, Boulogne-sur-Mer, perade – doc. Michel Duc Goninaz;

30.07.2005, 90-a UK, Vilnius – d-ro Detlev Blanke, prof d-ro Humphrey Tonkin.

4. Konsilado: Gimnazia studo de Helika Jürgenson (Pärnu) pri Esperanto kaj movado. Informadis kaj konsilis M. Linnamägi.

5. Kontaktoj kun ĝemelurboj:

Tampere, <http://www.kolumbus.fi/veli.hamalainen/Esperanto.htm>;

Veszprém, <http://gportal.hu/portal/esperantovp>; www.allatkertveszprem.hu.

6. Amatorarta konkurso „Kannel“: post 1991 denove aranĝota en Kuressaare dum BET-42; farendaĵoj por la amatorarta konkurso KANNEL: nuntempigo de la regularo, diplomoj kaj ĉefpremio, konkursaĵoj, repertuaro

7. Pedagogia laboro: Kalle Vilbaste al blindulaj komencantoj en Emajõe Kool, Ruti Kamla kun blindaj progresintoj en Estona Asocio de Blinduloj.

8. E-muzeo, arkivo kaj biblioteko: Rein Saag transdonis sian bibliotekon por la estonta E-muzeo, same la filino de Aleksander kaj Dagmar Siitam. La bibliotekoj de Raimund Haabvere, Leida Leivategija, Lehte Kangur, Gustav Kuklas, Andres Sikk ... neakireblis.

Partoj de la Societa biblioteko konserviĝas ĉe Karl Nõmmoja, Kalle Vilbaste kaj en Pepleri 27. Planoj fondi E-muzeon en Estona Literatura Muzeo aŭ en la planota Forselius-Centro.

9. Konsiladoj: Eduard E. Taniloo pri kapskulptado de **akademiano Paul Ariste**; lokigo de la bronza **portreto de L. L. Zamenhof** en la universitata biblioteko.

10. Medalo Hilda Dresen en leda skatolo: la mankintan atestilon desegnis Anne Rudanovsky. La tria honorito estas prof d-ro Jüri Talvet pro meritoj en redaktado de Esperantaj literaturaĵoj, okaze de 60-jariĝo 16.12.2005 (antaŭaj laŭreatoj: Jaan Ojalo, Valev Kruusalu).

11. Diversaĵoj: Akcepto de la jaro 2005: Novjara Avo, donacetoj, fotado. **TES 91**, modesta kunveno. **Zamenhofa kaj Naskiĝtagula tago**, 16.12.2005.

III. INDIVIDUAJ AKTIVADOJ:

Akcepto de eksterlandaj gastoj: EU-oficisto kaj E-akademiano Brian R. Moon el Luksemburgio (februare k oktobre 2005); instruistino Renata Chassard-Caubel el Francio (M. Linnamägi, aŭguste); botanikisto Normand Fleury el Kanado (M. Linnamägi, julie); geedzoj-instruistoj Wolfgang Loose el Germanio (R. Kamla k M. Linnamägi, aŭguste).

Vojaĝado per aŭ tuŝe Esperanto(n): Edda-Merike Pelt – Irano sole kaj sur la vasta suda parto de la Tero kun filino, vd fotojn <http://eddamerike.fotopic.net/>.

Aliaj Esperantaj kontaktoj kaj korespondado: Brazilo (M. Linnamägi), Latvio (Enn Ernits) ...

IV. AGADO EN ALIES ARANĜOJ:

1. Akademiano Paul Ariste 100 – memorkonferenco kaj kultura programo, 02.–04.02.2005, Torma, Tartua Universitato (aŭlo, muzeo, universitata kafejo). Raporto de Enn Ernits "Paul Ariste kaj interlingvistiko" en Torma.

Jackie Huberdeau kaj Jean Labarre sur la strato de Gaston Waringhien. Aigné apud Le Mans, 13.03.05

2. Dua prelekturtejo en Francio fare de Madis Linnamägi: "Estonio el Soveta Unio al Eŭropa Unio" (14 urboj, 12.03.–09.04.2005) helpe de Ministerio pri eksteraj aferoj, Estona ambasadejo en Parizo kaj Estona Instituto, invite de Unuiĝo Franca por Esperanto, gastloĝado. La vojaĝa raporto verkenda, legu sube la dankleteron.

3. Internacia amikeca renkontiĝo *Boulogne2005*, 25.–30.03.2005, omaĝe al la unua Universala Kongreso en Boulogne-sur-Mer. Okazis vasta programo, inter ili la simpozio „Lingvoj kaj la strebo al justa tutmondiĝo: la centjara sperto de Esperanto-renkontiĝoj“ kaj la kongrestema kunveno „Esperanto: perspektivoj post 100 jaroj de renkontiĝoj. Kion niavice por la estontoteco?“. Reprezente partoprenis Madis Linnamägi.

4. Komitato por eksperimentado de la Internacia Lingvo en Eŭropa Unio (KEILEU), fondita dum la konferenco de italaj radikaluloj, 07.–08.12.2003 en Bruselo, Europarlamento. Membro por Estonio estas Madis Linnamägi.

5. 15-a jarkunveno de *Gesellschaft für Interlinguistik* kaj konferenco „Lingva politiko kaj lingvokulturo“, Berlin, 28.–30.10.2005. Partoprenis Madis Linnamägi.

6. Kvara Nitobe-simpozio “Language Policy Implications of the Expansion of the European Union, Vilnius, Seimo, 30.07.–01.08.2005. El Estonio partoprenis Madis Linnamägi kaj Anna Verschik. Rezolucio en la angla kaj Esperanto, estonen tradukita far Venda Lõiv.

7. 90-a UK de UEA, Vilnius, 23.–30.07.2005: Madis Linnamägi (tri raportoj pri la Estona eduksistemo, E-literaturo kaj kulturhistorio, urbestra akcepto, interlingvistikaj kontaktoj, transdono de la Honorpremio

Academicus Ariste dum la solena malfermo kune kun la ambasadorino Kaie Pöial kaj d-ro Roberto Corsetti), partoprenis Edda-Merike Pelt (Internacia Koruso), Liidia Pettai, Kalle Vilbaste kun filino. Akcepto de estonaj esperantistoj far de la Vilnusa ambasadejo de Estona Respubliko.

8. Kampanjo Miyoshi:

Pli ol jardaŭra e-korespondado kaj interrilatado por aperigi pretan reklaman intervjuon en „Postimees“ aŭ „Eesti Päevaleht“ kun la japana entreprenisto kaj E-mecenato Etsuo Miyoshi, Ahto Kaljusaar kaj Pasquale Zapelli en la CO de UEA.

La intervjuo kun E. Miyoshi aperis en 6 ŝtatoj la Tagon de Europaj lingvoj, 26.09.2005. Versio de Ahto Kaljusaar kaj tri fotoj aperis en Postimees, p 15. En la sama numero, p 21, aperis artikolo de Neeme Korv “Üliedukalt debüteerinud Baruto sihib profisumo kõrgliigat” kun la foto pri la 20-jara sumo-luktisto Kaido Höövelson *alias* Baruto.

Reagoj de la intervjuo:

- Bonvenige telefonadis dank al diversaj telefonlibroj kaj nia retpagxo <http://kultuuriaken.tartu.ee> multaj gekursanoj, kiuj pasivadis intertempe kaj nun dank' al li vidis la esencan rolon de E-o.
- Informiĝis interesemuloj, kiuj volis lerni E-on. Al multaj ni peradis internetajn adresojn por memstara lernado. Okazis ankaŭ malgrandaj E-kursoj, por viduloj kaj blinduloj.
- La baston-valizo kiel invento de E. Miyoshi interesigis handikaptulojn. Ili volas mendi ĝin pere de fondaĵoj.

9. Konferenco “Väike riik – suur ühiskond” (‘Malgranda ŝtato – granda socio’) de Estona Unuiĝo de Asocioj kaj Fondaĵoj (EMSL) novembre 2005.

V. ELDONADO, PAPERES:

1. Cejano – Rukkilill, 3 : Almanako de Tartua Esperanto-Societo, omaĝita al la 100-a naskiĝdat-reveno de akademiano Paul Ariste. 90 p + 8 kolorfotaj tabuloj. 350 ekz.

2. Kompilado de la 4-a almanako Rukkilill – Cejano: fotoj, rememoroj, impresoj, dokumentoj, traduka kaj origina literaturo, membraro kun aktivadaj karakteriziloj.

3. Pri TES kaj TESanoj:

Honorigo por prof. Aleksandro Duliĉenko. – Informilo por intrelingvistoj : Eldonata de Centro de Esploro kaj Dokumentado pri la monda lingvo-problemo (CED), n-ro 55 (4/2005) [Informo pri membreco en la “Academia Scientiarum Gottingensis”]

Veli H.[ämäläinen]. Tartu : Cejano. – Vekilo. Klubgazeto de esperantistoj en Tampere regiono ekde la jaro 1963. N-ro 2 : Autunnumero, p 13

Interlinguistica Tartuensis. – Informilo por interlingvistoj : Eldonata de Centro de Esploro kaj Dokumentado pri la monda lingvo-problemo (CED), n-ro 56 (1/2006) [Informo kun enhavtabelo pri la konferenca artikolaro Interlinguistica Tartuensis VIII]

Interlingvistikakonverents. – Universitas Tartuensis, 28.01.05, lk 3 [Paĝo 2 kaj plejparte p 3 estas dediĉitaj al Paul Ariste]

Ahto Kaljusaar. Bonan tagon, amiko! – Harjumaa : Maakonnaleht, 16.08.2005, p 6 [Estas en la tutpaĝa rubriko “Esperanto”. 5 fotoj, inter ili la foto pri transdono de la Honorpremio *Academicus Ariste* far Kaie Pöial (Estonia konsulino en rajtoj de la ambasadoro), d-ro Reanato Corsetti kaj Madis Linnamägi]

Ahto Kaljusaar. Bonan tagon, amiko! – Informoj de Esperanto-Asocio de Estonio. N-ro 2 (292), p 1

Väino Klaus. Paul Ariste mälestuskonverents. – Keel ja Kirjandus. 2005. N-ro 5, p. 421–422 [ankaŭ pri raporto de Enn Ernits "Paul Ariste kaj interlingvistiko"]

Madis Linnamägi. Informe el Tartu. – Informoj de Esperanto-Asocio de Estonio. N-ro 2 (292), p 2–3

KN 866 [M. Linnamägi]. Internacia Premio *Academicus Ariste*. – Vilna sonoro : Kongresa Kuriero de la 90-a Universala Kongreso en Vilno, Litovio. N-ro 6, Vendredo, 29-a de julio 2005.

Madis denove turneis. – le monde de l'ESPÉRANTO, n-ro 552, mai-juin 2005, p III.

Preis „*Academicus Ariste*“ für Tonkin und Blanke. – Interlinguistische Informationen :

Mitteilungsblatt der Gesellschaft für Interlinguistik e.V. Nr. 55–56 (2–3/05), S. 40.

Rahvusvaheline auhind *Academicus Ariste*. Preambula. Statuut. Auhinna idee, preambula ja tunnustusvahendite allikad. – Forseliuse Sõnumid, 12, 2005, lk 90–92 [Pri Paul Ariste kaj la honorpremio. Sur la ena dorsa kovrilpaĝo koloraj fotoj pri Ariste-aĵoj kaj honoritoj].

4. Kunredaktado kaj eldono:

Interlinguistica et eurolinguistica. Tezaro de raportoj, 04.02.2005.

5. Kunredaktado:

Interlinguistica et eurolinguistica. Sbornik materialov mezhdunarodnoi konferentsii (Tartu, 04.02.2005). – Interlinguistica Tartuensis VIII, 217 p. Redakta komitato: A. D. Duliĉenko, S. N. Kuznecov, M. Linnamägi, E. Ernits [Seria eldonaĵo de Tartua Universitato. Eldonantoj: Tartu Ülikool, Rahvusvaheline Interlingvistika Assotsiatsioon, Tartu Interlingvistika Selts].

6. Intervjuado de A. Duliĉenko okaze de Humboldt-premio far M. Linnamägi kaj Katedro pri slava filologio de Tartua Universitato por eston-kaj ruslingva gazetaro kaj retpaĝoj.

VI. ELDONADO, MULTIMEDIE:

1. <http://kultuuriaken.tartu.ee/?place=1062181863> aŭ <http://kultuuriaken.tartu.ee>> Korraldajad ja tegijad>Seltsid ja ŭhendused>Tartu Esperanto Selts – pri agado de TES nur Estonlingve.

Provizore: www.forselius.ee/Esperanto.

2. <http://video.ut.ee/fotogalerii/fotoarhiiv.htm>>Paul Ariste 100. sünniaastapäevale pühendatud mälestuskonverents; >Teaduskonverents Interlingvistika ja eurolingvistika – fotoj pri P. Ariste 100.

3. bja-listo@helsinki.fi (aŭ) <http://esperantic.org/ced/bja-listo.htm> – korespondejo pri interlingvistiko (TES kaj Povilas Jegorovas informis pri Paul Ariste 100); membras E. Ernits kaj M. Linnamägi.

4. estonajesperantistoj@yahoo-groups.com – interneta korespondejo por estonoj.

5. Diversaj retpaĝoj troveblaj per Google k.a serĉmotoroj, kiuj tuŝas iel nian movadon. Ekzemple la tre amika www.aliaflanko.de, administrata de Robert Bogenschneider.

6. DVD-filmo pri Akademiano Paul Ariste 100 far Tartua Universitato.

7. Enkomputiligo .pdf- kaj .doc-fajle de Aleksandr Duliĉenko. *Mezhdunarodnye vspomogatel'nye yazyki*. Tallinn, 1990. Far Allan Sonn por reeldoni kaj retpaĝigi.

VII. KULTURA INTERŜANĜO:

1. La almanakoj Rukkilill – Cejano, I–III, senditaj alilanden.

2. Gesellschaft für Interlinguistik, Berlin

>> ricevitaj jarkolektoj de Interlinguistische Informationen : Mitteilungsblatt der Gesellschaft für Interlinguistik e.V.; >> germanlingvaj konferencaj artikolaroj (Beihefte) de Interlinguistische Informationen : Mitteilungsblatt der Gesellschaft für Interlinguistik e.V.;

<< senditaj Interlinguistica Tartuensis VIII, almanako Rukkilill – Cejano, I–III.

3. Tamperea Esperanto-Societo „Antaŭen“ >> Klubgazeto Vekilo, jare 2 numeroj;

<< almanako Rukkilill – Cejano, I–III.

4. Diversaj francaj asocioj kaj amikoj, Etsuo Miyoshi, Berlina E-Asocio, interlingvistoj kaj amikoj dum la 90a UK en Vilnius, gastoj en Tartu << almanako Rukkilill – Cejano I–III, Interlinguistica Tartuensis VIII.

VIII. EKONOMIA AGADO:

Membrokotizo: 25 EEK, studentoj kaj nelaborantaj pensiuloj 15 EEK.
Nova sigelilo de TES.

En la librostoko disponeblas: Raimund Haabvere. Esperanto-eesti sõnaraamat: Esperanto-estona vortaro. 2004. 810 p., ktp.

Diversrezultaj financigpetoj projektverkade. Inter ili sukcesaj:

Eesti Kultuurkapital kaj ĝia Tartua filio – por TES, por la Tartu Interlingvistika Seltsing;

Eesti Kultuuriseltside Ühendus;

Esperantic Studies Foundation (festlibro de prof A. Duliĉenko).

Dankegon al la subvenciintoj!

DANKLETERO OKAZE DE LA TURNEO EN FRANCIO 12.03.– 09.04.2005 *

Karaj amikoj!

08 05 2005

Mi turneis en la nord-okcidenta kaj meza Francio 12.03.–09.04.2005 per la temoj “Estonio de Soveta Unio al Eŭropa Unio”, “Interlingvistiko en Estonio” kaj “Esperanto-movado en Estonio” (traktitaj ankaŭ kune). Atinginte hejmon aviadile (Paris-Copenhagen-Tallinn), mi frontis edukan konferencon kaj eldonadon de la artikolaro “Forselius’ Tidings, 12” [Mesaĝoj de Forselius, n-ro 12, 100 paĝoj A4] de mia hejma eduka asocio B. G. Forselius-Societo.

Nun la streĉega laboro estas venke finita kaj mi dankas vin, karaj amikoj, por la superba kaj varma akcepto, gastameco kaj interesegaj programoj, Esperantaj kaj kulturaj. Mi povis viziti eĉ du gravajn E-centrojn, la grandiozan kastelon Grésillon kaj la ĉarman Kvinpetalo! Ofte mi diris dum mia unua turneo en 2003: “Nekredeble!” pri viaj sukcesoj en la Esperanta kampo. Ankaŭ nun mi same bonkontentis pri via agemo kaj rezultoj. Estu aparte menciata kandidatigo al la Eŭropa parlamento, la sperto, kiu estu nepre evoluenda en ĉiuj 25 membro-ŝtatoj. Francio estas sendube la plej Esperanteca lando en la mondo – estado en Francio estas grava studtempo por agantoj de la Esperanta komunumo.

Inter asociaj renkontoj okazis la pinta aranĝo de la jaro – la Bulonja kongreso por celebri la 100-jariĝon de la unua monda E-kongreso. Kiu ne revas pri Boulogne-sur-Mer, la Esperantista Mekko! Specialan dankon al Yves Nicolas (Herouville, Normandio), lerta organizinto de la turneo kaj mia partopreno en la Bulonja kongreso, same al la E-familio Jean-Marie kaj Maryvonne Houviez (Châteauroux, Indre, Le Berry), kiu brile organizis la estadon en Boulogne kaj veturon-ekskurson via Paris al Châteauroux.

Mi esperas verki pli detale pri la vojaĝo en la Estona kaj Esperanta gazetaro, ankaŭ al ĉiu gastiginta asocio/urbo, ĉar la kaleidoskopo de impresoj pri la franca E-movado kaj renkontoj, familia vivo, historio kaj arkitekturo, naturo, famega franca kuirarto, lernejaj vizitoj, tradicioj ktp., ktp. vokas al vasta respiegulado. Ĉar niaj landoj situas tre malproksime, de Tallinn al Mez-Francio estas 3500 km, sekve la historio, politikaj kondiĉoj kaj la klimato draste malsimilas/is. Nun mi ĝuas duafoje ĉi-jaran printempon: en Francio jam meze de marto floris ĉerizujoj, pomujoj, floroj, kolzo (oleonapo). Baldaŭ ekfloros ili ankaŭ en Estonio, ĉi-jare escepte tre malfrue – diferenco estas 1,5–2 monatoj.

En la supre menciita artikolaro “Mesaĝoj de Forselius, 12” mi publicis kelkajn fotojn pri la francaj fenomenoj – Marianne kaj *le Coq gaulois* kiel aldonaj al la estonigita perfekta studo de Michel Pastoureau “Le Coq Gaulois” el “Les lieux de mémoire. III. Les France. 3. De l’archive à l’emblème” de Pierre Nora (ed., Paris, Gallimard, 1992). La koko estis dum jarcentoj sur Estona unuaklasana ABC-libro, kiel simbolo ĝi estas same ŝatata socie kaj religie.

La hodiaŭa tago, la 8-a de majo 2005, estas **Patrino Tago** (Tago de la Patrinoj) kaj la 9-a de majo – **Eŭropa Tago** (Tago de Eŭropo, laŭ Robert Shuman, 09.05.1950). Laŭ Unuiĝintaj Nacioj la 8-a kaj 9-a majo estas tagoj de paco, toleremo kaj repaciĝo.

Gratulojn al ĉiuj amikoj okaze de la Tago de Eŭropo, kiu estas venkotago super la Germana faŝismo, akirita per grandegaj streĉoj, viktimoj, perdoj ... Ni agnoskas la meritojn de la Ruĝa Armeo, plej grandajn en la milito, tamen la Tago fariĝis por Orient-Eŭropaj landoj samtempe ekrega tago de la Soveta totalisma reĝimo.

La Baltaj landoj – Latvio, Litovio, Estonio – restis sole ankaŭ ŝtate okupitaj kaj devis vivi malantaŭ la “fera kurteno”, ili restarigis sian ŝtatan sendependecon nur en 1991. Nek la Rusiaj potencoj nek la landoj de la eŭropa civilizacio ankoraŭ kondamnis krimojn de la Soveta totalisma reĝimo en Orient-Eŭropo kaj Baltio, ne agnoskis la veron kaj justecon.

Pro la krimoj kaj malagnosko de la okupacio far Rusio la prezidentoj de Litovio (Vladas Adamkus) kaj Estonio (Arnold Rüütel) ne iros la 9-an de majo al Moskvo por celebri la 60-jariĝon de la venko en la Dua mondmilito (= Granda patrolanda milito en Rusio). La Latvia prezidentino Vaira Vike-Freiberga iros, sed ŝiaj klarigoj pri la tutvera historio kaj politiko de du totalismaj ŝtatoj (Pakto de Molotov-Ribbentrop pri divido de Eŭropo, 23.08.1939, kaŭzinta la Duan mondmiliton) faris ŝin la plej konata kaj malamata eksterlanda persono en Rusio. Vladimir Putin parolas eĉ pri disfalo de Soveta Unio kiel pri la plej granda geopolitika katastrofo en la 20-a jarcento.

Prezidento Arnold Rüütel diris hodiaŭ: “Patrino – tio estas komenco, milito – tio estas fino”. Li pasigis la 9-an de majo inter sia popolo en la kampara Albu, kie Anton Hansen-Tammsaare verkis la romanon “Vero kaj justo”.

Ni protektu la valoregan pacon kaj agu por la justa socia ordo.
 Gratulojn al ĉiuj patrinoj!

Ĝis novaj renkontiĝoj en Esperantujo, en la 90a Universala Kongreso en Vilnius, en Baltio. Personan bonstaton kaj Esperantan agemon!

Amike via

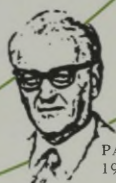
Madis Linnamägi, la turneinto
 Tartu, Estonio

- La teksto de tri unuaj alineoj kaj unu foto aperis en la dumonata ĵurnalo „le monde de l'ESPÉRANTO“, n-ro 552, mai-juin 2005, p III sub la titolo „Madis denove turneis“.

Parto de la kovrilo de la dumonata E-gazeto „le monde de l'ESPÉRANTO“ (n-ro 552, 2005) de Espéranto-France

ACADEMICUS ARISTE

PAUL ARISTE
1905-1990

Doc. em.

Michel Duc Goninaz,

pro interlingvistikaj meritoj

INTERLINGUISTICA
PAX LINGUARUM

Tartu, 04 02 2005
N-ro 4

Atestilo de la internacia honorpremio *Academicus Ariste* n-ro 4 al doc.
Michel Duc Goninaz, Francio

Renkontiĝo „Boulogne2005“ okaze la 100-jariĝo de la unua Universala Kongreso, 25.–30.03.2005:

Maryvonne Houviez kaj Madis Linnamägi ĉe la monumento al Lazar Ludovik Zamenhof.